



Women
Against
Violence
Europe

Değişimin Özneleri:

Kadınlara ve Kız
Çocuklarına Yönelik
Şiddetle Mücadelede
Kadınlara Yönelik
Uzman Destek
Hizmetleri ve
Benimsedikleri
Çok-Katmanlı
Feminist Yaklaşım

KÜNYE

Yayıncı:	WAVE – Women Against Violence Europe
Araştırma Koordinatörü:	Léa Dudouet
WAVE Ekibi Yazarları:	Léa Dudouet, Elena Floriani, Marta Konrad
Bağımsız Araştırmacı ve Eş-Yazar:	Claudia Pividori
Teşekkürler:	Baljit Banga, Valentina Cecchi, Anca Ciupa, Stephanie Futter-Orel, Carlotta Geremia, Eliana Jimeno, Alexandra Legentil, Beverly Mtui, Morgane Thomas ve ilk planlama aşamasında paha biçilmez katkı ve görüşlerini paylaşan WAVE Yönetim Kurulu Üyeleri ile Danışma Kurulu Üyeleri'nin yanı sıra görüşme yapmayı kabul eden ve ankete yanıt veren tüm WAVE Üyelerine teşekkür ederiz.
Grafik Tasarım:	Lena Lojić
Çeviri:	İpek Tabur
Yayın tarihi ve yeri:	Vienna, May 2026
Bu raporu lütfen şu şekilde alıntılaysın:	WAVE Network. (2026) Agents of Change: Women's Specialist Services and Their Feminist, Multi-Level Approach to Tackling Violence Against Women and Girls. Vienna: Women Against Violence Europe.

WAVE Bilgi Merkezi:	Pazartesi-Perşembe: 9:00 - 17:00
Telefon:	+43 1 548 27 20
E-posta:	office@wave-network.org
Web sitesi:	www.wave-network.org
ZVR:	601608559

Bu yayının içeriğinden tamamen WAVE Ağı sorumludur ve hiçbir şekilde WAVE'in fon sağlayıcılarının görüşlerini yansıttığı şeklinde yorumlanamaz.



Funded by
the European Union



Federal Chancellery
Republic of Austria

Federal Ministry
Women, Science
and Research
Republic of Austria

Federal Ministry
Labour, Social Affairs, Health,
Care and Consumer Protection
Republic of Austria

İçindekiler

KISALTMALAR	7
ÖNSÖZ	9
YÖNTEM	11
Araştırma Modeli	11
Veri toplama	13
Veri Analizi	17
Araştırmanın Kısıtları	18
GİRİŞ	19
Kadınlara Yönelik Uzman Destek Hizmetlerinin Kadınlara Yönelik Şiddete Dair Söylemi ve Sunulan Hizmet Modellerini Şekillendirmede Oynadığı Rolün Tarihi	19
Güncel Zorluklar	21
Kadınlara Yönelik Uzman Destek Hizmetlerinin Tanınmasına Dair Normatif Çerçeve	25
Kadınlara Yönelik Uzman Destek Hizmetlerinin Değeri	27
● BİREYSEL DÜZEYDE KADINLARA YÖNELİK UZMAN DESTEK HİZMETLERİ	30
Feminist ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Yaklaşım	33
Şiddete Maruz Kalanları Merkeze Alan Bir Yaklaşım	36
Güçlenme, Dayanışma ve Örgütsel Özen	41
● TOPLULUK DÜZEYİNDE KADINLARA YÖNELİK UZMAN DESTEK HİZMETLERİ	46
Hükümetler ve Kilit Kurumlarla Etkili İşbirlikleri	49
Gelecek Vaadeden Ortaklıklar ve Diğer İşbirliği Biçimleri	54
Gelecek Vaadeden Ortaklıklar ve Diğer İşbirliği Biçimleri	59
● TOPLUMSAL DÜZEYDE KADINLARA YÖNELİK UZMAN DESTEK HİZMETLERİ	63
Toplumsal Anlatıların Dönüşümü ve Farkındalığı Arttırmak	66
Politika ve Kurum Çerçevelerini Etkileme	70
Geri Tepme Karşısında Kadınlara Yönelik Uzman Destek Hizmetleri	74
SONUÇ	80
SÖZLÜK	82
KAYNAKÇA	86

Kısaltmalar

EŞ	Ev içi şiddet
AB	Avrupa Birliği
TCDŞ	Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet
GREVİO	Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Eylem Uzman Grubu
LGBTI+	Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, İnterseks ve diğer kimlikler
MARAC	Çok Kurumlu Risk Değerlendirme Konferansları
UEP	Ulusal Eylem Planı
STÖ	Sivil Toplum Örgütü
BM	Birleşmiş Milletler
UN	Kadın Birimi Toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlenmesi için faaliyet gösteren bir Birleşmiş Milletler kuruluşu.
KKÇYŞ	Kadınlara ve Kız Çocuklarına Yönelik Şiddet
WAVE	Avrupa Şiddete Karşı Kadınlar Ağı
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
KYUDH	Kadınlara Yönelik Uzman Destek Hizmetleri

Önsöz

Feminist hareketlerin ve on yıllardır süren kolektif mücadelenin birikimiyle şekillenen kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, kadınları ve çocukları yalnızca şiddet döngüsünün öncesinde ve şiddet sürecinde desteklemekle kalmaz, aynı zamanda kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin sürmesini mümkün kılan yapısal eşitsizliklere ve patriyarkal güç ilişkilerine de etkili bir şekilde meydan okur. Bu açıdan ***kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, bir yandan toplumsal, kültürel ve politik dönüşümün önemli araçları olarak işlev görürken, diğer yandan şiddete maruz kalanları merkeze alan toplumsal cinsiyet odaklı uygulamaların geliştirilmesine katkı sunar. Aynı zamanda mevcut politika ve yasal düzenlemelerdeki eksikliklerin görünür kılınmasında, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete karşı kesişimsel ve insan hakları temelli daha etkili müdahalelerin geliştirilmesinde önemli bir rol üstlenir.***

WAVE şiddete uğrayan (ya da uğrama riski altında olan) kadınları ve onların çocuklarını destekleyen feminist hizmetleri ifade etmek için kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri ibaresini kullanıyor. Bunlarla sınırlı olmamak üzere, kadın dayanışma merkezleri, kadın sığınakları, acil destek hatları, tecavüz kriz merkezleri, cinsel şiddet danışma ve yönlendirme merkezleri ile şiddetin önlenmesine yönelik uzmanlaşmış birincil önleme hizmetleri de bu kapsamda yer alıyor. Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, şiddeti toplumsal cinsiyet temelli bir olgu olarak ele alır ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti, kadınların eşitsiz yapısal konumlarının hem bir sonucu hem de bu eşitsizlikleri yeniden üreten bir mekanizma olarak tanımlar. Bu nedenle söz konusu hizmetler, hükümetler, politika yapımcılar ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması için mücadele eden tüm aktörler açısından vazgeçilmez bir bilgi, deneyim ve destek kaynağı niteliği taşır.

Bu çalışma bağlamına WAVE İstanbul Sözleşmesi'nin 22. maddesinde tanımlanan toplumsal cinsiyet odaklı, şiddete maruz

kalanları merkeze alan hizmetleri, 20. madde kapsamına giren diğer destek hizmetlerinden farklılaştırmak için kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, genel hizmetler ve jenerik hizmetler arasında bir ayrım yapar. Genel hizmetler, kamu kurumları tarafından sunulan ve şiddete maruz kalanların yararlanabildiği, ancak toplumsal cinsiyet odaklı uzmanlaşmış hizmetler niteliği taşımayan sosyal hizmet, sağlık ve istihdam hizmetleri gibi daha geniş kapsamlı destek mekanizmalarını kapsar. Bu hizmetler önemli bir tamamlayıcı rol oynar, ancak kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin yerini almak üzere tasarlanmamışlardır. Bu çalışmada kullanılan jenerik hizmetler terimi, ne kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerini ne de toplumsal cinsiyete dayalı şiddete uğrayanlara odaklanan destek hizmetlerini ifade eder. Bu kategori, geniş bir çalışma alanına sahip sivil toplum örgütlerini, kurumları ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti temel çalışma alanı olarak benimsemeyen ya da çalışmalarını feminist ve toplumsal cinsiyet odaklı bir analitik çerçeveye dayandırmaksızın, suçtan etkilenen tüm kişilere genel destek sunan hizmetleri kapsar. Bu ayrım, genel ya da jenerik hizmetlerin rolünü küçümsemeyi değil, bu hizmetlerin kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin yerini alamayacağını vurgulamayı amaçlar.

Bu çalışma, WAVE üyelerinin süregiden desteği, katkıları ve önerileri sayesinde hayata geçirilebildi ve kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin seslerini yükseltmek için WAVE Ağı içinde gösterilen kolektif çabayı yansıtıyor. Geçtiğimiz 30 yıl boyunca WAVE kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti ele almakta kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin kritik rolünün altını çizen çalışmalara imza attı, ancak günümüzün siyasi atmosferinde ve fon bağlamında kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin vazgeçilemez önemini açık ve net bir şekilde tekrar vurgulamak son derece elzem. Avrupa genelinde kadın haklarına yönelik giderek güçlenen geri tepme, destek hizmetlerinin giderek genelleştirilmesi ve toplumsal cinsiyeti merkeze almayan bir yaklaşımla

yeniden yapılandırılmasıyla birleşerek kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin zayıflamasına yol açtı. Bu gelişmeler, şiddetin toplumsal cinsiyet temelli yapısını görünmez kılarken, kamu kaynaklarının kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinden genel hizmetlere yönlendirilmesine yol açıyor ve uzman destek hizmetlerinin şiddeti önleme ve şiddete müdahale etme kapasitesini giderek aşındırıyor.

Bu çalışma, şiddeti sosyolojik bir perspektiften ele alan bir modelden hareketle, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin çok katmanlı değerini ortaya koymayı amaçlıyor ve bu hizmetlerin birbirini tamamlayan üç müdahale düzeyindeki işleyişini ve etkilerini inceliyor.

● **BİREYSEL DÜZEY** çalışma, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin temelini feminist ve toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşımların oluşturduğunu gösteriyor. Bu yaklaşımlar sayesinde kadınlara ve kız çocuklarına sunulan destek şiddete uğrayanların deneyimleri ve ihtiyaçları merkeze alınarak ve her bireyin özgül koşulları ve keşilen ihtiyaçları gözetilerek şekillendiriliyor.

● **TOPLULUK DÜZEYİ** çalışma, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin kurumlar arası işbirliğini nasıl güçlendirdiğini, yerel ortaklıkları ve farklı meslek gruplarına yönelik uzmanlaşmış eğitim programlarını nasıl geliştirdiğini ve birincil önleme çalışmalarını nasıl yaygınlaştırdığını ele alıyor. Bunun yanı sıra, diğer aktörlerle yürütülen işbirliklerinin ortaya çıkardığı olanakları ve karşılaşılan güçlükleri de değerlendiriliyor.

● **TOPLUM DÜZEYİ** ise çalışma, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin politika yapım süreçleri ve savunuculuk faaliyetlerindeki rolünü ve politika ve mevzuatın şekillenmesine sunduğu katkıları inceliyor. Ayrıca çalışma, toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı tepkilerin, finansman kısıtlarının ve kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin geleceğini belirleyen güncel gelişmelerin bu hizmetler üzerindeki etkilerini de tartışıyor.

Bu çalışma, kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri sunan örgütler ve bu hizmetlerle dayanışma içinde olan herkes için bir savunuculuk aracı olmayı amaçlıyor. Aynı zamanda yerel, ulusal ve Avrupa düzeyindeki politika yapıcılarını, karar alıcıları ve fon sağlayıcıları, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadelede feminist ve toplumsal cinsiyet odaklı uzman destek hizmetlerinin vazgeçilmez rolü konusunda bilgilendirmeyi hedefliyor. Çalışma, Avrupa'nın farklı bağlamlarında faaliyet gösteren kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin ve feminist kadın örgütlerinin deneyimlerine dayanıyor. Bu nedenle, küresel ölçekte faaliyet yürüten tüm kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri adına konuşma ya da onların deneyimlerini temsil etme iddiası taşımıyor. Bunun yerine, WAVE üyelerinin farklı ülkelerde karşılaştıkları olgulardan beslenen Avrupa merkezli bir bakış açısı sunuyor ve kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin neden yalnızca şiddete uğrayan kadınlar için değil, toplumun bütünü için de vazgeçilmez olduğunu ortaya koyuyor.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma fikri 2024 yılının başında yapılan bir ağ içi stratejik planlama toplantısı sırasında ortaya çıktı. Sonrasında bu fikir 2024 yılının mayıs ayında Viyana'da düzenlenen Bahar Danışma Kurulu toplantısında WAVE Yönetim Kurulu ve Danışma Kurulu'yla tartışıldı. Özellikle Avrupa genelinde feminist sivil toplumun hareket alanının daraldığı ve politika önceliklerinin değiştiği bir bağlamda, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin önlenmesi ve bu şiddete müdahale edilmesinde kadınların yönelik uzman destek hizmetlerinin sağladığı katkıyı ortaya koyan bir çalışmaya ihtiyaç duyulduğu konusunda herkes hemfikir. WAVE'in kilit organlarıyla yapılan fikir alışverişinin ardından, çalışmanın mantığı ve araştırma sorularını özetleyen bir ön teklif hazırlandı.

2024 yılının temmuz ayında tüm WAVE üyelerine bir bağımsız araştırmacı çağrısı gönderildi. Bağımsız araştırmacının görevleri arasında uygun araştırma yönteminin belirlenmesine katkı sağlamak, araştırma çerçevesini doğrulamak, uzman görüşmelerinde kullanılacak soru setinin geliştirilmesine destek vermek ve ihtiyaç duyulan durumlarda araştırmaya ilişkin materyal ve önerilerini paylaşmak yer alıyordu. Daha sonra, bağımsız araştırmacının raporun giriş bölümünün taslağını hazırlamasına, tüm bölümleri gözden geçirmesine ve çalışma boyunca atıfta bulunulan kaynakların niteliği ile güvenilirliğini değerlendirmesine karar verildi. Bağımsız araştırmacının üstleneceği görevlerden biri de sadece geçmiş araştırma deneyimlerine dayalı geri bildirimde bulunmakla kalmayıp, aynı zamanda kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete maruz kalanları doğrudan destekleyen deneyimlerden de yararlanmasıydı. Böylelikle araştırmanın çerçevesinin ve yönteminin kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin durumunu ve bağlamını yansıtmayı sağlanacaktı. 2025 yılının ağustos ayından başlayarak WAVE ofisinin proje ekibi araştırmanın amaçlarını ve sorularını netleştirmek için bağımsız araştırmacıyla düzenli görüşmelere başladı.

Şiddetin  **SOSYO EKOLOJİK MODEL** (ekolojik model olarak da bilinir), kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin yürütüldüğü çalışmaların dayandığı ilkeleri ve bu çalışmaların kadınların ve kız çocuklarının güçlenmesinde oynadığı rolü anlama konusunda kapsamlı ve çok katmanlı bir çerçeveye sunduğu için araştırmanın temellendirildiği yöntem olarak seçildi. Sosyoekolojik model, başlangıçta farklı çevresel sistemlerin birey ve topluluk deneyimlerini dolaylı olarak nasıl şekillendirdiğini açıklamak amacıyla geliştirilmiştir. Model daha sonra kadına yönelik şiddet alanına uyarlanmış ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin, kişisel ve bireysel, durumsal veya topluluk temelli ve sosyokültürel ile toplumsal düzeylerde birbiriyle etkileşim halindeki çok katmanlı faktörlerin bir araya gelmesi sonucunda ortaya çıktığı kuramsal olarak ortaya konmuştur.

Burada vurgulanması gereken önemli bir nokta, sosyoekolojik modelin bu düzeyler arasındaki etkileşimlerin bireylerin yaşamları boyunca davranışlarını ve maruz kaldıkları riskleri nasıl şekillendirdiğine dikkat çekmesi ve şiddet döngüsünü kırmak ya da şiddetin ortaya çıkmasını en başından önlemek amacıyla müdahalenin hangi aşamada ve hangi düzeyde gerçekleştirilmesi gerektiğine ilişkin önemli içgörüler sunmasıdır. Sosyoekolojik model, Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin farklı biçimlerine ilişkin risk faktörlerini azaltmak ve koruyucu faktörleri güçlendirmek amacıyla bir önleme çerçevesi olarak kullanılmaktadır. Bu bağlantıları görünür kılan model, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadelede etkili stratejileri bütüncül müdahalelere entegre eden, sektörler arası önleme politika ve programlarının geliştirilmesini teşvik eder.

İlk sosyoekolojik model, çevresel sistemler içindeki patriyarkal iktidar ilişkilerini ve toplumsal cinsiyete dayalı dinamikleri açık biçimde ele almamış olsa da bu çalışma, model feminist bir bakış açısıyla kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri bağlamına uyarlıyor. Bu yaklaşım, kadınlara yönelik

uzman destek hizmetlerinin kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti önlemek ve şiddete müdahale etmek amacıyla bireysel, topluluk ve toplumsal düzeylerde nasıl faaliyetler yürüttüğünü ortaya koyarken, feminist ve toplumsal cinsiyet odaklı kurumların benimsediği bütüncül yaklaşımı da yansıtıyor. Çalışmanın böyle bir kuramsal çerçeveye dayanırılmasının amacı, kadınlara yönelik uzman

destek hizmetlerinin etkisini yalnızca bireysel güçlenme ve şiddete maruz kalanlara sunulan destek hizmetleriyle sınırlı görmeyip, toplumsal dönüşüm ve savunuculuk çalışmalarını da kapsayacak biçimde bütüncül olarak ele almayı mümkün kılmak. Aşağıdaki şekil, sosyokolojik modelin kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin yürüttüğü çalışmalara uyarlanmış halini gösteriyor.

● TOPLUM DÜZEYİ

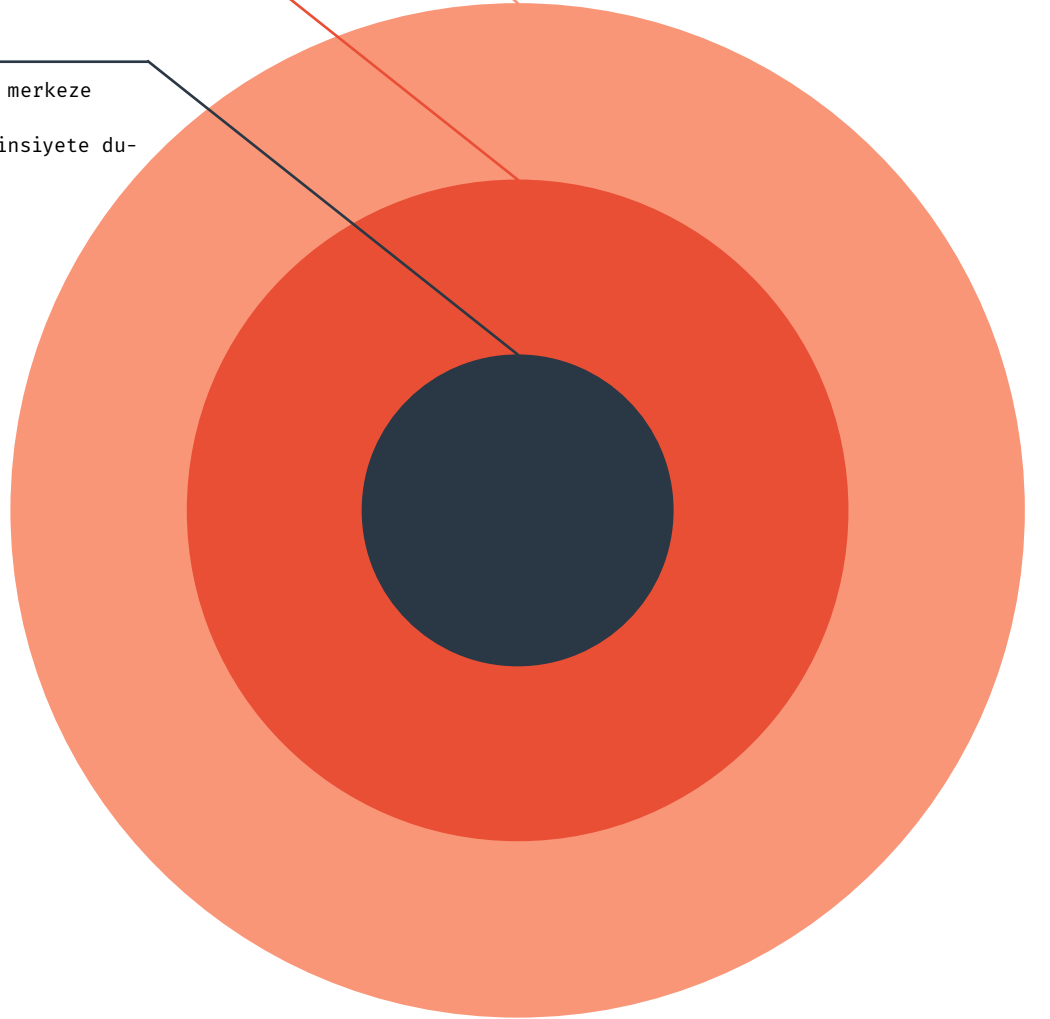
- o Politika ve savunuculuk çalışmaları
- o Politikaları ve mevzuatı etkileme
- o Farkındalık yaratma
- o Dönüştürücü etki

● TOPLULUK DÜZEYİ

- o Çok kurumlu işbirlikleri
- o Ortaklıklar ve (en)formel ağlar
- o Birincil önleme faaliyetleri

● BİREYSEL DÜZEY

- o Şiddete maruz kalanları merkeze alan yaklaşım
- o Feminist ve toplumsal cinsiyete duyarlı destek
- o Kesişimsellik
- o Güçlenme ve dayanışma



Şekil 1: Kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin sosyokolojik modelinin görseli

Bireysel düzeyde, kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, şiddete maruz kalan kadınlara feminist ve toplumsal cinsiyete duyarlı yaklaşımlar temelinde doğrudan destek sunmayı amaçlar. Topluluk düzeyinde ise bu hizmetler, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadelede koordineli ve çok paydaşlı müdahalelerin geliştirilmesinde önemli bir rol üstlenir. Toplumsal düzeyde ise kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle ilgili yasaları, politikaları ve kamuoyunu etkilemek amacıyla sürdürülebilir savunuculuk ve politika çalışmaları yürütür. Bu çerçeveye dayanarak üç düzeyin her birini ele alan aşağıdaki araştırma soruları belirlenmiştir:

● BİREYSEL/KİŞİLER ARASI DÜZEY:

Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, feminist, kesişimsel, şiddete maruz kalanları merkeze alan ve insan haklarına dayalı bir yaklaşımla şiddete maruz kalanların özel ihtiyaçlarını nasıl karşılıyor?

● TOPLULUK DÜZEYİ:

Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadelede yer alan diğer aktörlerle ne tür işbirlikleri yapıyor? Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete karşı toplumun tepkisini ve algısını nasıl etkiliyor?

● TOPLUMSAL DÜZEY:

Kadın haklarını iyileştirmek ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti sonlandırmak amacıyla kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin gösterdiği çabalar ve üstlendiği misyon, toplum genelinde ne tür etkiler yaratıyor?

Hazırlık çalışmaları kapsamında, akademisyenler, WAVE ve diğer uluslararası örgütler ile müttefikler tarafından geliştirilen, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin önemini ortaya koyan mevcut araştırmaları kapsayan bir literatür taraması yapıldı. Literatürün sistematik biçimde derlenmesi amacıyla referans yönetim yazılımı olarak Zotero kullanıldı; ilgili kaynaklardan yapılan alıntıların işaretlenmesi ve literatüre ilişkin

etiketleme sisteminin oluşturulması için bütüncül bir yöntem geliştirildi. Çalışma, sosyolojik modelin üç düzeyi temel alınarak yapılandırıldı ve kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin bireysel, topluluk ve toplumsal düzeylerdeki rolü ve değeri vurgulandı. Diğer bölümlere temel oluşturan giriş bölümü ise mevcut literatüre (akademik çalışmaların yanı sıra sivil toplum örgütleri, politika belgeleri ve kurumsal raporlar gibi gri literatür kaynakları da dahil olmak üzere) ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadelede merkezi bir yere sahip olan kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerine ilişkin yasal standartlara genel bir bakış sunuyor.

Veri toplama

Araştırma yöntemi açısından, proje ekibi ve bağımsız araştırmacı Avrupa çapında kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri çalışmalarının temelini oluşturan ilkeler için bir dayanak oluşturmak amacıyla çalışmanın WAVE Ağı'ndaki örgütlerin yaklaşımlarına ve deneyimlerine odaklanmasına karar verdi. WAVE'in özel olarak kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin sona erdirilmesine odaklanan tek Avrupa ağı olması ve 46 ülkede faaliyet gösteren 1.600'den fazla kadınlara yönelik uzman destek hizmetini temsil etmesi nedeniyle, proje ekibi WAVE'in kendi ağı dışındaki kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin ihtiyaç ve beklentilerini de yansıtmak açısından uygun bir konauma sahip olduğu kararına vardı. Araştırmada karma yöntem yaklaşımı benimsendi. Bu kapsamda, 12 WAVE üyesiyle gerçekleştirilen yapılandırılmış ve derinlemesine nitel mülakatların yanı sıra, tüm WAVE üyelerine gönderilen hem açık uçlu hem de çoktan seçmeli sorular içeren bir anket çalışması yürütüldü.

Nitel Mülakatlar

Kadınlara yönelik uzman hizmetleri çalışmalarının çeşitliliğinin yanı sıra bölgesel temsilin de sağlanması amacıyla mülakat katılımcılarının seçiminde titiz bir değerlendirme yapıldı. Proje ekibi bağımsız araştırmacıyla

birlikte görüşme yapılabilecek potansiyel WAVE üyelerini belirledi. 2024 yılının ilk baharında yapılan WAVE Danışma Kurulu toplantısının ardından yeni bölgesel toplantıların düzenlenmesi için ve benzer zorluklar ve bağlamlarla karşı karşıya olan WAVE üyeleri arasında bilgi alışverişini teşvik etmek amacıyla WAVE Ağı için bir bölgesel birim oluşturuldu. Bu birim, şu altı bölgeyi kapsıyor: Ortadoğu Avrupa, Ortabatı Avrupa, Güneydoğu Avrupa, Güney Avrupa, Kuzey Avrupa ve Avrasya.

Başlangıçta her bölgeden iki WAVE üyesiyle mülakat yapılmasına karar verildi. Ancak örneklem oluşturma sürecinde bu yaklaşım Avrupa çapında kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri sağlayan kişilerin deneyimlerini daha iyi yansıtacak şekilde uyarlandı. Güney Avrupa bağlamında devlet tarafından sunulan desteklerin farklı düzeyleri, yetkililerle işbirliği ve kadın haklarına

yönelik tepkiler dahil olmak üzere, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerini etkileyen çok çeşitli siyasi, hukuki ve kurumsal unsur bulunuyor. Bu çeşitliliği yansıtmak amacıyla Güney Avrupa'dan üç WAVE üyesi çalışmaya dahil edildi. Ağdaki en küçük bölge olan Avrasya'da kadın örgütleri yapısal zorluklar konusunda daha fazla ortaklaşıyorlar, bu nedenle, bu bölgeden yalnızca bir WAVE üyesiyle görüşme yapıldı. Bir diğer önemli husus ise, marjinalleştirilmiş kadınlara ve gruplara (örneğin engelli kadınlar, etnik azınlıklara mensup kadınlar, oturma durumu belirsiz olan kadınlar ve LGBTI+ kişiler) yönelik özel destek hizmetleri sunan WAVE üyelerinin araştırmaya dahil edilmesiydi. Bu kapsam, birçok kadınlara yönelik uzman destek hizmetinin yürüttüğü kesişimsel çalışmaların temel unsurlarından birini oluşturuyor ve şiddete maruz kalan kişilerin farklı ve bireysel ihtiyaçlarına yanıt verilmesini sağladı.

Tablo 1: Nitel Mülakatlar: temel özellikler

N°	ÜLKE	BÖLGE	DESTEK HİZMETİ TÜRÜ	UZMAN DESTEK
1	İzlanda	Kuzey Avrupa	Cinsel şiddete yönelik hizmetler	-
2	Gürcistan	Avrasya	Kadın merkezi	-
3	Sırbistan	Güneydoğu Avrupa	Kadın merkezi	Engelli kadınlar
4	Birleşik Krallık	Ortabatı Avrupa	Kadın sığınağı ve merkezi	Siyah, etnik azınlık kadınlar
5	Fransa	Güney Avrupa	Acil destek hattı ve ağ örgütlenmesi	-
6	Ukrayna	Güneydoğu Avrupa	Acil destek hattı ve araştırma	-
7	İsveç	Kuzey Avrupa	Ağ örgütlenmesi	-
8	Türkiye	Güney Avrupa	Kadın sığınağı ve merkezi	-
9	Slovakya	Ortadoğu Avrupa	Kadın merkezi	-
10	Bosna-Hersek	Güneydoğu Avrupa	Cinsel şiddete yönelik hizmetler, acil destek hattı ve sığınak	-
11	İspanya	Güney Avrupa	Kadın merkezi	Göçmen ve mülteci kadınlar
12	Almanya	Ortabatı Avrupa	Ağ örgütlenmesi	-

WAVE Ağı'nda bireysel üyeler (örneğin, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet alanında çalışan uzmanlar ve araştırmacılar) bulunuyor; ancak bu kişilerin görüşme örneklemine dahil edilmediğini belirtmek gerekir. Bunun temel nedeni, çalışmanın kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadelede kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin oynadığı merkezi rolü ortaya koymayı amaçlaması. Bu doğrultuda, bireysel üyeler yerine örgütler ve ağlar üzerine odaklanmanın araştırmanın amacıyla daha uyumlu olduğuna karar verildi.

Mülakatlar 2024 yılının kasım ayı ile 2025 yılının nisan ayı arasında yapıldı. Mülakat yapılan WAVE üyelerine e-posta ile ulaşıldı. Üyeler çalışmaya katılacaklarını teyit ettikten sonra yanıtlarını önceden hazırlamaları için onlarla bir görüşme kılavuzu paylaşıldı. Görüşmeler Zoom ya da Teams platformları üzerinden İngilizce yapıldı ve 1 saat 12 dakika ile 2 saat 49 sürdü (ortalama görüşme süresi 1 saat 51 dakikaydı). Tüm görüşmecilere araştırmaya katılan üye örgütün ayırdığı zamanı ve çabası için ödeme yapıldı.

Görüşme kılavuzu bir önceki bölümde genel hatları aktarılan sosyoekolojik modelde tanımlanan üç düzey etrafında yapılandırıldı. Mülakat soruları ilkeler, standartlar ve feminist ve toplumsal cinsiyet merkezli desteğe yaklaşımlar dahil olmak üzere üye örgütün çalışmalarını kapsıyordu. Ek olarak, üyelere diğer devlet kurumlarıyla yaptıkları işbirlikleri ve faaliyet yürüttükleri ülkedeki kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete dair güncel gelişmelere dair sorular yöneltildi.

● BİREYSEL/KİŞİLER ARASI DÜZEY:

Sunulan hizmetler, feminist/toplumsal cinsiyete duyarlı desteğin önemi ve özel ihtiyaçları olan şiddete maruz kalanlara yönelik kişiye özel destek.

● TOPLULUK DÜZEYİ:

Farklı kurumlar arası işbirliği, ortak çalışmalar ve diğer enformel ortaklıklar, önleme faaliyetleri ile bu işbirliği sürecinde karşılaşılan zorluklar veya elde edilen başarılar.

● TOPLUMSAL DÜZEY:

Savunuculuk faaliyetleriyle politikaya müdahil olma, ulusal müttefikler, toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı tepkiler gibi zorluklar ve kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri alanını etkileyen son gelişmeler.

İlk altı görüşmenin ardından görüşme kılavuzu gözden geçirildi, kısaltıldı ve ilk turda gereksiz ya da tekrar eden sorular çıkarıldı. Gerektiğinde ek bilgi veya içgörüler elde etmek amacıyla, görüşme kılavuzunda doğrudan yer almayan bazı takip soruları da soruldu.

Görüşmeler, feminist araştırma ilkeleri doğrultusunda ve tüm katılımcıların, özellikle giderek daha zorlayıcı koşullarda faaliyet gösteren, çok sayıda mali ve siyasi güçle karşı karşıya kalan kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri sağlayıcılarının, güvenliği, onuru ve haklarını gözeterek güçlü bir etik yaklaşım çerçevesinde yapıldı. Üye örgütlerin büyük çoğunluğunun çalışma dilinin İngilizce olmaması dikkate alınarak, görüşmeler boyunca güvenli, kapsayıcı ve saygılı bir ortam oluşturulmasına özen gösterildi. Katılımcıların ihtiyaç duyduklarında görüşmeye ara verebilecekleri veya diledikleri anda görüşmeyi sonlandırabilecekleri bir görüşme ortamı sağlandı. Ayrıca, çalışmada isimlerinin kullanılabilmesi için katılımcıların açık rızası alındı. İzin veren üyelerin isimlerine sonraki bölümlerde yer veriliyor.

Anket

Ayrıca, Avrupa çapında daha fazla WAVE üyesinin sesinin çalışmaya dahil edilmesi ve öne çıkarılması için 2025 yılının şubat ayında tüm WAVE üyelerine e-posta yoluyla bir anket gönderildi. Anket şiddetten etkilenen kadın ve çocukları destekleme ve toplumsal değişimi teşvik etme konusunda feminist ve toplumsal cinsiyeti merkeze alan yaklaşımların uygunluğunu, etkisini ve faaliyetlerini daha iyi kavramak için WAVE üyelerinden daha fazla nitel bilgi toplamayı amaçlıyordu. Anket, somut vaka çalışmaları ve ülke bazlı örneklerin yanı sıra şiddete maruz kalanları

sundukları hizmetlerin merkezine yerleştiren iyi uygulamalar, başarılı müdahaleler ve etkili stratejiler hakkında ayrıntılı açıklamaları da içeriyordu. Ayrıca üyelerden toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı tepkiler, finansal kısıtlamalar, bürokratik zorluklar ve diğer engeller gibi zorlukların Avrupa genelinde kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerini nasıl etkilediğini paylaşmaları istendi.

Anket toplamda dört bölüme ayrılmış 21 sorudan oluşuyordu: genel iletişim bilgileri, feminist ve toplumsal cinsiyet odaklı

yaklaşımların önemi, kurumlar arası işbirliği ve savunuculuk çalışmaları ile geri tepme ve finansal kısıtlamalar. Sorular büyük ölçüde nitel görüşme kılavuzuna dayanıyordu ve anket için uyarlandı. Ayrıca, soruların çoğu WAVE üyelerinin sunabilecekleri tüm nitel bilgiyi elde edebilmek için açık uçlu tutuldu. Ayrıca, mülakat materyallerinden ayrı olarak analiz edilebilecek nicel verileri toplamak amacıyla beş adet çoktan seçmeli soru da ankete dahil edildi.

Tablo 2: Anket yanıtları: temel nitelikler (n=25)

	YANIT	ORANLARI (YÜZDE)
BÖLGE		
Ortadoğu Avrupa	1	(4%)
Avrasya	4	(16%)
Kuzey Avrupa	3	(12%)
Güneydoğu Avrupa	5	(20%)
Güney Avrupa	7	(28%)
Ortabatı Avrupa	5	(20%)
ÜLKE		
Arnavutluk	4	(16%)
Ermenistan	2	(8%)
Azerbaycan	1	(4%)
Belçika	1	(4%)
Hırvatistan	1	(4%)
Kıbrıs	2	(8%)
Danimarka	2	(8%)
Gürcistan	1	(4%)
Almanya	1	(4%)
Yunanistan	1	(4%)
İrlanda	1	(4%)
İtalya	1	(4%)
Litvanya	1	(4%)
Polonya	1	(4%)
Portekiz	1	(4%)
Birleşik Krallık	1	(4%)
İspanya	2	(8%)
İsviçre	1	(4%)
ÖRGÜT TÜRÜ		
Ağ örgütü	4	(16%)
(Birincil) önleme örgütü	2	(8%)
Araştırma ve savunuculuk örgütü	1	(4%)
Kadın merkezi	8	(32%)
Kadın destek hattı	1	(4%)
Kadın sığınağı	3	(12%)
Yukarıdakilerin hepsi	2	(8%)
Diğer	4	(16%)

WAVE üyelerine anketi yanıtlamaları için bir ay verildi. 25 örgüt anketi yanıtladı. Anketin yapıldığı tarihte 166 adet WAVE üye kuruluğu (16 bireysel üye hariç) olduğu göz önüne alındığında, ankete katılan örgütlerin tüm örgütlere oranı %15'e denk geliyor. Bu oran düşük görünebilir ancak önceki deneyimlere baktığımızda WAVE anketleri için ortalama katılım oranı %10 ile %20 bandındadır. Bu nedenle proje ekibi, anketin geçmiş katılım düzeyleriyle uyumlu ve özellikle kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri sunan saha örgütlerinin sıklıkla karşılaştığı kapasite sınırlılıkları dikkate alındığında, tatmin edici bir katılım oranına ulaştığı sonucuna vardı.

Veri Analizi

Nitel mülakatlar ve çevrimiçi anket aracılığıyla toplanan veriler, bireysel, topluluk ve toplumsal düzeylerdeki örüntüleri, temel temaları ve bunlar arasındaki ilişkileri ortaya koymak amacıyla tematik olarak analiz edildi. Kapsamı daha sınırlı olmakla birlikte anket verileri, bağlama ilişkin ek bilgiler sağlayarak mülakat bulgularını tamamlamak ve çapraz doğrulamak için kullanıldı. Böylece WAVE'e üye örgütlerin farklı bakış açıları daha kapsamlı biçimde yansıtıldı.

Nitel veri analizi

On iki görüşmenin tamamı kayıt altına alındı ve nitel veri analizi yazılımı Atlas.ti kullanılarak yazıya aktarıldı. Katılımcıların büyük çoğunluğunun anadili İngilizce olmadığından, görüşmelerde zaman zaman İngilizce dışındaki dillerden kelime ve ifadeler kullanıldı. Bu ifadeler için uygun bir karşılık bulunduğu çevirileri yapılarak özgün metne eklendi. Çevirinin mümkün olmadığı durumlarda ise ifadeler orijinal halleriyle korundu. Mülakatlar tematik analiz yöntemiyle incelendi. Analiz sürecinde, üç araştırma sorusu ile sosyokolojik modelin ilgili düzeyleri (bireysel, topluluk ve toplumsal düzey) esas alınarak Atlas.ti programında bir başlangıç kodlama çerçevesi oluşturuldu. Bu çerçevede yer alan kodlar, WAVE'in önceki çalışmaları ile kadınlara yönelik uzman destek

hizmetlerinin feminist ve kesişimsel ilkeleri doğrultusunda tanımlandı. Önceden belirlenen kodlar ilgili veri bölümlerine uygulanırken, analiz süreci boyunca ortaya çıkan yeni temaları yansıtmak amacıyla tümevarımsal yaklaşımla yeni kodlar da geliştirildi.

Atlas.ti'nin ağ (network) işlevi kullanılarak, kodlar arasındaki ilişkileri görselleştiren haritalar oluşturuldu. Bu haritalar aracılığıyla, kodların birbirleriyle nasıl ilişkilendiği, bir kodun diğerini destekleyip desteklemediği, onunla çelişip çelişmediği ya da daha geniş bir temanın parçası olup olmadığı incelendi. Ağ haritalaması, temalar arasındaki ilişkilerin daha derinlemesine yorumlanmasına olanak sağlayarak temel örüntülerin ortaya çıkarılmasına katkıda bulundu. Üç araştırma sorusu doğrultusunda yapılandırılan bu nihai temalar, izleyen bölümlerin temelini oluşturuyor ve görüşme katılımcılarından yapılan doğrudan alıntılarla destekleniyor.

Anket veri analizi

Kapalı uçlu sorulara verilen yanıtlar, katılımcıların demografik özellikleri, örgütsel profilleri ve sundukları hizmetlerin niteliğine ilişkin genel bir görünüm sunmak amacıyla sıklık ve yüzde gibi betimsel istatistikler kullanılarak özetlendi. Bu bulguların bir kısmı, çalışma boyunca ilgili nitel verilerle birlikte sunuldu.

Açık uçlu anket soruları ise, mülakatların analizinde geliştirilen kodlama çerçevesi kullanılarak tematik olarak analiz edildi. Bu yaklaşım, iki veri kaynağından elde edilen temaların uyumlu biçimde analiz edilmesine ve karşılaştırılmasına olanak sağladı. Anket yanıtları mülakat transkriptlerine kıyasla daha kısa olmakla birlikte, önemli içgörüler sunarak görüşmelerden elde edilen temel bulguların doğrulanmasına ve zenginleştirilmesine katkıda bulundu.

Anket verileri ayrıca bulguların çapraz doğrulanmasına, WAVE Ağı genelinde ortaklaşılan sorunların görünür kılınmasına ve kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri sunan daha geniş bir temsilci grubunun bakış açılarının araştırmaya dahil edilmesine

katkı sağladı. Böylece anket bulgularının çalışmaya entegre edilmesi, Avrupa genelinde kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin karşı karşıya olduğu zorluklar ile bu hizmetlerin sunduğu katkılara ilişkin daha kapsamlı bir tablo ortaya koydu.

Araştırmanın Kısıtları

Bu çalışmanın, özellikle kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri sunan örgütlerin deneyim ve bakış açılarını yansıttığını vurgulamak önemli. Dolayısıyla çalışma, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete maruz kalanlara sunulan hizmetlerin sistematik ya da akademik açıdan kapsamlı bir değerlendirmesini yapmayı amaçlamıyor. WAVE, şiddete uğramış kadınlara ve kız çocuklarına destek sunan farklı aktörlerin de bulunduğunu kabul ediyor. Bu çalışma ise Avrupa genelindeki temel eğilimleri, acil sorunları ve kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin kritik rolünü görünür kılmak amacıyla WAVE üyelerinin görüşlerine ve deneyimlerine dayanıyor. WAVE, bu yaklaşımın sınırlılıklarının ve olası önyargılarının farkında olmakla birlikte, temel amacının kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadelede feminist, toplumsal cinsiyet odaklı ve şiddete maruz kalanları merkeze alan müdahalelerin korunmasına ve güçlendirilmesine yönelik çabalara katkı sunmak olduğunu belirtiyor.

Çalışmanın bir diğer kısıtı ise tamamen WAVE'in kendi kaynaklarıyla finanse edilmiş olması. WAVE, 2024 yılında potansiyel bir fon sağlayıcıyla görüşmeler yürüttü, ancak 2025 yılının başında uluslararası fonlarda yaşanan kesintiler nedeniyle hibe başvurusu askıya alındı. Bu nedenle çalışma, büyük ölçüde kurumun temel bütçesi ve bağışlar aracılığıyla finanse edildi. Bu durum, çalışmanın WAVE Ağı tarafından ve WAVE Ağı için bağımsız biçimde yürütülmesini sağlamış olsa da veri toplama, raporun hazırlanması ve yaygınlaştırma süreçlerinde önemli gecikmelere neden oldu.

Ayrıca hem nitel görüşmelerin hem de anketin örneklem büyüklüğünün Avrupa'daki tüm kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin deneyim çeşitliliğini tam olarak yansıtmadığını belirtmek önemli. Proje ekibi, elde edilen verilerin pek çok kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin mevcut durumunu ve kadına yönelik şiddet alanında çalışan feminist örgütlerin karşı karşıya olduğu güncel zorlukları ortaya koyduğuna inanmakla birlikte, bulguların genellenebilirliğinin sınırlı olduğunu kabul ediyor. Bunun yanı sıra, dil engelleri ve ülkelerin farklı bağlamları, yanıtların derinliğini ve karşılaştırılabilirliğini etkilemiş olabilir. Özellikle WAVE Ağı'na üye tüm örgütler, şiddete maruz kalanları desteklemek için aynı mekanizmalara sahip değiller. Bazı ülkelerde etkili biçimde uygulanan hizmet sunum modelleri, farklı ulusal bağlamlarda aynı sonucu veremeyebilir. Bu durum da ülkeler arası karşılaştırma yapmayı güçleştiriyor. Araştırma ekibi, Avrupa'nın farklı bölgelerindeki kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin çeşitlilik gösteren koşullarını mümkün olduğunca yansıtmaya özen gösterdi ve farklı terminolojilerin kullanıldığı durumları metin boyunca açıkça belirtti.

Giriş

Bağlamsal Çerçeve – Kadınlara ve Kız Çocuklarına Yönelik Şiddetle Mücadelenin Merkezindeki Kadınlara Yönelik Uzman Destek Hizmetleri

Kadınlara Yönelik Uzman Destek Hizmetlerinin Kadınlara Yönelik Şiddete Dair Söylemi ve Sunulan Hizmet Modellerini Şekillendirmede Oynadığı Rolün Tarihi

1960'lar bu yana Avrupa çapında kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet ve ev içi şiddete dair farkındalıkta bir artış yaşandı.¹ Her ne kadar farklı zamanlarda başlamış olsa da her bir ülkede kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti ilk dile getiren kadın hareketleri oldu. Bu hareketler bu şiddetin toplumsal bir sorun olarak tanınması için bastırdılar ve kadınların toplumdaki ikincil konumunu mevzu ettiler.²

Avrupa ve dışında kadın örgütleri kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin önlenmesi ve bu şiddete çözüm üretilmesi için politikaların geliştirilmesi için en önemli

itici güç oldular.³ Avrupa devletlerinin politikaları söz konusu olduğunda taban hareketlerini varlığı pek az konuda kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet ve ev içi şiddet meselesinde olduğu kadar güçlüdür. Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete hükümetlerin verdikleri tepkiler kadın hareketleriyle siyasi kurumların etkileşimiyle şekillendi.⁴ Bu bağlamda, devlet kurumlarının politika ve müdahalelerine yön veren kadın örgütlerinin onlarca yıl boyunca geliştirdiği bilgi birikiminin derinliği uluslararası düzeyde açıkça teslim edilmektedir.⁵

Devletin kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete tepkisiz kalması nedeniyle, 1970'lerde uzman destek hizmetlerinin ortaya çıkışı, feminist aktivistlerin ev içi şiddete maruz kalan kadınların ve çocuklarının acil ve temel ihtiyaçlarına verdikleri bir yanıt niteliğindedir. Feminist öz savunma eğitimleri gibi erken dönem birincil önleme girişimleri, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin temel nedenlerini hedef alarak, şiddetin ortaya çıkmadan önce önlenileceği bir gerçekliği mümkün kılmayı amaçlıyordu.⁶ Kadınların oluşturdukları bilinç yükseltme grupları politik bir hareketin parçası olarak ortaya çıktı, böylelikle kadınlar

- 1 Hague, G., 2021. *History and memories of the domestic violence movement: we've come further than you think*. Bristol: Bristol University Press.; Corradi, C. ve Stöckl, H., 2016. The lessons of history: the role of the nation-states and the EU in fighting violence against women in 10 European countries. *Current Sociology*, 64(4), ss. 671–688.; Htun, M. ve Weldon, S.L., 2012. The civic origins of progressive policy change: combating violence against women in global perspective, 1975–2005. *American Political Science Review*, 106(3), ss. 548–569.
- 2 Corradi, C. and Stöckl, H. 2016, "The lessons of history", *a.g.e.*, s. 677.
- 3 Htun, M. ve Weldon, S.L. 2012, "The Civic Origins", *a.g.e.*; OSCE, *Bringing Security Home: Combating Violence Against Women in the OSCE Region. A Compilation of Good Practices*, 2009, <https://cdn.osce.org/sites/default/files/f/documents/d/b/37438.pdf>; Merry S. E. (2006), *Human rights and gender violence: Translating international law into local justice*, University of Chicago Press: Chicago.
- 4 Corradi, C. ve Stöckl, H. 2016, "The lessons of history", *a.g.e.*, s. 673; Htun, M. ve Weldon, S.L. (2012), "The Civic Origins", *a.g.e.*; Weldon, S.L. 2002, *Protest, Policy, and the Problem of Violence against Women: A Cross-National Comparison*, Pittsburgh, University of Pittsburgh Press; Hague, G. (2021), *History and Memories*, *a.g.e.*
- 5 Kelly, L. ve Dubois, L. 2008, *Combating violence against women: minimum standards for support services*, EG-VAW-CONF, 2007, Study rev. Eylül 2008, Strasbourg, Council of Europe, s. 10.
- 6 WAVE, 2002, *WAVE Report - More than a roof over your head. A survey of quality standards in European women's refuges*, s. 6; WAVE, 2004, *WAVE Report - Away from Violence: Guidelines for Setting Up and Running a Women's Refuge*; Htun, M. ve Weldon, S.L. 2012, "The Civic Origins", *a.g.e.*; OSCE, *Bringing Security Home*, *a.g.e.*

politik ve kültürel aktivizmin yanı sıra dayanışma için sadece kadınlara açık alanlar yarattılar. Bu gruplar sadece şiddete maruz kalanları desteklemiyordu, aynı zamanda kadınlara şiddet deneyimlerini açıkça dile getirebilecekleri bir ortam sunuyordu. Bu gelişmeler kadınların hayatlarındaki şiddeti algılama ve kavrama biçimlerinde radikal dönüşümler yarattı.⁷

Ülkeden ülkeye belirli farklılıklar göstermekle birlikte yenilikçi ve daha önce bulunmayan destek hizmetleri oluşturuldu. Bunlar arasında sığınaklar, kadın merkezleri, acil destek hatları, cinsel şiddete maruz kalanlara yönelik hizmetler ve siyah ve azınlık gruplarına mensup kadınlar gibi farklı gruplara hizmet veren kadın merkezleri bulunuyor.⁸ Kadın hareketinin sorunun toplumsal cinsiyeti merkeze alan bir analiz ile ele alınması ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete yönelik insan hakları temelli bir yaklaşımın benimsenmesi yönündeki artan talepleri doğrultusunda, her ülkeye özgü çeşitli ekonomik ve siyasi faktörlere bağlı uzmanlık hizmetleri geliştirildi.⁹ Örneğin, kadınlara, özellikle de annelere, ve çocuklarına yönelik sosyal destek geleneklerinin ülkeler arasında farklılık göstermesi, hizmet sunumuna ilişkin farklı yapıların gelişmesine yol açtı. Bu nedenle, aynı hizmet türü farklı ülkelerde farklı biçimlerde tanımlanıp uygulanabiliyor. Örneğin, kadın merkezi kavramının tüm ülkelerde ortak kabul gören bir tanımı bulunmuyor. Benzer şekilde, tecavüz kriz merkezleri veya cinsel şiddet danışma merkezleri de farklı biçimlerde örgütleniyor ve çeşitli kurum ya da hizmet yapıları bünyesinde faaliyet gösteriyor.¹⁰

Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik

şiddete maruz kalanlara sunulan desteği iyileştirmek isteyen örgütler bu farklı koşullara pragmatik bir yaklaşımla uyum sağlamış, hizmetlerdeki eksiklikleri gidermiş ve mevcut yapıları etkilemiş ya da tamamlayıcı rol oynamıştır. Kadın STÖ'leri kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet odaklı, güçlendirici ve insan hakları temelli destekler sunmak için bu yapıların içinde, dışında ya da arasında gelişmiştir¹¹. Kadın odaklı ilkeleri benimseyen kadın örgütleri tarafından sunulan hizmetler, bu hizmetlerden yararlanan kadınlarla hizmet sunanlar arasındaki iktidar ilişkilerini bilinçli biçimde dönüştürmeyi hedefliyor. Nitekim, birçok durumda hizmet sunanlar da şiddet deneyimi olan kadınlardı. Başlangıçta gönüllülük esasına ve ücretsiz emeğe dayanan bu hizmetler, şiddete uğrayan kadınlara yönelik destek mekanizmalarını feminist ilkelerden ilham alan yeni yaklaşımlarla dönüştürdü. Aradan geçen kırk yıla rağmen, bu hizmetlerin önemli bir bölümü hâlâ aynı anlayışla faaliyetlerini sürdürüyor.¹²

Bununla birlikte, kadın hareketi artık ilk ortaya çıktığı dönemdeki biçimiyle varlığını sürdürmüyor. Feminist hareketler, geçen süreçte kadınların kurtuluşuna yönelik farklı yaklaşımların yanı sıra artan düşmanlık ve geri tepme dinamikleriyle de mücadele etmek zorunda kaldı. Özellikle son on beş yılda, yeni zorluklar ortaya çıktı.

- 7 WAVE, 2015, *Wave Report 2015 on the Role of Specialist Women's Support Services in Europe*, s. 38; Nichols A. J. 2013, "Survivor-defined practices to mitigate revictimization of battered women", *Journal of Interpersonal Violence*, vol. 28, ss. 1403-1423.
- 8 Bkz. WAVE Ülke Raporları; Kelly, L. (2018). Mapping support services for victims of violence against women in line with the Istanbul Convention standards. Methodology and tools. Avrupa Konseyi.
- 9 WAVE, 2006, *Bridging Gaps – Models of Coordination between women's NGO's and state authorities*, s. 11; Hague, G. 2021, *History and Memories*, a.g.e., s. 144; Demurtas, P. ve Misiti, M. (2021), *Violenza contro le donne in Italia. Ricerche, orientamenti e buone pratiche*, Guerini Scientifica, ss. 106-107.
- 10 WAVE, 2006, *Bridging Gaps*, a.g.e., s. 11. Kadınlara yönelik uzmanlık hizmetlerinin tanımları konusunda ortak bir anlayış geliştirmek WAVE Ağı'nın uzun vadeli hedefleri arasında yer alıyor.
- 11 A.g.e.
- 12 Hague, G. 2021, *History and Memories*, a.g.e., p. 97.

Güncel Zorluklar

Kadın Haklarına Yönelik Geri Tepme, Daralan Sivil Alan ve Kadın Örgütlerine Yönelik Fonların Azalması

Avrupa'daki bazı ülkelerde, kadın haklarına yönelik giderek güçlenen geri tepme kadınlara yönelik ayrımcılık ve baskıyı arttırırken, feminist sivil toplumun faaliyet gösterebildiği kamusal alan da giderek daralıyor.¹³ Toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı olan hareketler kamusal söylemi ve tartışmaları dezenformasyonla, toplumsal cinsiyete ve cinsel eşitliğe dair olumsuz anlatılarla ve patriyarkal değerlerin savunuculuğunu yaparak çarpıtıyorlar.¹⁴ Bu durumun sonuçları arasında, bireysel hakların geliştirilmesine yönelik ilerlemelerin sekteye uğraması ve kadınlar, kız çocukları ile cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet kimliği bakımından azınlık gruplara mensup kişilerin güçlenme süreçlerinin sekteye uğraması yer alıyor.¹⁵

Pek çok ülkede otoriter ve popülist yaklaşımlar güçlendikçe öncelenen politikalar değişti.¹⁶ Kadın hakları, kadınların güçlenmesi ve kadınların şiddetten korunması eskisine kıyasla geri plana itiliyor. Kriz dönemlerinde değişen politika öncelikleri, artan siyasi istikrarsızlık ve çatışmalar da daha saldırgan bir kamusal söylemi ve muhafazakâr güçlerin sesini besliyor.¹⁷ İçinde bulunduğumuz

bağlama, sağcı ve anti-feminist hareketler ile toplumsal cinsiyete yönelik artan bir karşı çıkış damgasını vuruyor.¹⁸ Toplumsal cinsiyeti, geleneksel aile ve aile değerlerini tehdit eden “uluslararası bir feminist stratejinin” parçası olarak çerçeveleyen toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler, başta üreme hakları olmak üzere kadın haklarını, LGBTİ+ haklarını, okullarda cinsellik ve toplumsal cinsiyete duyarlı eğitimi ve toplumsal cinsiyet kavramının kendisini hedef alıyor.¹⁹

Bu daha geniş bağlam içinde bazı ülkelerde sivil toplumun kadın hakları konusunda faaliyet gösterebileceği alanlar daraldı.²⁰ Sivil toplum örgütlerine, özellikle de kadın örgütlerine ve feminist örgütlere verilen destek zayıfladı ve bu durum bu örgütlerin şiddete maruz kalan kadınlara etkili bir şekilde destek sunma kapasitelerini kısıtladı.²¹ Bu gelişmelerin ardından, şiddete maruz kalanlarla çalışma alanında değerli uzmanlığa ve onlarca yıllık deneyime sahip kadın örgütlerine aktarılan kamu kaynakları azaldı. Devlet ile sivil toplum arasındaki ilişkinin giderek zayıflaması ise STÖ'lerin desteklenebileceği alanları daralttı.²² Bu durum, söz konusu örgütlerin faaliyetlerini devam ettirmelerini güçleştiriyor, bu örgütleri bağımsız fonlarına daha da bağımlı kılıyor ve şiddete maruz kalanlara erişilebilir ve nitelikli uzman destek hizmetleri sunmalarını engelliyor.²³

- 13 WAVE, 2023, Country Report 2023, s. 7; Birleşmiş Milletler, Avrupa Ekonomik Komisyonu (2024), *Beijing+30 Regional Review Meeting, Regional review of progress: regional synthesis 2024*, ECE/AC.28/2024/, https://unece.org/sites/default/files/2024-09/ECE_AC.28_2024_3e.pdf.
- 14 BM Kadın Birimi, 2023, *Overcoming Crises. Remaining essential services for women survivors of violence in the Western Balkans after the COVID-19 pandemic*, s. 42, https://eca.unwomen.org/sites/default/files/2023-12/report_follow-up-assessment-overcoming-crises_2023-online.pdf; Verloo, M (ed.) (2018), *Varieties of Opposition to Gender Equality in Europe*, Routledge.
- 15 Birleşmiş Milletler, Avrupa Ekonomik Komisyonu (2024), *Beijing+30, a.g.e.*, s. 13.
- 16 Birleşmiş Milletler, Avrupa Ekonomik Komisyonu (2024), *Breaking the cycle: Ending violence against women and girls in the Economic Commission for Europe region*, ECE/AC.28/2024/6, https://unece.org/sites/default/files/2024-09/ECE_AC.28_2024_6e.pdf.
- 17 Birleşmiş Milletler, Avrupa Ekonomik Komisyonu (2024), *Breaking the cycle, a.g.e.*
- 18 OHCHR 2024, Gender equality and gender backlash - Guidance document of the Working Group on discrimination against women and girls, A/HRC/WG.11/41/2; Verloo, M (ed) (2018), *Varieties of Opposition*, a.g.e.
- 19 OHCHR 2024, Gender equality and gender backlash, a.g.e, paragraf 20-21.
- 20 Birleşmiş Milletler, Avrupa Ekonomik Komisyonu (2024), *Beijing+30, a.g.e.*, paragraf 18 https://unece.org/sites/default/files/2024-09/ECE_AC.28_2024_3e.pdf.
- 21 Birleşmiş Milletler, Avrupa Ekonomik Komisyonu (2024), *Breaking the cycle, a.g.e.*
- 22 BM Kadın Birimi, 2023, *Overcoming Crises, a.g.e.*
- 23 GREVIO, 2022, *Mid-term Horizontal Review of GREVIO Baseline Evaluation Report*, s. 19; Birleşmiş Milletler, Avrupa Ekonomik Komisyonu (2024), *Breaking the cycle, a.g.e.*, paragraf 51.

Toplumsal cinsiyet ayrımı gözetmeyen yaklaşımlar ve jenerik destek hizmetlerinin çoğalmas

Avrupa'da kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet ve ev içi şiddet söylemi endişe verici bir şekilde giderek toplumsal cinsiyet temelli bir yaklaşımdan uzaklaşıyor.²⁴ Toplumsal cinsiyet ayrımı gözetmeyen bir yaklaşım, devlet tarafından finanse edilen hizmetlerin, cinsiyet ya da toplumsal cinsiyet temelinde farklılaştırılmaksızın hem erkeklerle hem de kadınlara eşit şekilde sunulmasını gerektiren politika ve düzenlemeleri ifade eder. Bu yaklaşım, büyük ölçüde neoliberal bir ekonomik modelden kaynaklanıyor ve eşitlik kavramının yanlış yorumlanmasına dayanıyor.²⁵

Toplumsal cinsiyet ayrımı gözetmeyen bir yaklaşım toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin temel nedenlerini gizler ya da önemsizleştirir.²⁶ Bu yaklaşım, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik yaygın şiddetin belirgin bir şekilde toplumsal cinsiyet temelli olduğunu ve kadınların erkeklerle göre ikincil bir konumda tutulmasını sürdüren bir toplumsal

mekanizma olduğunu göz ardı ederler.²⁷ Bunun yanı sıra, kadınların maruz kaldığı iç içe geçmiş baskı biçimlerini ele almakta yetersiz kalırlar, zira kadınların maruz kaldığı baskıyı kesişimsel bir çerçeve içinde açıklamazlar.²⁸

Toplumsal cinsiyet ayrımı gözetmeyen politikaların ve uygulamaların pek çok tehlikesi var,²⁹ zira bu politikalar kadınların ve kız çocuklarının özgül pozisyonlarından kaynaklanan ihtiyaçlarını etkili bir biçimde karşılayamaz.³⁰ Bu durum, kadınların deneyimlerinin göz ardı edilmesine neden olur ve İstanbul Sözleşmesi'nin 2. maddesinin 2. fıkrasında öngörülen, toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalan kadınlara özel önem gösterilmesi yönündeki yükümlülükle çelişir.³¹ Toplumsal cinsiyet ayrımı gözetmeyen yaklaşımlar şiddete uğrayan kadınların hem güvenliğini hem de şiddet sonrasında güçlenme imkanlarını riske atar.³²

Toplumsal cinsiyet ayrımı gözetmeyen politikaların olduğu yerde kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri ve sadece kadınlara yönelik hizmetler pek çok açıdan etkileniyor.³³ Toplumsal cinsiyet ayrımı gözetmeyen politikalar kadınların eşitsiz konumu ve

24 WAVE, 2020, WAVE El Kitabı. *How Gender Neutral Policy and Practice Is Dismantling Women's Specialist Support Services and Ways to Counteract It*; Birleşmiş Milletler, Avrupa Ekonomik Komisyonu (2024). *Breaking the cycle*, a.g.e., paragraf. 41.

25 WAVE, 2020, WAVE El Kitabı. *Cinsiyet Nötr Politika Nedir?*, a.g.e., s. 6; GREVIO Baseline Evaluation Report on Finland, s. 10: Bu bağlamda GREVIO, kadınları toplumsal cinsiyete dayalı şiddetten korumak ve bu şiddeti önlemek için gerekli olan, yalnızca kadınlara yönelik destek hizmetlerinin kurulması gibi özel tedbirlerin, sözleşme kapsamında ayrımcılık olarak değerlendirilmemesi gerektiğine dikkat çekmektedir (Madde 4, 4. fıkra); Hague, G. (2021), *History and Memories*, a.g.e.: Olan şey ise şuydu: Yerel Konsey, sözde herkes için eşitlik adına genel, uzmanlaşmamış hizmetlere fon sağlamaya karar verdi ve siyah ve etnik azınlıklara mensup kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin fonlarını kesmeye çalıştı. Pragna Patel'e göre, mesele sonunda eşitliğin kendisinin ne anlama geldiği ve 'jenerik' bir eşitlik ortamı yaratmayı düşünmeye başlamadan önce, dezavantajlı uzmanlaşmış, odaklanmış müdahalelerle ortadan kaldırma gerekliliğiyle ilgili hale geldi.

26 WAVE, 2020, WAVE El kitabı. *How Gender Neutral Policy*, op. cit., p. 6; Birleşmiş Milletler, Avrupa Ekonomik Komisyonu 2024, *Breaking the cycle*, a.g.e., paragraf 41.

27 De Vido, S. ve Frulli, M. (ed.) (2023), *Preventing and Combating Violence Against Women and Domestic Violence. A Commentary on the Istanbul Convention*, Cheltenham UK & Northampton, MA, Edward Elgar, s. 149; GREVIO, Baseline Evaluation Report on the Netherlands, paragraf 28; Committee on the Elimination of Discrimination against Women (CEDAW), General Comment No. 28; CEDAW, Concluding Observations on Denmark.

28 WAVE 2020, WAVE El Kitabı. *How Gender Neutral Policy*, a.g.e., s. 6; WAVE (2023), *Paper - Developing Intersectional Practice at WAVE: Stage 1 Paper on Intersectional Theory and Key Literature*.

29 WAVE 2020, WAVE El Kitabı. *How Gender Neutral Policy*, a.g.e., s. 6.

30 GREVIO 2022, *Mid-term Horizontal Review*, a.g.e., s. 19.

31 GREVIO Baseline Evaluation Report Netherlands, paragraf. 30.

32 GREVIO, Baseline Evaluation Report on Finland, paragraf. 116: *Finlandiya'da sığınaklar hem erkek mağdurları hem de erkek failleri barındıran, toplumsal cinsiyet ayrımı gözetmeyen bir yaklaşımı benimsemiş görünüyor. Bu durum, şiddete maruz kalan kadınların güvenliği ve güçlendirilmesi konusunda soru işaretleri doğuruyor. Kadınlara yönelik şiddetin toplumsal cinsiyet temelli doğasının kabul edilmesini sağlamak amacıyla, sadece kadınlara yönelik sığınaklar kurulmalıdır.*

33 WAVE 2020, WAVE El Kitabı. *How Gender Neutral Policy*, a.g.e., s. 6.

kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin temel nedeni olarak patriyarkaya meydan okuyan sadece kadınlarla çalışan örgütlerin dünya görüşünün altını oyuyor.³⁴ Kaynakları feminist ve toplumsal cinsiyet temelli hizmetlerden başka alanlara yönlendirerek, toplumsal cinsiyet ayrımı gözetmeyen politikalar, kadın örgütlerinin kadın hakları ve özellikle ev içi şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin bir biçimi olarak tanınması için kampanya yürütme kapasitesini zayıflatıyor.³⁵

Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet ayrımı gözetmeyen bir yaklaşım yalnızca kadınların kendilerine özel güvenli alanlara erişimini engelleme potansiyeli taşımakla kalmaz, aynı zamanda kamu otoritelerinin, uzman destek hizmetlerini, özellikle kadın örgütlerinin aleyhine olacak şekilde, yalnızca kadınlara yönelik hizmetler sunan kuruluşlar yerine genel amaçlı kuruluşlara (hem kâr amacı gütmeyen hem de kâr amacı güden)³⁶ devretme eğilimini de güçlendirir.³⁷ Genel amaçlı kuruluşlar, çoğunlukla iyilik hali, halk sağlığı ve aile hizmetleri gibi farklı alanlarda genel mağdur desteği sunmaya odaklanır ve bu doğrultuda yapılandırılır. Kadın odaklı bir yaklaşımı daha sınırlı ölçüde benimseyen ve bu alanda daha az uzmanlığa sahip olan bu kuruluşlar, genellikle herkese uygulanabilecek şekilde standartlaştırılmış, tek tip hizmet modellerini benimser. Bu yaklaşım çerçevesinde şiddete maruz kalanlara sunulan destek, onların kendilerine özgü koşulları ve geleceğe ilişkin beklenti ve ihtiyaçlarından ziyade, mevcut hizmetlerin kapsamı ve kuruluşların kurumsal misyonu doğrultusunda belirlenir.³⁸ Dahası, genel amaçlı kuruluşlar, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin

altında yatan nedenlerin anlaşılması ve bu şiddetle mücadele edilmesi konusunda her zaman etkin bir rol üstlenmezler.³⁹

Son yıllarda, WAVE Ağı, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete karşı verilen tepkilerde toplumsal cinsiyet ayrımı gözetmeyen politika ve uygulamaların giderek daha yaygınlaşması konusunda artan endişelerini dile getirdi ve 2016 yılında bir Toplumsal Cinsiyet Ayrımı Gözetmeyen Yaklaşımlar çalışma grubu kurdu. Çalışma grubunun vardığı sonuçlar, çeşitli siyasi ve ekonomik bağlamlarda toplumsal cinsiyet ayrımının gözetilmemesine karşı koymak için uygulama önerileriyle birlikte *Toplumsal Cinsiyet Ayrımı Gözetmeyen Politikalar ve Uygulamaların Kadınlara Yönelik Uzman Destek Hizmetlerinin Altını Oyma Biçimleri ve Bu Durumla Mücadele Yöntemleri* (2020)⁴⁰ başlıklı WAVE el kitabında yayımlandı. Bu müdahaleyi, Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddet Hakkında AB Direktifi'nin kabul edilmesini ve Mağdur Hakları Direktifi'nin yeniden düzenlenmesini sağlayan yıllarca süren bir savunuculuk çalışması izledi. WAVE, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu'na, şiddete maruz kalanlara destek sunan temel aktörler olarak kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin önemini yeniden teyit etmeleri, bu hizmetlerin uzun vadeli sürdürülebilirliğini güvence altına almaları ve yıllar içinde oluşturdukları bilgi birikimi ile uzmanlığın genel amaçlı hizmetlerle ikame edilmesini önlemeleri çağrısında bulundu. Ayrıca WAVE, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin toplumsal cinsiyet temelli niteliğini görünmez kılan ve kaynakların toplumsal cinsiyete duyarlı müdahalelerden başka alanlara yönlendirilmesine yol

34 WAVE 2020, *WAVE El Kitabı. How Gender Neutral Policy*, a.g.e.

35 GREVIO, Baseline Evaluation Report on Denmark, paragraf. 25

36 Lauri, M., Lauri, J. ve Linande, I. (2023), "Women's shelters and private shelters discursive struggle: separatism, security and social change", *Nordic Social Work Research*.

37 GREVIO Baseline Evaluation Report on Montenegro, Sweden, Portugal, North Macedonia paragraf. 54, Croatia, paragraf. 30.

38 Goodman, L.A v.d., 2014, "Survivor-Defined Practice in Domestic Violence Work: Measure Development and Preliminary Evidence of Link to Empowerment", *Journal of Interpersonal Violence*, 31(1), ss. 163-185.

39 WAVE-CSSP, 2021, *Report - Promising practices of establishing and providing specialist support services for women experiencing sexual violence*; McDonald, J. (2005), "Neo-Liberalism and the Pathologising of Public Issues: The Displacement of Feminist Service Models in Domestic Violence Support Services", *Australian Social Work*, 58 (3), ss. 275-284.

40 WAVE, 2020, *WAVE El Kitabı. How Gender Neutral Policy*, a.g.e.

açan toplumsal cinsiyet ayrımını gözetmeyen politikaların reddedilmesi gerektiğini vurguladı.

Kurumsallaşma süreci: asgari standartlar ve siyasetlesizleştirme riski

Kadın hareketi, uzun yıllardır kadına yönelik şiddetin önlenmesi ve bu şiddetle mücadelede devletin daha etkin bir rol üstlenmesi ve hesap verebilirliğinin artırılması gerektiğini savunuyor. Devletin bu alanda daha etkin bir rol üstlenmesi ise, bürokratikleşme ve profesyonelleşmenin giderek arttığı çok yönlü bir kurumsallaşma sürecini beraberinde getirdi.

Bu süreçte, kadın hakları örgütlerine farklı düzeylerde ve derecelerde yatırım yapıldı. Bazılarına göre bu gelişmeler kadın örgütlerinin feminist yönelimini aşındırma ve dolayısıyla çalışmalarını siyasetlesizleştirme riski taşıyor.⁴¹ Bir kadın örgütünün şiddete maruz kalanlara hizmet sunarken aynı zamanda şiddete karşı siyasi bir kampanya organı olarak işlev görmesinin ne derece mümkün olabileceği konusu uzun zamandır gerilimli bir tartışma konusu.⁴² Kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerine devletin sunduğu fonlar, zaman zaman bu örgütlerin devlet yapıları tarafından yutulmasına ya da devlet kontrolüne girmesine yol açtı.⁴³ Bazı durumlarda devletten fon almak ve sayısız bürokratik gerekliliğe riayet etmek zorunda kalmak, devlet kurumlarından tam bağımsızlık arayışında olan ilk dönem taban örgütlenmesi çabalarından uzaklaşılmasına neden oldu. Sektörün hızla profesyonelleşmesi nedeniyle, kadınlara yönelik uzman

hizmetlerine dayatılan personel gereklilikleri, uzun vadeli iş deneyimi veya şiddetin toplumsal cinsiyet boyutuna ilişkin bilgi birikimi yerine resmi kurumlardan alınmış diplomalarının tercih sebebi olmasına neden olabildi.⁴⁴ Benzer şekilde, kimi zaman kadın örgütleri, özellikle hizmet sunumu ve aktivizm arasındaki sınırın belirsizleştiği durumlarda, ücretsiz gönüllü çalışma konusunda nesil farkından kaynaklanan farklı yaklaşımlarla karşı karşıya kaldı.

Kurumsallaşma sürecine ilişkin en önemli tartışmalardan biri, hizmet sunumuna dair asgari kalite standartları konusudur. Çeşitli uluslararası hukuki platformlarda geliştirilen⁴⁵ (ki bunlardan en verimli olanı Avrupa Konseyi'dir) asgari kalite standartları, şiddete maruz kalmış kadınlara sunulması gereken hizmetlerin kapsamı ve çeşitliliği konusunda devletlerin temel bir mutabakata varması ihtiyacını karşıladı. WAVE Ağı da şiddete maruz kalan kadınların ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak için destek hizmetlerinin uyması gereken standart ve ilkeleri kapsamlı bir şekilde ele alarak bu önemli alana katkı sundu.⁴⁶

Ulusal düzeyde kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri için asgari standartlar hem yeni fırsatlar sunmuş hem de yeni zorluklar yarattı. Bir yandan asgari standartlar şiddete maruz kalanlara yönelik hizmetlerin kalitesini belirli bir seviyede tutmayı mümkün kıldı. Öte yandan, kadın örgütleri bu standartları dayatmanın tehlikelerine tekrar tekrar parmak bastılar. Temel risk, hâlihazırda kaynakları yetersiz olan bir sektöre asgari standartların getirilmesinin, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin

41 Goodman, L. A., & Epstein, D. 2008, "The advocacy response" in L. A. Goodman and D. Epstein, *Listening to battered women: A survivor-centered approach to advocacy, mental health, and justice*, ss. 29–47; Koyama E. 2006, "Disloyal to feminism: Abuse of survivors within the domestic violence shelter system" in INCITE! Women of Color Against Violence (eds.), *Color of violence: The INCITE! Anthology*, s. 209; Lehrner, A., ve Allen, N. E. 2009, "Still a Movement After All These Years? Current Tensions in the Domestic Violence Movement", *Violence Against Women*, 15(6), ss. 656–677.

42 Hague, G. 2021, *History and Memories*, a.g.e., p. 73

43 WAVE 2015, *Supporting the Sustainability and Autonomy of Women's Organizations Providing Services in Eastern Europe for Women and Children Survivors of Domestic Violence*, s. 174.

44 GREVIO Baseline Evaluation Report on North Macedonia, paragraf. 55.

45 Kelly, L. e Dubois, L. 2008, *Combating violence against women: minimum standards*, a.g.e.; OSCE (2009), *Bringing Security Home*, a.g.e.; UN-WOMEN (2012), "Standards and regulations".

46 WAVE ,2015, *Supporting the Sustainability*, a.g.e.; WAVE (2012), *More than a roof*, a.g.e.; WAVE (2004), *Away from Violence*, a.g.e.

kapasitesini azaltarak şiddete maruz kalan kadınlar ve kız çocuklarına sunulan hizmetlerin zayıflamasına ve hizmetlerin sonlandırılmasına neden olabilmektedir.⁴⁷

Bazı ülkelerde asgari standartları uygulamanın bir yolu olarak görülen lisanslama sistemlerinin geliştirilmesi, GREVIO tarafından yüksek nitelikli hizmetleri engelleyebilecek endişe verici bir eğilim olarak tespit edildi.⁴⁸ Bununla ilişkili olarak, araştırmacılar sistemik gerekliliklerin yapılan müdahalelerin ve sunulan uzman destek hizmetlerinin şiddete maruz kalan merkezli yaklaşımı nasıl etkileyebileceğine dair pek çok örnek belgeledi.⁴⁹ Ayrıca, lisanslama sistemleri, kadın örgütlerinin, özellikle küçük ve topluluk temelli faaliyet gösteren örgütlerin karşılamakta zorlanabileceği kriterler (örneğin personel sayısı, tesis büyüklüğü, vb.) belirleyebilir. Bu etmen, lisanslama sistemlerinin, şiddeti toplumsal cinsiyet temelli bir perspektifle ele alma, şiddete maruz kalanların güçlendirilmesini esas alma, ikincil mağduriyeti önleme ve gizliliğe saygı gösterme gibi hizmetlerin dayanması gereken feminist ilkelerle uyumlu olmayabileceğine işaret ediyor ve bu nedenle ciddi endişeler yaratıyor. Sonuç olarak, bu alanda çok az deneyimi olan jenerik amaçlı kurumlar veya aile odaklı bir yaklaşımı benimseyen kuruluşlar hizmet sağlayıcılar olarak belirlenebilir

ve bu da mevcut hizmetlerin genel niteliğini daha da olumsuz etkileyebilir.⁵⁰

Kadınlara Yönelik Uzman Destek Hizmetlerinin Tanınmasına Dair Normatif Çerçeve

Devletlerin, şiddete maruz kalan kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerini şiddeti toplumsal cinsiyeti merkeze alan bir anlayışla ve insan hakları temelli bir yaklaşımla sunma yükümlülüğü

Birtakım uluslararası hükümler devletlerin kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddette ve ev içi şiddette maruz kalanlara yönelik geniş bir yelpazede uzman destek hizmetleri sunma zorunluluğunu tanıyor.⁵¹ Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin kendine has dinamiklerinden yola çıkarak bu hizmetlerin şiddete maruz kalan kadınların kendilerine has ve özel ihtiyaçlarına göre tasarlanması gerekliliği kabul görüyor.

Dolayısıyla sayısız uluslararası standart ve yönerge uzman destek hizmetlerinin kadınlara ve kız çocuklara yönelik şiddeti toplumsal cinsiyet temelinde kavrayan ve insan

47 Kelly, L. and Dubois, L., 2008. Combating violence against women, *a.g.e.*, s. 21: STÖ'ler hâlihazırda yetersiz kaynaklara sahip bir sektöre belirli standartların dayatılmasının risklerini tekrar tekrar vurgulamıştır. Bu dayatmanın sunulan hizmetlerin kapasitesinin azaltılmasına hatta bu hizmetlerin tamamen sona ermesine neden olabileceğine dikkati çekmişlerdir.

48 GREVIO Baseline Evaluation Report on Montenegro, Yönetici Özeti.

49 Cattaneo, L. B. v.d., 2020., "Survivor-Centered Practice and Survivor Empowerment: Evidence From A Research-Practitioner Partnership", *Violence Against Women*, 27(9), ss. 1252-1272; Wood L., Cook Heffron L., Voyles M., Kulkarni S. 2020., "Playing by the rules: Agency policy and procedure in service experience of IPV survivors", *Journal of Interpersonal Violence*, 35(21-22), ss. 4640-4665; Kulkarni S. J., Herman-Smith R., Ross T. C. (2015), "Measuring intimate partner violence (IPV) service providers' attitudes: The development of the Survivor-Defined Advocacy Scale (SDAS)", *Journal of Family Violence*, 30(7), ss. 911-921; Messing J. T., Ward-Lasher A., Thaller J., Bagwell-Gray M. E. 2015, "The state of intimate partner violence intervention: Progress and continuing challenges", *Social Work*, 60(4), ss. 305-313; Fisher E. M., Stylianou A. M. (2016), "To stay or to leave: Factors influencing victims' decisions to stay or leave a domestic violence emergency shelter", *Journal of Interpersonal Violence*, 34(4), ss. 785-811.

50 GREVIO Baseline Evaluation Report on Montenegro, paragraf. 6, 124; Serbia, paragraf. 131; North Macedonia, paragraf. 48; Croatia, s. 138; Romania, s. 187.

51 CEDAW General Recommendation 35, Koruma, paragraf. 31 (a) (iii); Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (2014), BM Kadınlara ve Kız Çocuklarına Yönelik Şiddet, Sebepleri ve Sonuçları Özel Raportörü Raporu; GREVIO Faaliyet Raporu 2021; Direktif 2012/29/EU, Madde 8(3) and Madde 9(3); Direktif 2014/1385/EU; Kadınlara Yönelik Şiddetin Önlenmesi, Cezalandırılması ve Ortadan Kaldırılmasına Dair Amerikan Devletleri Sözleşmesi, Madde. 8 (d).

haklarını merkeze alan bir anlayışa dayanırılması gerektiğinin altını çizer.⁵² Devletler, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet örüntülerini, şiddete maruz kalanların ihtiyaçları ve destek hizmetlerinin bu ihtiyaçları etkili bir şekilde karşılayacak şekilde yapılandırılması arasındaki içkin bağlantıyı göz önünde bulundurmak zorundadır.⁵³

İstanbul Sözleşmesi'nin özellikle 18(3) ve 22 numaraları maddeleri uzman destek hizmetlerinin önüne koyması gereken birkaç hedefi ve ilkeyi tanımlar. Bu tür hükümler, şiddete maruz kalanları gerektiği gibi ve zamanlı koruyacak önlemlerin alınmasında gösterilmesi gereken özen standardını belirler.⁵⁴ Bu hizmetler, şiddete maruz kalanların içinde yaşadıkları daha geniş ortamı dikkate alan ve "önleme, koruma ve kovuşturma" çerçevesiyle uyumlu bütüncül bir yaklaşımı benimsemelidir. Yani, kadınların ihtiyaçları yalıtılarak değil, bireysel, durumsal ve sosyokültürel unsurlar arasındaki etkileşime dayanan bütüncül bir yaklaşımla ele alınmalıdır.⁵⁵

Devletin kadın hakları örgütlerinin önemini ve rolünü tanıma yükümlülüğü

Sivil toplum örgütleri, özellikle de kadın hakları alanında faaliyet yürütenler, kadınlara ve kız çocuklarına şiddeti önleme ve bu şiddetle mücadelede vazgeçilmez bir rol oynuyorlar. Bu tespit, yalnızca uzman destek hizmetlerinin büyük ölçüde bu örgütler

tarafından sunuluyor olması gerçeğine değil, aynı zamanda bu örgütlerin uzun yıllara dayanan deneyimleri sayesinde yürüttükleri faaliyetlerin, şiddete maruz kalanların ihtiyaçlarını gerçek anlamda karşılayan ve onların insan haklarını koruyan hizmetlerin sunulmasında vazgeçilmez bir rol üstlenmesine de dayanıyor.⁵⁶ Kadın örgütlerinin şiddete maruz kalanları merkeze alan uzmanlıklarının yanı sıra "faaliyetlerinin toplumsal ve ekonomik değeri" de tanınmalıdır.⁵⁷

Bu nedenle devletlerden, özellikle ayrımcılığın kesişen biçimleriyle mücadele eden STÖ'lerin ve topluluk temelli örgütlerin yürüttüğü çalışmalara elverişli bir ortam yaratmaları talep edilmektedir.⁵⁸ Bu talepler, kadın örgütlerinin çalışma yöntemlerine ve misyonlarının özgünlüğüne saygı gösterilmesini ve şiddete maruz kalanların insan haklarını toplumsal cinsiyete duyarlı bir şekilde korurken aynı zamanda bu insanların özgül ihtiyaçlarına uygun politikaların geliştirilmesine ve destek hizmetlerinin sunulmasına yaptıkları katkının tanınması içeriyor.⁵⁹

Devletlerin bu örgütlerle üstlendikleri önemli rolü etkili ve kendilerine güvenen bir biçimde yerine getirmelerine olanak sağlayacak şekilde işbirliği yapma ve onları destekleme yükümlülüğü vardır.⁶⁰ Bu işbirlikleri ya da destekler kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerini jenerik hizmet sağlayıcılara tercih eden "nitelikten ziyade fiyat"

52 Kelly, L. ve Dubois, L. (2008), *Combating violence against women: minimum standards*, a.g.e.; OSCE (2009), *Bringing Security Home*, a.g.e.; Birleşmiş Milletler Kadın Birimi (2012), "Standards and regulations", a.g.e.

53 WAVE, 2015, *Supporting the Sustainability*, a.g.e.; WAVE (2012), *More than a roof*, a.g.e.; WAVE (2004), *Away from Violence*, a.g.e.

54 De Vido, S. ve Frulli, M. ed., 2023, *Preventing and Combating Violence*, a.g.e., s. 291.

55 Ivi, s. 293; Avrupa Konseyi (CoE) (2011), *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence*, paragraf. 116; GREVIO Baseline Report on Denmark paragraf. 103, Finland, paragraf 109; Bradbury-Jones, C. v.d. (2025), "The Scope, Range and Use of Voluntary Sector Specialist Sexual Violence Services in England: Findings and Recommendations From a National Study", *Health and Social Care in the Community*.

56 Madde 9, İstanbul Sözleşmesi; De Vido, S. ve Frulli, M. (ed.) (2023), *Preventing and Combating Violence*, a.g.e., ss. 176 ve 182; GREVIO Baseline Evaluation Report on Austria, Denmark, Turkey, Serbia, Malta, Spain, Portugal, Belgium, Switzerland, s. 46, North Macedonia, paragraf. 55; Avrupa Konseyi (CoE) (2011), *Explanatory Report*, a.g.e., paragraflar. 68-69.

57 GREVIO Baseline Evaluation Report on France, paragraf. 52, Switzerland, paragraf. 46; North Macedonia, para. 35; CEDAW General Recommendation 35, Koruma, paragraf. 4.

58 De Vido, S. ve Frulli, M. ed. 2023. *Preventing and Combating Violence*, a.g.e., s. 179; CEDAW General Recommendation 35, Koruma, paragraf. 34; GREVIO Baseline Evaluation Report on Turkey.

59 De Vido, S. ve Frulli, M. ed., 2023, *Preventing and Combating Violence*, a.g.e., s. 183.

60 A.g.e., s. 184; WAVE, 2017, *Prevention and Support Standards for Women Survivors of Violence. A Handbook for the Implementation of the Istanbul Convention*, s. 32.

mantığına dayalı uygulamalardan uzaklaşarak deneyimlerin ve şiddete maruz kalanları merkezde alan uzmanlıkların değerinin kabul edilmesini ve tanınmasını güvence altına alan özel finansman prosedürlerinin geliştirilmesini de içerebilir.⁶¹

Kadınlara Yönelik Uzman Destek Hizmetlerinin Değeri

Bu çalışma, sosyoekolojik modelin üç düzeyi olan bireysel düzey, topluluk düzeyi ve toplumsal düzey temel alınarak yapılandırıldı ve kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin üstlendiği kapsamlı ve çok boyutlu rolü ortaya koyuyor. Her düzeyde feminist ve toplumsal cinsiyet odaklı yaklaşımları benimseyen bu uzman destek hizmetleri, yalnızca şiddete uğrayanlara destek sunmakla sınırlı kalmıyor, aynı zamanda topluluk ve toplum düzeyinde yürüttükleri çalışmalarla, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin koşullarını yaratan toplumsal normlar, kalıp yargılar, inançlar ile sosyal ve ekonomik sistemlerin dönüştürülmesine de katkıda bulunuyor.

Bireysel düzeyde kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin değeri

Uluslararası bilgi, araştırma ve uygulamalar, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin şiddete uğrayan kadınlar için tutarlı bir biçimde en uygun ve etkili hizmetler olduğu konusunda hemfikir.⁶² Uzman destek hizmetlerinin kadınlar tarafından kadınlara sunulması ve sadece kadınlara yönelik hizmetlerin güvence altına alınması gerektiği konusunda güçlü bir fikir birliği var.⁶³

Kadın örgütlerinin çalışmalarının temel olduğu ilkeler hem kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin nasıl anlaşıldığını hem de bu hizmetlerin nasıl sunulduğunu etkiliyor. Nitekim kadınların kişisel deneyimleri bu deneyimlerin yaşandığı kurumsal bağlamlar tarafından şekilleniyor.⁶⁴

Kadınların tercihlerini, kurdukları ilişkilerini önceliklendiren şiddete maruz kalanları merkeze alan feminist bir felsefeyi benimsemek ve destek hizmetlerini her bir şiddete maruz kalan kişinin kendine özgü ihtiyaçlarına, bağlamlarına ve başa çıkma stratejilerine göre uyarlamak bu kişilerin güçlenmesine ve olumlu sonuçların elde edilmesine önemli bir katkı sağlıyor.⁶⁵ Gizliliğe saygı göstermek, güvenliği sağlamak ve kadınların özgürce konuşabileceği, söylediklerine inanılan ve sonraki adımlara karar

- 61 GREVIO, 2021, Faaliyet Raporu 2021; GREVIO Baseline Evaluation Report on Italy, France, Spain; De Vido, S. ve Frulli, M. ed. 2023, *Preventing and Combating Violence*, a.g.e., s. 180.
- 62 GREVIO Baseline Evaluation Report on Albania, s. 38; GREVIO Faaliyet Raporu 2021, s. 28; GREVIO, (2022), *Mid-term Horizontal Review*, a.g.e.; Birleşmiş Milletler Kadın Birimi 2012, *Handbook for National Action Plans on Violence against Women*; Kelly, L. ve Dubois, L. 2008, *Combating violence against women*, a.g.e., s. 10; Bradbury-Jones, C. v.d. 2025, "The Scope, Range and Use of Voluntary Sector", a.g.e.
- 63 GREVIO Baseline Evaluation Report on Finland 116; Council of Europe (2021), *Quality Guidelines for Shelters for Victims of Violence Against Women and Domestic Violence*, ss. 19-20; Women's Resource Centre (2017), *Why Women Only? The value and benefits of by women for women services*, s. 73.
- 64 Nichols, A.J., 2011., "Gendered Organizations: Challenges for Domestic Violence Victim Advocates", *Feminist Criminology*.
- 65 WAVE ,2019., *Thematic Paper - The Importance of Women's Specialist Support Services in Europe*; WAVE (2015), *Supporting the Sustainability*, a.g.e.; WAVE , 2012, *More than a roof*, a.g.e.; WAVE (2004), *Away from Violence*, a.g.e.; Goodman, L.A v.d. (2014), "Survivor-Defined Practice", a.g.e.; Nichols, A. J. (2013), "Survivor-defined practices", a.g.e; Cattaneo, L. B. v.d. (2020), "Survivor-Centered Practice", a.g.e.; Kulkarni S. J., Bell H., Rhodes D. M. , 2012. "Back to basics essential qualities of services for survivors of intimate partner violence", *Violence Against Women*, 18, ss. 85-101; Goodman L. A. ve Epstein D. (2008), *Listening to battered women: A survivor-centered approach to advocacy, mental health, and justice*, Washington, DC; Bergstrom-Lynch C.A 2018, "Empowerment in a Bureaucracy? Survivors' Perceptions of Domestic Violence Shelter Policies and Practices", *Affilia: Journal of Women and Social Work*, ss. 112-125; Nichols, A. J. (2011), *Gendered Organizations*, a.g.e.; Zweig J. M., Burt M. R. 2007, "Predicting women's perceptions of domestic violence and sexual assault agency helpfulness: What matters to program clients?", *Violence Against Women*, 13(11), ss. 1149-1178; Hester, M. ve Lilley, S.J. 2017, "More than support to court: Rape victims and specialist sexual violence services", *International Review of Victimology*, 24(3).

verebileceği güvenli bir alan sunmak da sunulan desteğin etkili olmasının ön koşulları olarak görülüyor.⁶⁶ Uzmanlaşmış, toplumsal cinsiyete duyarlı, kapsamlı ve güçlendirici hizmetlerin sunulması, kadınların ve kız çocuklarının maruz kaldığı şiddet ile ev içi şiddet durumlarında, şiddete maruz kalanların şiddeti bildirme ve koruyucu tedbirlere başvurma eğilimini artırırken, arabuluculuğu kabul etme eğilimini azaltıyor.⁶⁷

Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin tüm biçimlerini kapsayan ve farklı baskı biçimlerinin iç içe geçtiğini kabul eden kesişimsel bir çerçeve altında yürütülmelidir. Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, siyah ve azınlık gruplara mensup kadınlar ve kız çocukları, engelli kadınlar ve diğer koruma gerektiren gruplara mensup kadınlarla çalışan örgütler gibi, belirli grupların ihtiyaçlarına odaklanan özgül ve nitelikli uzmanlık alanlarını da kapsıyor.⁶⁸

Kadınların güvenliği ancak farklı yerlerden ve geçmişlerden gelen kadınların maruz kaldığı kesişimsel baskılar ve şiddete maruz kalanlarla failler arasındaki eşitsiz ilişkiler dikkate alındığında sağlanabilir.⁶⁹ Toplumsal cinsiyeti göz önüne almayan ve yardım odaklı yaklaşımlar, sadece kadınların güçsüzleştiren ve yeniden mağdur eden müdahalelere yol açmakla kalmaz aynı zamanda kadınların tekrar tekrar aynı döngülerin içine hapsolmasına neden olur.⁷⁰ Kadınlar ve erkekler arasındaki yapısal eşitsizliği

görmezden gelen bu tür yaklaşımlar şiddeti meşrulaştırır ve şiddete maruz kalan kadınlar için olumsuz sonuçlar doğurur.⁷¹

Topluluk düzeyinde kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin değeri

Yıllara dayanan mesleki deneyimleriyle kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri sunan kişiler yalnızca kadınları bireysel düzeyde desteklemekle kalmayıp, okullar, işyerleri, mahalleler, sosyal kurumlar, inanç toplulukları ve hükümet yapıları dahil olmak üzere çeşitli bağlamlarda topluluk düzeyinde çalışarak temel değerlerini aktif olarak hayata geçirme kapasitesini geliştirmişlerdir.⁷²

Kadınlara ve çocuklarına etkili ve bütüncül bir destek sunmayı hedefleyen⁷³ kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerin yürüttükleri çalışmalar topluluk düzeyinde birçok yönden etki yaratır. Bu hizmetler, kadınların bakış açılarının resmi hizmet sağlayıcılar tarafından duyulmasına ön ayak olarak kadınların yaşadığı mağduriyetin tekrarlanmasını önler⁷⁴ ve daha güçlü yönlendirme yöntemlerinin oluşturulmasına katkıda bulunur.⁷⁵ Araştırma ve uygulamalar, kadınlara yönelik destek hizmetlerinin farklı yönetim kademelerinde çalışmalar yürüten diğer ilgili aktörlerle (örneğin sosyal ve sağlık hizmetleri, kolluk kuvvetleri, yargı) verimli işbirlikleri kurarak, ilgili meslek çalışanları için ağ oluşturma ve eğitim programları sunarak ve

66 De Vido, S. ve Frulli, M.eds., 2023. *Preventing and Combating Violence*, a.g.e., s. 327. GREVIO Baseline Report Albania, s. 39: "Uzman destek hizmetlerinin temelini oluşturması gereken ilkeler arasında, diğerlerinin yanı sıra, kadına yönelik şiddeti cinsiyet odaklı ele alan bir bakış açısı, gizliliğe saygı, kadınların güvenliğinin sağlanması, ikincil mağduriyetin önlenmesi ve şiddete maruz kalanların güçlendirilmesine yönelik çalışmalar yer alır. Bu amaçla, uzman destek hizmetleri, kadınların kendilerini özgürce ifade edebilecekleri, kendilerine inanılan ve saygı duyulan, seçeneklerini değerlendirebilecekleri ortamlar sunmayı hedeflemelidir."

67 GREVIO Baseline Report Netherland, p. 295.

68 WAVE Country Report 2023, s. 211.

69 WAVE, 2020. *WAVE El Kitabı. How Gender Neutral Policy*, a.g.e.; GREVIO Activity Report 2021, s. 33: Devlet tarafından sunulan uzman destek hizmetleri genellikle aile arabuluculuğu yaklaşımına dayanmaktadır. Bu yaklaşım, ailelerin bir arada kalmasına ve uyuşmazlıkların çözümünde arabuluculuğa büyük önem atfetmektedir; ancak bu, şiddete maruz kalanlarla failler arasındaki eşitsiz ilişkiyi göz ardı edilmesine yol açabilir ve şiddete maruz kalanların korunması ile kadınların ihtiyaç ve güvenliğinin önceliklendirilmesi ilkelerine aykırı düşebilir.

70 GREVIO Baseline Report Netherland, p. 295.

71 WAVE (2020), *WAVE El Kitabı. How Gender Neutral Policy*, a.g.e.

72 WAVE (2015), *Supporting the Sustainability*, a.g.e., s. 39.

73 WAVE (2023), *Country Report 2023*, s. 7

74 WAVE (2019), *Thematic Paper - The Importance of Women's Specialist Support Services in Europe*, s. 9

75 Women's Resource Centre (2017), *Why Women Only?*, a.g.e.

diğer gönüllü ve resmi kurumlarla güçlerini birleştirerek çok kurumlu çalışmalarda merkezi bir oynadığını gösteriyor.

Kadın örgütleri ayrıca, yerel, bölgesel ve ulusal düzeylerde birincil önleme faaliyetleri yürütme konusunda uzun yıllara dayanan deneyime sahip. Bu tür faaliyetler arasında, diğerlerinin yanı sıra, okul temelli programlar, birincil önleme alanında çalışanlar için eğitimler, tanık müdahale programları, feminist öz savunma eğitimleri ve özbakım faaliyetleri yer alıyor.⁷⁶ Birincil önleme, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetten arınmış bir toplum hedefler. Bu amaçla birincil önleme bu hedefe ulaşmak için neler yapılması gerektiğini ve şiddetten azade bir yaşamın nasıl olacağını tahayyül eder. Şiddetin temel nedenlerini ele alan birincil önleme, köklü bir toplumsal değişim ve özgürleşme potansiyeline sahip.⁷⁷

Toplumsal düzeyde kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin değeri

Kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin bir insan hakları ihlali olarak tanınmasına ve bu sorunla mücadeleye yönelik yasa ve politikaların geliştirilip kabul edilmesine sağladığı katkının, toplumsal ve siyasal açıdan derin ve kalıcı bir etki yarattığı geniş ölçüde kabul ediliyor.⁷⁸ İstanbul Sözleşmesi çerçevesinde, kadın örgütlerinin faaliyetlerinin toplumsal değerinin tanınması, kamu politikalarının 9. maddeyle öngörülen yükümlülüklerle ne ölçüde uyumlu olduğunun değerlendirilmesinde belirleyici bir ölçüt olarak kabul ediliyor.⁷⁹

Bu yaklaşımın temelinde, kadın örgütlerinin kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin kök nedenleriyle mücadelede

geçmişten bugüne kritik ve benzersiz bir rol üstlenmiş olmaları yatıyor.⁸⁰ Bireysel şiddet deneyimleri ile toplumsal cinsiyete dayalı toplumsal yapılar arasındaki bağlantı, kadın örgütlerinin en temel ve benzersiz özelliklerinden biriyle yakından ilişkili: Kadın örgütleri, şiddete maruz kalanlara yalnızca bireysel destek sunmakla kalmayıp, bunun ötesine geçerek toplumsal değişimi savunan, kolektif bir ses ve ortak bir siyasal gündem oluşturan politik aktörler olarak önemli bir rol üstleniyor.⁸¹ Kadın örgütleri, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete ilişkin toplumsal cinsiyet odaklı kavrayışı güçlendirme- nin yanı sıra diğer aktörleri ortak bir dil, uygulamalar ve yöntemler inşa etmeye teşvik etmekte ve bu konuda onlara güç veriyor.⁸²

Politikalarda ve yasalarda değişiklikleri teşvik etmek ve savunmak, uluslararası insan hakları yükümlülüklerinin yanı sıra ulusal mevzuat ve politikaların uygulanmasını izlemek ve veri toplamak gibi faaliyetler, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin süregitmesine yol açan yapısal eşitsizlikleri ve iktidar dengesizliklerini ortadan kaldırmak için daha geniş kapsamlı ve çağlı bir toplumsal dönüşümün fitilini ateşlemeye katkıda bulunur.

76 WAVE (2023), *Country Report 2023*, s. 18; WAVE (2023), *A life free from violence. Primary prevention as the key to eliminating violence against women and girls*; GREVIO (2022), *Mid-term Horizontal Review*, a.g.e., s. 49

77 WAVE (2023), *A life free from violence*, a.g.e., ss. 9-10.

78 Bkz. "Historical Account..." Section; CEDAW, General Recommendation, 35

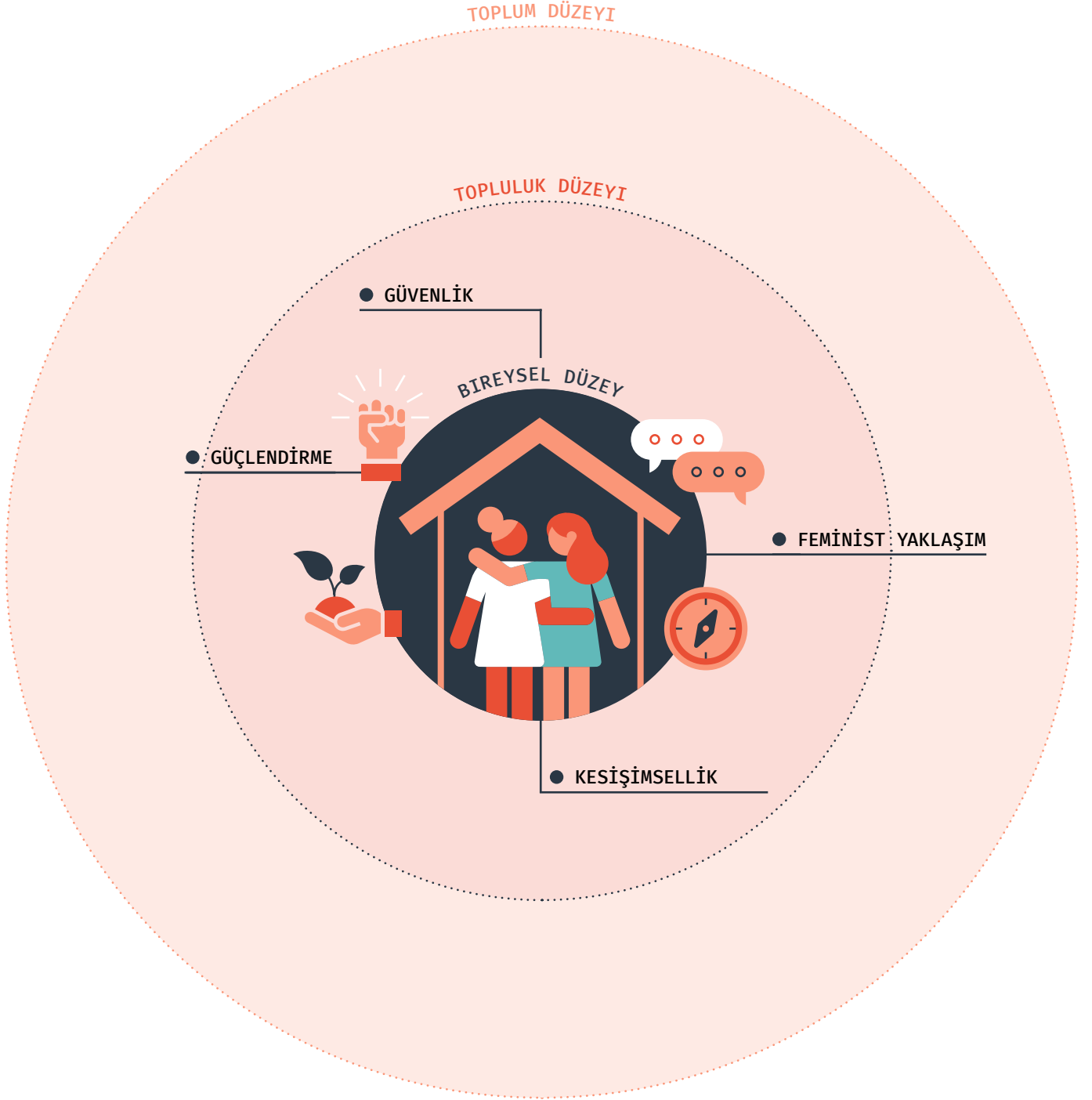
79 GREVIO Baseline Evaluation Report France, paragraf. 52; Switzerland, paragraf. 46; North Macedonia, paragraf. 35.

80 WAVE (2015), *Supporting the Sustainability*, a.g.e., s. 3; WAVE (2017), *Prevention and Support Standards*, a.g.e., s. 31.

81 WAVE (2023), *Country Report 2023*; Lauri, M., & Lauri, J. (2024), "In the business of gendered violence: the private shelter discourse in Sweden", *Critical and Radical Social Work*, 12(3), ss. 398-413.

82 WAVE (2019), *Thematic Paper - The Importance of Women's Specialist Support Services in Europe*, s. 9.

Bireysel Düzeyde Kadınlara Yönelik Uzman Destek Hizmetleri



Bireysel Düzeyde Kadınlara Yönelik Uzman Destek Hizmetleri

Feminist, Şiddete Maruz Kalanları Merkeze Alan ve Güçlendirici Destek

Bu çalışmanın odaklandığı ilk düzey, kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri kapsamında sunulan bireysel destek uygulamalarıdır. Bu bölümde, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin şiddete maruz kalan kadınlarla yürüttükleri çalışmaları nasıl ele aldıkları, yapılandırdıkları ve feminist ve toplumsal cinsiyet odaklı ilkeleri somut etkileşimlere, kararlara ve ilişkilere nasıl yansıttıkları inceleniyor. Bu çerçevede **bölüm, özellikle jenerik nitelikteki müdahalelerin şiddete maruz kalanların ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kaldığı durumlarda, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin bireysel düzeyde sunduğu özgün değeri ve etkililiği ortaya koyuyor.** WAVE, İstanbul Sözleşmesi'nin 3(a) maddesi doğrultusunda kadına yönelik şiddeti bir insan hakları ihlali ve bir ayrımcılık biçimi olarak ele alır. Ayrıca kadına yönelik şiddeti kadınlara yönelik fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik zarara yol açan ya da açma ihtimali bulunan, tehdit, zorlama veya keyfi özgürlükten yoksun bırakma dâhil olmak üzere tüm toplumsal cinsiyete dayalı şiddet eylemlerini kapsayacak şekilde tanımlar. Bu kavramsal çerçeve, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin şiddeti nasıl analiz ettiğini ve sunduğu desteği nasıl yapılandırdığını da belirliyor. Bu doğrultuda burada sunulan analiz, bireysel desteği yalnızca teknik bir hizmet alanı olarak değil, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete ilişkin feminist yaklaşımların hayata geçirildiği ve yeniden değerlendirildiği bir siyasal alan olarak ele alıyor. Genel olarak bölüm, kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri kapsamında bireysel düzeyde sunulan desteğin, şiddetle mücadeleyle yönelik daha geniş feminist yaklaşımlarla nasıl bütünleştiğini ortaya koyuyor. Bu yaklaşımlar, çalışmanın sonraki bölümlerinde topluluk ve kurumsal düzeyler bakımından daha detaylı inceleniyor.

Feminist ve Toplumsal Cinsiyete Dayalı Yaklaşım

Feminist ve toplumsal cinsiyete dayalı bir yaklaşımın tanımlanması

Görüşmelerin tamamında kadınlara yönelik uzman hizmetleri, feminist ve toplumsal cinsiyete dayalı yaklaşım bireysel düzeyde yürüttükleri çalışmaların tüm boyutlarını şekillendiren temel bir ilke olarak tanımlıyor. Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, şiddeti “özel” alanda kişiler arasında yaşanan münferit olaylar olarak görmek yerine, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti sistemik toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve patriyarkal güç ilişkileri temelinde şekillenen yapısal bir olgu olarak ele alıyor. Kıbrıs merkezli feminist bir araştırma ve savunuculuk örgütünün ankette ifade ettiği üzere, örgüt, “kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin patriyarkal normlar ve yapılar tarafından pekiştirilen sistemik toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve güç dengesizliklerinden kaynaklandığını kabul ediyor” ve “bu yapıların analiz edilmesi, sorgulanması ve ortadan kaldırılması” amacıyla feminist metodolojilerden yararlanıyor.

Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, şiddeti toplumsal cinsiyet temelinde ele almayan ya da “bireyselleştirilmiş” bir çerçevede ele alan yaklaşımların, şiddetin büyük ölçüde erkekler tarafından kadınlara uygulanan toplumsal cinsiyet temelli bir olgu olduğu gerçeğini görünmez kıldığını ve şiddeti besleyen güç dengesizliklerini farkında olmadan yeniden üretebildiğini vurguluyorlar. Buna karşılık feminist bir yaklaşım, tüm müdahalelerin merkezine kadınların ve kız çocuklarının deneyimlerini, ihtiyaçlarını ve seslerini yerleştirir. Böylelikle şiddete maruz kalanların haklarını ve

kendi yaşamları üzerindeki karar verme gücünü önceliklendirerek, müdahalelerin yalnızca etkili olmakla kalmayıp aynı zamanda dönüştürücü bir nitelik taşıması sağlanır. Kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinden bazıları, bu yaklaşımı, toplumsal cinsiyet odaklı olmayan politikalara karşı durulmasıyla doğrudan ilişkilendiriyor. Bahsi geçen Kıbrıs'taki WAVE üyesi, özellikle yasal mevzuat, kolluk güçleri, eğitim ve sağlık hizmetleri gibi alanlarda, *“şiddetin kadınları ve kız çocuklarını etkilediği özgül biçimleri göz ardı eden”* politikalara meydan okuyabilmek için toplumsal cinsiyet odaklı bir bakış açısının korunmasının kritik önem taşıdığını vurguluyor. Aynı örgüt, feminist ve toplumsal cinsiyet odaklı yaklaşımı, *“kadınların ve marjinalleştirilmiş toplumsal cinsiyetlerden kişilerin karşılaştığı özgün deneyim ve güçlükleri tanımak ve bunlara yanıt vermek”* olarak tanımlıyor ve adaletsizlikle mücadele etmek ve LGBTİ+ kişiler de dâhil olmak üzere çeşitli gruplara yönelik şiddeti önlemek için kesişimsel bir bakış açısının benimsenmesi gerektiğini savunuyor.

Kesişimselliğe yapılan bu vurgu, feminist analizin toplumsal cinsiyetin ötesine uzanarak toplumsal cinsiyetin göçmenlik statüsü, engellilik, etnik köken, yaş ve diğer marjinalleştirme biçimleriyle etkileşime girme biçimlerini görünür kıldığına işaret eder. Kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin çoğu bu kesişimsel bakış açısının yalnızca genel bir ilke değil aynı zamanda uygulamalarında aktif olarak hayata geçirdikleri bir şey olduğunu vurguluyorlar. Zira, *“herkese uyan tek bir çözüm”* yaklaşımı, yapısal engellerin kadınların şiddete maruz kalma biçimlerini ve güvenlik ile desteğe erişimlerini nasıl etkilediğini muğlaklaştırabilir. Örgütlerin bazıları ayrıca kesişimselliğin sadece *“farklılık”* ile ilgili olmadığını çünkü kurum ve sistemlerin dil, göçmenlik statüsü veya engellilik gibi unsurları kullanarak kadınların eşit koruma, güvenilirlik veya haklara erişim imkanlarını nasıl onların elinden alabileceğini vurguluyorlar. Bu anlamda kesişimsellik, dikkati kişisel özelliklerden uzaklaştırıp, risk, seçim ve güvenliği şekillendiren yapısal

koşullara kaydırmaya yardımcı olur. Kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin pek çoğu benimsedikleri yaklaşımda ya da uygulamalarında bu kesişimsel bakış açısını alenen hayata geçirerek değerlendirmeleri, müdahaleleri ve savunuculuk çalışmalarını şekillendiriyor.

Hırvatistan'da bir kadın merkezi olarak faaliyet yürüten bir WAVE üyesi için feminist bir çerçeveyi hayata geçirmek günlük çalışmalarını daha geniş kapsamlı yapısal değişimlerle açıkça ilişkilendirmek anlamına geliyor. Bu örgüt, toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti *“sistemik toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve patriyarkal yapıların doğrudan bir sonucu”* olarak tanımlıyor ve *sunduğu destek hizmetlerini “kadınları güçlendirmeyi, iktidar dengesizliklerine meydan okumayı ve toplumsal değişim için savunuculuk yapmayı”* amaçlayan bir gündemin parçası olarak tanımlıyor. Daha önemlisi, bu çerçeve sadece retorik bir hamleden ibaret değil; aynı zamanda sunulan desteğin nasıl yapılandırılacağı, hangi hizmetlere öncelik verileceği ve şiddete maruz kalanların kendi süreçlerini nasıl yöneteceği konusunda somut kararlara da zemin oluşturuyor. Yaptıkları tüm müdahalelerin *“bütüncül ve güçlendirici”* olmayı hedefleyerek tasarlandığını vurgulayan bu kadın merkezi, acil destek (hukuki destek, danışmanlık ve güvenli barınma gibi) ile şiddetin kök nedenlerini ele alan savunuculuk çalışmalarını bir araya getiriyor.

Özetleyecek olursak, bu anlatılar, bireysel düzeyde feminist ve toplumsal cinsiyet odaklı bir yaklaşımın standart hizmet sunumuna bir *“eklenti”* olmadığını gösteriyor. Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, şiddete maruz kalanların deneyimlerini toplumsal cinsiyet temelli bir iktidar analizi yordamıyla yorumlar, şiddete maruz kalanların seslerini merkeze alan müdahaleler tasarlar ve şiddeti mümkün kılan yapısal koşulları dönüştürmeyi amaçlar. Bu yaklaşım, bu bölümün ilerleyen kısımlarında ele alınacak olan şiddete maruz kalanları merkeze alan ve travmaya duyarlı uygulamaların temelinde yatar.

Görüşülen WAVE üyeleri, şiddete maruz kalanlara destek veren meslek elemanlarının “tarafsız” olması gerektiği fikrini hararetle reddediyorlar. Bunun yerine, etik ve siyasi bir taahhüt olarak açıkça kadınların tarafında yer almakta ısrar ediyorlar. Fransa’da kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri ağı olarak faaliyet yürüten ve ulusal kadın destek hattını işleten WAVE üyesi **Ulusal Kadın Dayanışma Federasyonu - FNSF** (*Fédération Nationale Solidarité Femmes, FNSF*) kendileriyle yapılan görüşmede şunu vurguladı: “*ev içi şiddet, feminist ve sistemik bir yaklaşımla analiz edilir [...] meslek elemanları tarafsız değildir [...] kadınların tarafını tutarlar [...] bunu patriyarka, erkek egemenliği ve toplumsal cinsiyet dengesizliğinin sistemik bağlamına yerleştirirler.*” Burada, “*kadının tarafını tutmak*” ifadesi, her iki tarafı da eşit derecede sorumlu tutan ve şiddeti “ilişki içindeki bir çatışma” olarak çerçeveyeleyen kurumsal uygulamalardan kasıtlı olarak uzaklaşıldığına işaret eder. Bu aynı zamanda, her ne kadar erkek şiddeti her bir kadın tarafından bireysel olarak deneyimleniyor olsa da bu şiddetin yaygınlığının toplumsal cinsiyete dayalı iktidar eşitsizliklerinde kök salmış daha geniş bir yapısal sorunun parçası olduğunu görünür kılma çabasını yansıtır.

Bu tutum, mevcut verilere ve araştırmalara dayanıyor.⁸³ İzlanda’da cinsel şiddete maruz kalanları destekleyen bir danışma ve bilgi merkezi olan **B Stígamót**, görüşme esnasında toplumsal cinsiyet temelli bir yaklaşım olmadan “*hiçbir yere varamayacağımızı*” vurgulayarak, “*faillerin yüzde doksan beşi erkek, şiddete maruz kalanların ise yüzde doksanı [...] kadın*” olduğunu ifade etti. Bu tür örüntülerin farkına varmak feminist bilgi üretimine içkindir: her başvuruyu münferit bir istisna olarak ele almak yerine, kimin zarar gördüğünü ve kimin iktidara sahip olduğunu sistematik olarak ortaya koymayı içerir. Bu aynı zamanda, bireysel danışmanlık sürecinde, hizmet sunanların kadınların

korku, zorlayıcı kontrol ve suçlanma deneyimlerini tanımaları ve sorumluluğu küçümseyen ya da karşılıklı hale getiren anlatılara aktif olarak karşı çıkmaları anlamına gelir. Bu bakış açısı, daha sonra şiddete maruz kalanların hikayelerini nasıl yorumladıklarını, uygulanan şiddeti nasıl belgelediklerini ve diğer kurumlarla nasıl etkileşime girdiklerini şekillendirir (örneğin, çocuk velayeti veya göçmenlik davalarındaki sorunlu kararlara itiraz ederken).

Yukarıda bahsedilen Hırvatistan’daki WAVE üyesi, yapılan ankette bu bakış açısının günlük uygulamaya nasıl yansıdığını tarif etti. Şiddete maruz kalanlarla doğrudan çalışan tüm çalışanların feminist ilkeler ve travmaya duyarlı bakım konusunda eğitildiğini ve “*kadınların başvuru sürecinde ilgili tüm kararların, kadınların istek ve ihtiyaçlarına saygı gösterilerek kadınlarla birlikte alındığını*” belirtti. Bu yaklaşım, şiddetin sorumluluğunu yalnızca faile yükleyen ve şiddete maruz kalanların özerkliğinin ve bilgilendirilmiş onayının yapılan tüm müdahaleleri yönlendirdiği şiddete maruz kalanları merkeze alan bir bakış açısına dayanır. Burada kadınların tarafını tutmak, şiddete maruz kalanlar adına konuşmak değil, kadınların güvenli bir şekilde kendi adlarına konuşabilecekleri ve seçimlerine saygı duyulan koşulları yaratmak anlamına gelir.

Taban hareketlerinden “kadınlar tarafından ve kadınlar için” hizmetlere

Bireysel düzeydeki feminist ve toplumsal cinsiyet odaklı yaklaşım, aynı zamanda birçok kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin taban feminist örgütleri olarak ortaya çıktığı tarihsel gelişime dayanıyor. Birçok kadın örgütü, şiddetten doğrudan etkilenen kadınlar, kadın hareketleri içindeki aktivistler veya özgül marjinalleşme biçimleriyle karşı karşıya kalan topluluklar tarafından kuruldu. Bu tarih örgüt kültürlerini, çalışan kararlarını ve uzmanlık anlayışlarını

83 FRA, EIGE, Eurostat, 2024. EU gender-based violence survey – Key results. Experiences of women in the EU-27, Avrupa Birliği Yayınlar Ofisi, Lüksemburg.

şekillendirdiği için önemlidir. Örneğin, WAVE üyesi olan ve Sırbistan'daki engelli kadınlara özel destek sunan **IZ KRUGA – VOJVODINA** adlı bir kadın merkezi, hizmetlerin “aynı zamanda engelli kadınlar tarafından sunulduğunu” ve “üst yönetimin ve yönetişimin engelli kadınlar tarafından yürütüldüğünü” vurguluyor. Bu örgütte mümkün olduğu ölçüde “hizmet sağlayıcı, hizmetten faydalanan kişiyle aynı gruba ait” ve örgüt, farklı iletişim kanalları açmak ve erişilebilir tesisler sağlamak için çalışmalar yürütüyor.

Bu “kadınlar tarafından ve kadınlar için” modeli başlı başına feminist bir uygulama: Siyah ve marjinalleştirilmiş kadınlar, engelli kadınlar veya göçmen kadınlar tarafından yönetilen ve bu gruplar için sunulan uzmanlık hizmetlerinde, şiddetten en çok etkilenenlerin yaşam deneyimleri bir uzmanlık alanı olarak kabul edilir ve örgütsel karar alma sürecinin merkezine yerleştirilir. Bu yaklaşım, kesişimsel uygulamayla da yakından bağlantılı, zira şiddete maruz kalanların durumlarını şekillendiren toplumsal ve kurumsal baskıları “açıklama” yükünü azaltır ve özellikle farklı marjinalleştirme biçimlerine maruz kalan kadınlar için destek ilişkilerinde güven, erişilebilirlik ve güveni güçlendirebilir. Birleşik Krallık'taki siyah ve marjinalleştirilmiş kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadele eden örgütler üzerine yapılan araştırmalar, siyah ve marjinalleştirilmiş kadınlar tarafından yönetilen ve bu kadınlar için sunulan hizmetlerin, şiddetle mücadele, hareket inşası ve kadınların toplumsal örgütlenmesinin vazgeçilmez bir parçası olduğunu gösteriyor.⁸⁴

Benzer bir mantığa, farklı kültürlerden gelen çalışanlardan oluşan ekipleri temel bir güç olarak tanımlayan göçmen ve mülteci kadınlarla çalışan örgütlerde de rastlanabilir. İspanya'da göçmen ve mülteci kadınlara uzman destek hizmetleri sunan bir kadın merkezi olan **Asociación Por Ti Mujer** yaptığımız görüşmede hizmet sundukları toplulukları yansıtan, çeşitli Latin Amerika ve

Kuzey Afrika ülkelerinden çalışanlardan oluşan kültürlerarası bir ekip olduklarını vurguladı. Çalışanlar, yalnızca mesleki niteliklere sahip olmakla kalmayıp, aynı zamanda güven inşa etmeye, dil ve kültürel engelleri aşmaya ve ırkçı kurumsal uygulamalara karşı çıkmaya yardımcı olan yaşam deneyimlerine ve topluluk temelli bilgilere de sahip.

Bu örnekler, feminist ve toplumsal cinsiyet odalı yaklaşımların kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin örgüt ve çalışan yapılarına içkin olduğunu gösteriyor. Uzmanlık, yalnızca mesleki deneyimlerle değil, aynı zamanda aktivizm deneyimi, ortak kimlikler ve feminist hareketlere uzun vadeli katılımı da tanımlanıyor. Bireysel düzeyde bu, şiddete maruz kalanların genellikle kendi deneyimlerini içeriden anlayan, toplumsal konumlarının bazı yönlerini paylaşan ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete karşı kolektif mücadeleye kendini adanmış çalışanlarla karşılaştığı anlamına geliyor. Bu geçmiş ve çalışan modeli, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik uzman destek hizmetlerini birçok genel veya jenerik hizmetten ayırır ve şiddete maruz kalan her bir kişinin çoklu ihtiyaçlarını merkeze alan uzmanlaşmış hizmetler sunma yeteneğinin temelini oluşturur.

Şiddete Maruz Kalanları Merkeze Alan Bir Yaklaşım

Kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinde şiddete maruz kalanları merkeze alan yaklaşımın tanımlanması

Tüm görüşmeler ve anket yanıtlarında, WAVE üyeleri *şiddete maruz kalan odaklı* olmanın kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin bireysel ölçekte sunduğu desteğe yön veren en temel ilkelerden biri olduğunu vurguladılar. Bu yaklaşım, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet konusunda feminist anlayışlara dayansa da, her etkileşim

⁸⁴ Imkaan. 2018. *From Survival to Sustainability: Critical issues for the Black and 'minority ethnic' ending violence against women and girls sector in the UK*. Londra: Imkaan.

düzeyinde işler ve hizmet sağlayanların dinleme, onaylama, bilgilendirme ve hareket etme biçimlerini şekillendirir. Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri benimsedikleri şiddete maruz kalan merkezli yaklaşımı, kadının özerkliği, seçimleri, ritimleri ve sesinin destek sürecine yön verdiği bir yaklaşım olarak tanımlar. Ermenistan'da kadınların güçlenmesi, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet konularında çalışan bir feminist insan hakları örgütünün de ifade ettiği gibi bu yaklaşıma göre şiddete maruz kalanlar “müdahale ve karar alma sürecinin merkezinde” yer alır. Benzer bir şekilde, Slovakya'daki bir kadın merkezi bu yaklaşımı, kadına yönelik şiddeti “kadınların insan haklarının ihlali” olarak gören feminist bir anlayışla açıkça ilişkilendirerek, sundukları hizmetlerin üç temel ilkesinin “güvenlik, güçlendirme ve toplumsal değişim” olduğunu ve bunların hepsini uygulamada hayata geçirdiklerini vurguladı.

Şiddete maruz kalanları merkeze almak kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin hem felsefesinin hem de günlük uygulamalarının bir parçası. **Stigamót'ta** “yaptığımız başlıca işlerden biri [...] şiddete maruz kalanlara ‘bu senin suçun değil’ demek. Bu şiddet, toplumun yapısında [...] toplumsal cinsiyetin iktidar yapısında yatıyor”. Şiddeti bireysel bir başarısızlık değil, eşitsiz toplumsal cinsiyet yapılarının bir ürünü olarak konumlandırmak, şiddete maruz kalanlar tarafından “çok özgürleştirici” bir deneyim olarak algılanıyor ve içselleştirilmiş suçluluk ve utanç duygusuna karşı çıkan bir yaklaşım olduğu için “toplumsal cinsiyete dayalı şiddete karşı mücadelede” hayati öneme sahip görülüyor.

Görüşme yaptığımız WAVE üyelerinden birkaçı bu yaklaşımı jenerik hizmetlerdeki daha buyurgan, bürokratik veya paternalist uygulamalarla açıkça karşılaştırıyor. Slovakya'daki WAVE üyesi, güçlenmenin “kadınların kontrolünü elinden almadığımız,” bunun yerine “karar vermeleri için onları

desteklediğimizi ve karar alabilmeleri için ihtiyaç duydukları tüm bilgileri sağladığımız” bir pratik olduğunu vurguluyor. Benzer şekilde, İspanya'daki **Asociación Por Ti Mujer** “her kadının özerkliğini, haysiyetini ve güvenliğini önceliklendiren şiddete maruz kalanları merkeze alan bir yaklaşım”ı betimliyor ve bu yaklaşımda “tüm destek planları ve müdahalelerin şiddete maruz kalan kişiyle işbirliği içinde geliştirildiğini” belirtiyor. Dolayısıyla şiddete maruz kalanları merkeze alan uygulamalar sadece etik bir ilke değil, aynı zamanda bir bakış açısı: giriş bölümünde de belirtildiği üzere, bu yaklaşım kadınların kendi durumlarını, risklerini ve ihtiyaçlarını en iyi bilenlerin kendileri olduğunu varsayar ve kadınların bilgisini kenara iten herhangi bir müdahalenin, istismar içeren bir ilişkideki kontrol ve zorlamayı yeniden üretme riski taşıdığını kabul eder.⁸⁵

Karar verme gücüne sahip öznel olarak şiddete maruz kalan kadınlar

Kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin şiddete maruz kalanları merkeze alan faaliyetlerinin temel bir özelliği, destek ilişkisi içindeki iktidarın kasıtlı olarak yeniden dağıtılmasıdır. Hizmet sunan çalışanlar, desteği, uzun süreli denetimin ardından özerkliği yeniden kazanma süreci olarak tanımlıyorlar. Bu süreç profesyonel bir reçete sunmak yerine bilinçli seçim, şeffaflık ve ortak karar vermeye dayanıyor.

Uygulamada bu yaklaşım mevcut seçenekleri ve muhtemel riskleri net bir şekilde kadınlara açıklamayı ve kadınların haklarına dair bilgiyi haiz olduklarından emin olmayı içerir. Ancak bu süreçte kadınlara belirli bir kararı almaları ve harekete geçmeleri için baskı yapılmaz. Slovakya'daki bir WAVE üyesi, güçlenmenin onlar için ne anlama geldiğini şu şekilde ifade ediyor: kadınların “bir karar vermelerine destek olmaya çalışıyoruz [...] böylece hayatları hakkında özgür kararlar alabilmeleri için tüm bilgiye sahip

85 Giriş bölümündeki aşağıdaki iki alt başlık, şiddete maruz kalanları merkeze alan uygulamaları ele alıyor: “Toplumsal cinsiyet ayrımı gözetmeyen yaklaşımlar ve jenerik destek hizmetlerinin çoğalması” ile “Kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin değeri: şiddete maruz kalan kadınlara destek”.

olurlar.” Ayrıca aynı örgüt çalışanların kadınların “karar verdikleri her adımı atmalarına destek olmaya çalıştığını” vurguluyor. Aynı mantık, WAVE üyesi **Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı**’nın kadın odaklı ihtiyaç değerlendirmelerine dair dile getirdiklerinde de görülüyor: “Standart bir yöntemimiz ya da yapılacaklar listemiz yok [...] her çalışma o kadına özel olarak belirlenir” çünkü “her kadın, sahip olduğu kaynaklar, şiddeti yaşama biçimi, başa çıkma mekanizmaları ve hayatıdaki seçimleri açısından farklıdır”.

Destek hatları ve kriz hizmetleri de benzer şekilde bilinçli seçimi merkeze alır. Fransız ulusal ağı ve kadın destek hattı **FNSF**, meslek elemanlarının ev içi şiddet konusunda “tarafsız olmadıklarını,” “kadının tarafını tuttuklarını,” ancak bu, karar dayatmak anlamına gelmez. Bunun yerine, “yönlendirme yaparlar [...] ve sonraki adımı atması gereken kişi başvuru yapan kişidir” çünkü “kadınların iradesi ve özerkliği ilkelere tam merkezinde yer alır”. Çalışanlar “bir kadına asla ‘suç duyurusunda bulunmalısın, polise gitmelisin [...] boşanmalısın’ demez”; üstlendikleri rol, karar vermek değil, eşlik etmektir.

Görüşmelerin genelinde kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, şiddeti polise bildirip bildirmeme (ya da bildirme zamanına dair), hukuki süreçleri başlatma, şiddet uygulayan kişiden ayrılma veya ona geri dönme ya da destek sürecinin farklı aşamalarının daha hızlı ya da daha yavaş ilerleme kararlarını kadınların kendilerinin verdiğini vurguluyorlar. Hizmet sunanlar, bu seçimlerin dışarıdan bakıldığında çelişkili görünebileceğinin (örneğin, kadınların şiddet uygulayan kişiye geri dönmesi ya da hukuki işlemleri askıya alması gibi) ancak şiddete maruz kalanların içinde bulunduğu ortama dair karmaşık riskler göz önüne alındığında anlamlı ve rasyonel olduğunun farkındadır. Bu nedenle, şiddete maruz kalanları merkeze koyan bir çalışma, kadınların tehlikeyi, kaynaklarını ve yükümlülüklerini sürekli olarak değerlendirdiğini ve güvenlik planlamasının kadınların muhakemelerine dayandırılması gerektiğini varsayar.

Akabinde ortak karar verme süreci hem psikolojik hem de stratejik açıdan hayati önem taşır. Bu yaklaşım, şiddete maruz kalanlara ne “yapmaları gerektiği”nin söylenildiği ya da bu kişilerin “çok uzun süre beledikleri” için yargılandıkları kurumsal kalıplara karşı çıkarak, kadınları hayatta kalmış ve desteğin yönünü hizmet sunanlarla birlikte belirleyen özneler olarak konumlandırır. Görüşmelerde güven, anlamlı bir müdahalenin ön koşulu olarak ortaya çıkıyor. Hizmet sunanlar, şiddete maruz kalanları merkeze alan bir çalışmanın temelde ilişkisel bir nitelik taşıdığına ısrar ediyorlar: bu çalışma, kadınların kademeli olarak güvenlik hissini ve kendine güvenini yeniden kazanabilecekleri, sürdürülebilir, yargılayıcı olmayan ve gizli ilişkiler üzerine temellenir. **Stigamót**’tan bir danışmanın da ifade ettiği gibi, “bu bir güven meselesidir”.

Birçok kadın, devlet mekanizmalarında kendilerine inanılmadığı, yaşadıkları önemsizleştirildiği ya da bürokratik mesafeyle karşılaştıkları için kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerine başvuruyorlar. Şiddete maruz kalanları merkeze alan hizmetler, kadınların beyanlarına inanıldığı, deneyimlerinin doğru bir şekilde tanımlandığı ve yaşadıkları sürecin hızını ve derinliğini kendilerinin belirttiği alternatif bir alan sunar. Slovakya’dan bir WAVE üyesi, danışma merkezinde zaman sınırı olmadığını ve hizmetleri “kadınların ihtiyaç duyduğu sürece” sunduklarını vurguladı. Buna haftalık seanslar da dahil ve “bazen bu süre birkaç yıla kadar uzayabilir”. Kadınlar partnerlerine geri dönmesi durumunda, “bizim için sorun değil [...] danışma merkezinin kapısı açık kalır,” diyerek bu da desteğin “doğru” seçimler yapmaya bağlı olmadığına işaret etti.

Kadınların deneyimlerini merkeze almak: şiddete maruz kalanlara güvenmek ve inanmak

Travmaya duyarlı ilkeler, bu ilişkisel çalışmayla iç içe geçer. İspanya’dan bir WAVE üyesi olan **Asociación Por Ti Mujer** çalışanlarının “travmanın etkisini tanımak ve şefkatli, yargılayıcı olmayan destek sağlamak” üzere

nasıl eğitildiğini ve “şiddete maruz kalan her kişiye özel ihtiyaçlarına göre uyarlanmış kişiselleştirilmiş eylem planları” geliştirdiğini ve “asıl iş, başvurunun ardından başladığı için” sadece kriz müdahalesine değil, “uzun vadeli iyileşmeye” odaklandığını aktardı. Benzer şekilde, Birleşik Krallık’ta siyah ve diğer azınlık gruplardan kadınları destekleyen, kadınlar tarafından ve kadınlar için kurulmuş bir örgüt, danışmanlığı “kültürler ötesi bir şekilde” sunmaktan bahsediyor. Bu örgüt çevirmen kullanmayı reddediyor çünkü çevirinin “kadınların anlatılarını”nın ve deneyimlerinin kültürel ve dini anlamlarının “bozabileceğini” ve daha ziyade amacın “kadınların kendilerini açıp kırılganlıklarını dile getirmelerini sağlamak” ve “bizim kuralcı belgelerimizi değil, kadını” merkeze almak olduğunu ifade ediyor.

Bu örnekler, travmaya duyarlı uygulamaların belirli tekniklerle sınırlı kalmadığını, aksine günlük etkileşimlerin içine gömülü olduğunu gösteriyor: yavaş ilerlemek, bilgileri tekrarlamak, öngörülebilir yapıları devam ettirmek ve çelişkili duyguları kabul etmek. Örneğin, Birleşik Krallık’taki az önce bahsi geçen kuruluşun çalışanları, risk değerlendirmesinin “dinamik bir süreç” olduğunu vurguluyor. Bu süreçte, yalnızlığın ya da “iyi zamanlar”a dair anıların, kadınları şiddet uygulayan bir partnerin yanına dönmeyi yeniden düşünmeye itebileceğine dikkat ediliyor. Bu duyguları görmezden gelmek yerine hizmet sunucular şunu öneriyor: “Kadınların bize ve kendilerine karşı dürüst olmalarını sağlamalıyız ve böyle hissetmenin normal olduğunu söylemeliyiz. Hadi bunun hakkında konuşalım [...] bunun risklerini konuşalım”. Dolayısıyla, şiddete maruz kalanları merkeze alan uygulamalar güvenliği, yalnızca fiziksel koruma olarak değil, aynı zamanda yargılanma veya terk edilme korkusu olmadan konuşmaya, şüphe duymaya, hatırlamaya ve karar vermeye alan açan duygusal güvenlik olarak da yeniden yapılandırır.

Görüşmelerde tekrar eden bir tema da kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin genellikle kurumlar tarafından yüzüstü

birakılan şiddete maruz kalmış kişilerin başvurularını kabul etmeleri. Bu kurumlar arasında riski küçümseyen kolluk güçleri, güvenliği değil resmi prosedürü önceliklendiren mahkemeler, kadınları barışmaya zorlayan sosyal yardım ofisleri ya da herkese eşit davrandığını iddia eden engelli hizmetleri. Bu nedenle şiddete maruz kalanları merkeze alan uygulamalar sıklıkla, kadınları sadece faillerden değil, aynı zamanda ikinci kez mağdur olmaktan da korumak üzere tasarlanmış bir karşı-kurumsal model işlevi görür.

Bazı kuruluşlar, jenerik hizmetlerin kadınların deneyimlerinin temel yönlerini nasıl yanlış algıladığını veya görmezden geldiğini aktardılar. WAVE üyesi **IZ KRUGA – VOJVODINA** Sırbistan’ın küçük belediyelerindeki engelli örgütleriyle çalıştıklarında, çalışanların sıklıkla “herkese aynı şekilde hizmet veriyoruz” diye ısrar ettiğine dikkat çekti ve bu yaklaşımın “tam da sorun olan nokta” olduğunu çünkü engelli kadınların maruz kaldığı toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti inkar ettiğini ve cinsel ve üreme haklarını ya da kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti “görünmez” kıldığını belirtti. Gürcistan’daki bir kadın merkezi olan **Sapari** de benzer şekilde, bir kadınla uzun süredir iletişim kuramadığında avukatlar veya sosyal hizmet çalışanları tarafından yapılan düzenli araştırmalar yoluyla şiddete maruz kalanlarla kurdukları “sürekli iletişim”i, “iletişime pek de açık olmayan” ve “hizmet sundukları kişileri pek de tanımayan” devlet hizmetlerinin karşısında konumlandırıyor.

Şiddete maruz kalanları merkeze alan kadınlara yönelik uzman hizmetler, kadınların deneyimlerini yeniden merkeze alarak ve kurumsal uygulamalara karşı açıkça eleştirel bir tutum sergileyerek bu boşluklara yanıt verir. **Slovakya**’daki WAVE üyesi, devlet finansman şartları ile destek kalitesi arasındaki gerilimi şu şekilde vurguluyor: “devlet bize para verdiği için, devlete rapor vermek zorundayız”. Bu raporlar genellikle yapılan müdahale sayılarına dairdir. Bu durum “hizmet kalitesini düşürebilir.” Bu nedenle örgüt, “başka hiçbir faaliyet yapmasak veya

yapamamak bile” diyerek temel bir destek standardını korumaya öncelik veriyor ve yeni projelere veya savunuculuk kampanyalarına katılıp katılmama kararlarının kadınların ihtiyaçlarını merkezde tutarak alınmasını sağlıyor.

Başka bağlamlarda ise şiddete maruz kalanları merkeze alan uygulamalar, yasa ve politika savunuculuğuna uzanıyor. Kadınlara hizmet sunan ulusal bir destek hattı ve araştırma örgütü olan **La Strada-Ukrayna**, çatışma sebepli cinsel şiddetle ilgili mevzuatın hazırlanmasına katılımlarını aktarırken, çalışma grubuna şiddete maruz kalanların dahiliyetinin önemini “*şiddete maruz kalanlarla birlikte oldukça güçlü bir mevzuat oluşturabiliriz*” diye vurgulayarak bunun “*şiddete maruz kalanların seslerinin [...]*” sadece medyada değil, aynı zamanda “*mevzuatımızda ve karar alma sürecimizde*” de duyulması için bir emsal teşkil etmesini umduklarını ifade etti.

Özetle, bu örnekler, şiddete maruz kalan kadınları merkeze alan kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin mevcut kurumsal çerçevelere basitçe uyum sağlamaktan ziyade bu çerçeveleri dönüştürmeyi hedeflediğini gösteriyor. Kadınların anlatılarını tanıyarak, kurum kaynaklı zararları belgeleyerek ve şiddete maruz kalanları yeniden travmatize edilme riski taşıyan süreçlerde destekleyerek, güvenlik, tanınma ve kadınların kendi risk ve adalet değerlendirmeleri temelinde şekillenen alternatif bir uygulama alanı yaratıyorlar.

Şiddete maruz kalanları merkeze alan uygulamalarda kesişimsellik

Son olarak, şiddete maruz kalanları merkeze alan uygulamalar kesişimsel ve kişilerin özel ihtiyaçlarına göre yapılandırılmış olmalıdır. “Şiddete maruz kalanları merkeze almak”, yapısal eşitsizliklerin hem şiddete maruz kalma biçimlerini hem de desteğe erişimi şekillendirdiğini kabul etmek anlamına gelir. Kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin çoğu, çeşitli şekillerde marjinalleştirilmiş kadınların kendilerine özgü kırılganlıklarını vurgular. **Stigamót**, madde bağımlılığı

sorunu olan veya zihinsel ve/veya bilişsel engelli kadınlar da dahil olmak üzere “*toplumun kenarında yaşayan kadınların şiddete karşı daha savunmasız olduğunu*” belirtiyor ve bu nedenle erişilebilir tesisler, tercümanlar ve çeşitli gruplarla çalışma deneyimi olan çalışanların, danışmanlık faaliyetlerinin vazgeçilmez unsurları olduğunu vurguluyor. Sırbistan’daki, **IZ KRUGA – VOJ-VODINA**, farklı biçimlerde engelli olan gençler ve yetişkin kadınlar için ayrı grup destek hizmetlerini nasıl organize ettiklerini anlatıyor. Bu destekler arasında “gülme yogası” gibi beden odaklı uygulamaları hem destek hem de önleme aracı olarak kullandıklarını belirtiyor ve daha geniş bir ruh sağlığı ağı içinde akranların birbirleriyle etkileşime girebileceği alanların önemini vurguluyor.

Göçmen kadınlarla çalışan destek hizmetleri, yasal statü ve ırkçılığın muhtemel seçenekleri nasıl şekillendirdiğini aktarıyor. İspanya’daki **Asociación Por Ti Mujer**’e göre, “*çoğu kadın için, sınır dışı edilme korkusu nedeniyle idari statü, destek talep etmenin veya istismarı bildirmenin önündeki en büyük engel haline geliyor*”. Aynı örgüt birçok durumda ev sahibi ülkede “*istismarcı, tek destek sistemidir*” diye ekliyor. Bu nedenle, bu kuruluşun bütüncül müdahalesi, haklar ve koruma konusunda hukuki danışmanlığı, “*göçün kararları üzerindeki etkisini kadınlara gösteren*” psikolojik desteği ve ekonomik bağımlılığı kırıp özerkliği inşa etmeyi amaçlayan istihdam hizmetlerini bir araya getiriyor.

Diğer kadınlara yönelik destek hizmetleri ise kesişimsel çerçevelerden yararlanarak şiddete maruz kalanları aynı zamanda zor koşullar altında şiddete direnen özneler olarak yeniden tanımlıyor. İsveç'teki kadın sığınaklarını bir araya getiren bir çatı kuruluş olan **Unizon**, “[kadınların ve çocukların] şiddete karşı direnişinin” altını çizmek için tepki temelli uygulamalardan⁸⁶ yararlanıyor ve kadınların “direnmek için ellerinden gelen her şeyi yaptıklarını ve şiddeti asla kabul etmediklerini” vurguluyor; böylelikle “neden bu kadar uzun süre bekledi?” diye soran toplumsal anlatılara doğrudan meydan okuyor. Bu yaklaşım, şiddete maruz kalanları merkeze alan yaklaşımın başka bir boyutunu ortaya koyuyor: Örgütlerin, kadınların mevcut hizmet şablonlarına uymasını beklemek yerine, her bir şiddete maruz kalan kadının durumunu kurumsal öğrenme ve uyum için bir başlangıç noktası olarak ele alma istekliliği.

Özetle, kadınlara yönelik destek hizmetlerinin benimsediği şiddete maruz kalanları merkeze alan uygulamalar, ilişkisel, örgütsel ve politik taahhütlerden oluşan somut bir bütün. Bu yaklaşım, kadınlara kendi yaşamlarını en iyi bilenler olarak güvenmeyi, bilinçli seçim ve ortak karar alma yoluyla gücü yeniden dağıtmayı, travmaya duyarlı uygulamalar temelinde güvenlik ve güvene dayalı ilişkiler kurmayı, kurumların verdiği zararlara karşı durmayı ve sunulan desteği, kadınların şiddet ve hayatta kalma deneyimlerini şekillendiren kesişen yapılarla sürekli olarak uyarlamayı gerektirir.

Güçlenme, Dayanışma ve Örgütsel Özen

Feminist bir ilişkisel pratik olarak dayanışma

Görüşmelerde kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri dayanışmayı şiddete maruz kalanlarla yaptıkları çalışma için temel bir unsur olarak tanımladılar. Birçok örgüt, kadınlara uzmanlık konumundan veya

hiyerarşik bir pozisyonundan yaklaşmak yerine, kadınlarla girdikleri ilişkilerde benimsedikleri ilişkisel, duygusal ve politik eşlik biçimlerini vurguladılar. **Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı**, dayanışma/danışma merkezinde sundukları desteğin hiyerarşik bir ilişki değil, paylaşılan bir duygusal süreç olduğunu ifade ediyor ve şiddete maruz kalanlarla kurulan ilişkilerin, resmi destek sona erdikten çok sonra da sıklıkla devam ettiğini vurguluyor: “Bazen yıllar sonra geri gelirler [...] hayatlarının nasıl değiştiğini ve çocuklarının hayatlarını nasıl değiştirdiğini aktarırlar.” Bu uzun vadeli bağlar, feminist etiğin kadınları kendi başlarına bırakmama ilkesini yansıtır. Aynı örgüt, dayanışmanın yalnızca kriz anlarına müdahale etmekle sınırlı kalmadığını, kadınlarda aidiyet ve süreklilik duygusu da yarattığını göstermektedir. Şiddete maruz kalan bir kadın, daha önce yapabileceğini düşünmediği bir şeyi, minibüste para üstünü istemeyi nasıl öğrendiğini şöyle ifade etmiştir: “Ücretimi ödediğimde bana para üstü vermediklerinde, asla sesimi çıkarmadım. Ama artık paramı istiyorum.” Bu örnek, güçlenmenin gündelik etkileşimler içinde nasıl somutlaştığını açıkça ortaya koyuyor. Kamusal alanda sesini yükseltebilmek, haklarını savunabilmek ve küçük adaletsizliklere karşı çıkabilmek, kadınların özgüvenlerinde ve kendilerine ilişkin algılarında daha kapsamlı bir dönüşüm yaşandığına işaret ediyor. Hizmet sunanların da belirttiği gibi, bu tür “değişime yol açan küçük şeyler”, feminist dayanışmanın kadınların gündelik yaşamlarında kalıcı dönüşümlere nasıl dönüştüğünü göstermesi açısından iyileşmenin ve özneleşmenin önemli göstergeleridir.

Dayanışma sadece kişiler arasında değil, aynı zamanda örgütler arasında da sürdürülen bir pratiktir. Almanya'daki ulusal bir kadın sığınakları ve danışma merkezleri ağı, kaynakları ağ genelinde yeniden dağıtan ve kadınların ihtiyaçlarına kolektif bir yanıt verilmesini sağlayan destek fonları kurduğunu ifade etti: “[Biz] bağışları çeşitli destek

⁸⁶ Tepki-temelli uygulamaların yöntemine dair detaylı bilgi için Tepki-Temelli Uygulamalar Merkezi'nin yayınlarına bakabilirsiniz: <https://www.responsebasedpractice.com/publications/>.

fonları şeklinde ihtiyaç duyuldukları yerlere yönlendiriyoruz.” Şiddete maruz kalanlar ayrıca eski danışmanlarıyla da iletişimini sürdürebiliyor, örneğin bir kadın, yıllar sonra bile hayatındaki önemli gelişmeleri paylaşmak için yazmaya devam etti. Bu örnek dayanışmanın şiddete maruz kalanların günlük yaşamlarında devam ettiğine işaret ediyor.

Dayanışma, feminist örgütlenme ve hareket inşasına da uzanır. **Stígamót**, çalışmalarını İzlanda’nın feminist altyapısı içinde konumlandırarak, *“sistem içinde çalışan çok sayıda feminist var [...] bu bir lüks.”* diyor. Aynı örgüt, Kadınlar Günü Grevi gibi ülke çapındaki feminist eylemlerin hazırlıkları kapsamında sendikalar ve 40’tan fazla örgütle işbirliği yaptıklarını ifade ediyor. Bu örnek, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin, dayanışmanın savunuculuğu, kamusal söylemi ve kolektif direnişi şekillendiren bir siyasi araç haline geldiği daha geniş bir feminist mücadele ekosistemi içinde konumlandığına işaret ediyor. Kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin siyasi aktörler olarak şiddete maruz kalanları merkeze alan, travmaya duyarlı desteğin ötesine nasıl geçtiği ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin yapısal nedenlerine meydan okumadaki dönüştürücü rolüne toplumsal düzey bölümünde yer veriliyor.

Örgütlü direniş ve feminist mücadelenin sürekliliği olarak dayanışma

Dayanışma, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin içinde de koruyucu bir güç olarak ortaya çıkıyor. Bosna-Hersek’te ev içi şiddete eve çatışmaya bağlı cinsel şiddete maruz kalan kadın ve çocukları destekleyen bir kadın merkezi olan **Medica Zenica**, devletin kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerini genel sosyal yardım yapılarıyla ikame etme girişimlerine nasıl direndiklerini aktarıyor. Merkez, aileleri bir arada tutmayı önceliklendiren kurumların *“şiddete maruz kalanlar için [...] ihtiyaçlarına uygun duyarlı bir yaklaşımla karşılaşmanın ne anlama geldiğini anlamadıklarını”* vurguluyor ve şunu belirtiyor: *“Kadın örgütleri tarafından*

yönetilmesi gereken sığınaklar ve uzmanlaşmış hizmetler için mücadeleye devam edeceğiz.”

Feminist misyonlarını savunarak, örgütler sadece şiddete maruz kalanlarla değil, hareketin geneliyle de dayanışma içinde hareket ediyorlar. **Stígamót** da benzer şekilde, mevcut çalışmalarını İzlanda’daki 1975 kadın grevi de dahil olmak üzere tarihsel feminist mücadelelerle ilişkilendiriyor ve bu tarihlerin *“muazzam bir küresel olaya dönüştüğünü”* ifade ediyor. Bu tür anlatılar, dayanışmanın hem güncel bir eylem hem de zaman içinde süregiden feminist direnişin bir parçası olduğu gerçeğini pekiştiriyor.

İlişkisel ve dönüştürücü bir süreç olarak güçlenme

Güçlenme, yaptığımız görüşmelerde hem bir feminist dayanışma süreci hem de bu sürecin bir sonucu olarak karşımıza çıkıyor. Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, güçlenmeyi şiddete maruz kalanlara dayatılan profesyonel bir hedef olarak değil, güven, tanıma ve şiddete maruz kalanların yürüttüğü karar alma süreçleriyle birlikte ortaya çıkan bir şey olarak tanımlıyor.

Türkiye’de faaliyet yürüten **Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı**, kadınların şiddetten uzaklaştığını görmenin onlar için *“çok değerli ve aynı zamanda güçlendirici”* olduğunu vurguluyor. Dolayısıyla güçlenme iki yönlü bir süreçtir: Kadınlar seslerini ve özne pozisyonlarını geri kazandıkça, çalışanlar da kendilerini daha güçlü hisseder. Birçok kadın örgütü için güçlenme, kadınların istismarı fark etmelerine ve şiddet döngüsünü kırmalarına destek olmayı içerir. İspanya’daki WAVE üyesi **Asociación Por Ti Mujer**, psikososyal desteğin amacının *“kadınların istismar durumlarını tanımlamasına [...] şiddet döngüsünden kurtulmasına ve iyileşme ve toparlanma yolunda ilerlemesine destek olmak”* olduğunu ifade ediyor. Bilgiye erişim ve devam eden iletişim, kadınları özneler olarak güçlendirir. **Stígamót**’un da belirttiği gibi şiddete maruz kalanlar bu örgütlere *“çevrimiçi ulaşabilirler [...] bilgi veya destek isteyebilirler”* ve böylelikle zor

kararlar alırken asla yalnız kalmak zorunda değillerdir.

Güçlenme aynı zamanda nesiller arası bir süreç olarak tanımlanır. Birleşik Krallık'taki bir WAVE üyesi, çalışanların "*kurtarıcı olmaya çalışmadıklarını*", bunun yerine annelere şiddet sonrası çocuklarını destekleyebilecekleri araçlar sunduklarını, böylece hem ebeveynlerin özne konumlarını hem de ailenin dayanıklılığını güçlendirdiklerini ifade ediyor. **Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı** da benzer şekilde, kadınlara ve çocuklarına sunulan desteğin "*şiddet ve eşitsizlik döngülerini kırmaya ve gelecek nesiller için zemin hazırlamaya*" yardımcı olduğunu vurguluyor.

Şiddete maruz kalan çocuklar

Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, kadına yönelik şiddetten etkilenen çocukların sadece tanık veya bakıma muhtaç kişiler değil, aynı zamanda özgül ihtiyaçları, hakları ve maruz kaldıkları zararı dikkate alan özel bir ilgiye ihtiyaçları olan kişiler olduğunu ısrarla vurguluyor. Bu anlayış, WAVE'in çocukların korunması ve güçlenmesi için yürüttüğü daha geniş kapsamlı çalışmalarıyla da uyumlu. Bu çalışmalar arasında çocukların özgül haklarını vurgulayan ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete müdahale süreçlerine çocukların katılımlarını öne çıkaran 2022'de başlatılan *Çocukları Koruma ve Güçlendirme* projesi de dahil.⁸⁷

Birçok örgüt, annenin korunmasının doğrudan çocuğun güvenliğini sağladığı yönündeki eski varsayımlardan uzaklaşıldığını belirtiyor. Örneğin **Unizon**, İsveç'te hem uygulama hem de politika düzeylerinde bu yaklaşımı değiştirmek için çalıştıklarını ve çocukların, annelerinin durumlarına kıyasla ikincil bir konuma itilmeleri yerine "*ayrı bir müdahale ve desteğe ihtiyaç duyan ayrı ve bağımsız kişiler*" olarak tanınması gerektiğini savunduklarını açıkça ifade ediyor. Bu değişim, ortak velayetle ilgili yaygın normlarla çelişse de çocukların şiddetten uzak bir yaşam sürme hakkının tanınması da

dahil olmak üzere yasal ve kurumsal değişikliklere de yön veriyor.

Bireysel düzeyde, kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri bu anlayışı uzmanlaşmış özel hizmetler, ihtiyaça göre uyarlanmış sosyal yardım çalışmaları ve çocuk-odaklı uygulamalar yoluyla hayata geçiriyor. **Stigamót**, 13 ile 21 yaşları arasındaki gençler için şiddeti bildirmenin önündeki engelleri azaltmak ve gençlerin kurumsal sonuçlardan korkmadan anında destek isteyebilmelerini sağlamak amacıyla anonim bir çevrimiçi sohbet platformu oluşturduğunu anlatıyor: "*Bu platform anonim çünkü böylelikle hem biz çocuk koruma hizmetlerini aramakla yükümlü olmuyoruz hem de gençler her şeyi sorabiliyorlar*". Başka örgütler ise özellikle ergenler arasında erken müdahale ve önlemenin önemini vurgulayarak, ergenlerin ilişkilerinde istismarın normalleştirilmesinin şiddetin nesiller boyu tekrarlanma riskini doğurduğunu belirtiyorlar. Bir **Stigamót** temsilcisinin de altını çizdiği üzere, gençler arasındaki istismar kınanmadığında bu durum gençlere "*kadınlar istismar edilebilir*" ve "*bunun hiçbir sonucu yoktur*" mesajını iletir ve ileriki yaşamlarında kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet örüntülerini pekiştirebilir.

Ayrıca örgütlerden bazıları sığınaklarda yaşayan çocuklar için günlük, ilişkisel desteğin önemini vurguluyor. Birleşik Krallık'taki bir WAVE üyesi, çocuk odaklı çalışmanın oyun, eğlence ve kutlama için güvenli alanlar yaratmayı da içerdiğini anlatarak, "*oyun ve eğlence, çocuklar için son derece terapötik bir [...] araç*" olduğunu belirtiyor ve bu pratiklerin çocukların travmayı işleyip normallik hissini geri kazanmalarına destek olmanın önemli bir aracı olduğunu ifade ediyor. **Medica Zenica** da benzer şekilde, anneleriyle birlikte güvenli sığınaklarda barındırılan çocuklar için "*özel köşeler*" tasarlanmasının ve etkinlikler düzenlemenin gerekliliğine parmak basıyor. Ayrıca çocukların iyileşmesinin çocukların ihtiyaçlarının

⁸⁷ Kaynakların tamamına buradan erişilebilir: <https://wave-network.org/wave-child-safeguarding-movement-building-project/>.

bilinçli bir şekilde gözetildiği ortamların varlığıyla ilişkili olduğunu vurguluyor. Bütünlülük ele alındığında bu uygulamalar, kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri içinde, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti ele alırken, çocukların kendi sesleri, deneyimleri ve hakları olan kişiler olarak tanınmasının ve çocuk odaklı desteğin bireysel düzeyde feminist, şiddete maruz kalanları merkeze alan yaklaşımlara entegre edilmesinin gerektiği yönünde ortak bir anlayışın hakim olduğuna işaret ediyor.

Örgütsel özen

Dayanışma ve güçlenmenin yanı sıra, örgütsel özen de kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin önemli bir boyutu olarak öne çıkıyor. Şiddete maruz kalanlarla çalışırken aynı anda savunuculuk faaliyetleri yürütmek çalışanların omuzlarına ciddi bir duygusal ve siyasi sorumluluk yüklüyor. Bosna-Hersek'te faaliyetlerini yürüten bir WAVE üyesi olan **Medica Zenica** bu ikili baskıyı şöyle aktarıyor: *"Bir yandan şiddete maruz kalanlarla çalışıyoruz. Öte yandan, lobi faaliyetleri yürütmeye ve somut değişiklikler yaratmaya çalışıyoruz,"* ve tüm bunlar *"çetin siyasi ve ekonomik koşullar"* altında yaşanıyor. Aynı örgüt, *"kendimizi düşünmediğimiz durumda tükenmişlik yaşamak işten bile değildir"* diyerek iyi olma haline yönelik kolektif bir yatırımın önemini altını çiziyor. Örgütsel özene verilen bu önem, WAVE'in kendi çalışmalarına da yansıyor. *Genç Aktivistler ve Genç Meslek Elemanları için Feminist Özbakım WAVE Araç Seti*⁸⁸, tükenmişliği önlemede ve şiddete karşı feminist çalışmaları sürdürmede kolektif sorumluluğun ve destekleyici örgütsel kültürlerin önemini vurguluyor. Örgütsel özen, hem örgüt içi destek sistemlerini hem de kişisel stratejileri içerir. **Medica Zenica**, çalışanların hem *"örgütsel özeni [...] hem de özel hayatlarındaki özbakımı"* üzerine düşünmesi ve faaliyetlerin sürdürülmesi için bu düşünceleri kolektif strateji oluşturma sürecine entegre etmeleri gerektiğini vurguluyor.

Değerler de örgütler için bir temel işlevi görür. Slovakya'daki bir kadın merkezi, "şiddetsiz yaşam", "saygı" gibi feminist değerlerin ve şiddete maruz kalanlara yönelik temel taahhütlerin, zor zamanları atlattıklarında önemli bir rol oynadığını belirtiyor. Örgüt görüşme esnasında ifade ettiği gibi *"zor zamanları atlattığınıza yardımcı olan en önemli şey budur [...] yani bu işi neden yaptığınızı ve sonunda bir ışık görünmese bile devam etmenin neden önemli olduğunu anlamak"*.

Son olarak, örgütsel özen, hareketin uzmanlaştığı çeşitli alanlarının tanınmasını da içerir. Sırbistan'da faaliyet yürüten bir WAVE üyesi olan **IZ KRUGA – VOJVODINA**, Roman, göçmen ve yerinden edilmiş kadınlarla çalışan örgütlerle kurulan işbirliği ağlarına işaret ederek, ortak sorumluluk ve bilgi paylaşımının hareket ve çalışanları için nasıl bir özen işlevi gördüğünü ortaya koyuyor. Görüşmelerin genelinde, güçlenme, dayanışma ve örgütsel özen, birbiriyle derinlemesine bağlantılı süreçler olarak ele alınıyor. Dayanışma, şiddete maruz kalanların deneyimlerinin tanındığını hissetmelerini ve özne konumlarını yeniden kazanmalarını tesis eden ilişkilerin temelinde yatar. Güçlenme, şiddete maruz kalanların sesini güçlendirir ve ortak feminist pratiğin dönüştürücü potansiyelini ortaya çıkarır. Örgütsel özen, çalışanların zorlu işlerle uğraşırken desteklenmesini ve duygusal olarak ayakta kalmasını sağlar.

Bu boyutlar, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin özgül değerini yansıtan, bireysel düzeydeki desteğe yönelik bütüncül bir yaklaşım oluşturur. Bu boyutlar, iyileşme ve direnişin yalnızca sunulan hizmetler yoluyla değil, aynı zamanda bu tür desteği mümkün kılan ilişkiler, örgüt kültürleri ve siyasi taahhütler aracılığıyla da ortaya çıktığına dair feminist bir anlayışı yansıtır.

Bu bölümde de gösterildiği gibi, kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri tarafından sunulan bireysel düzeydeki destek,

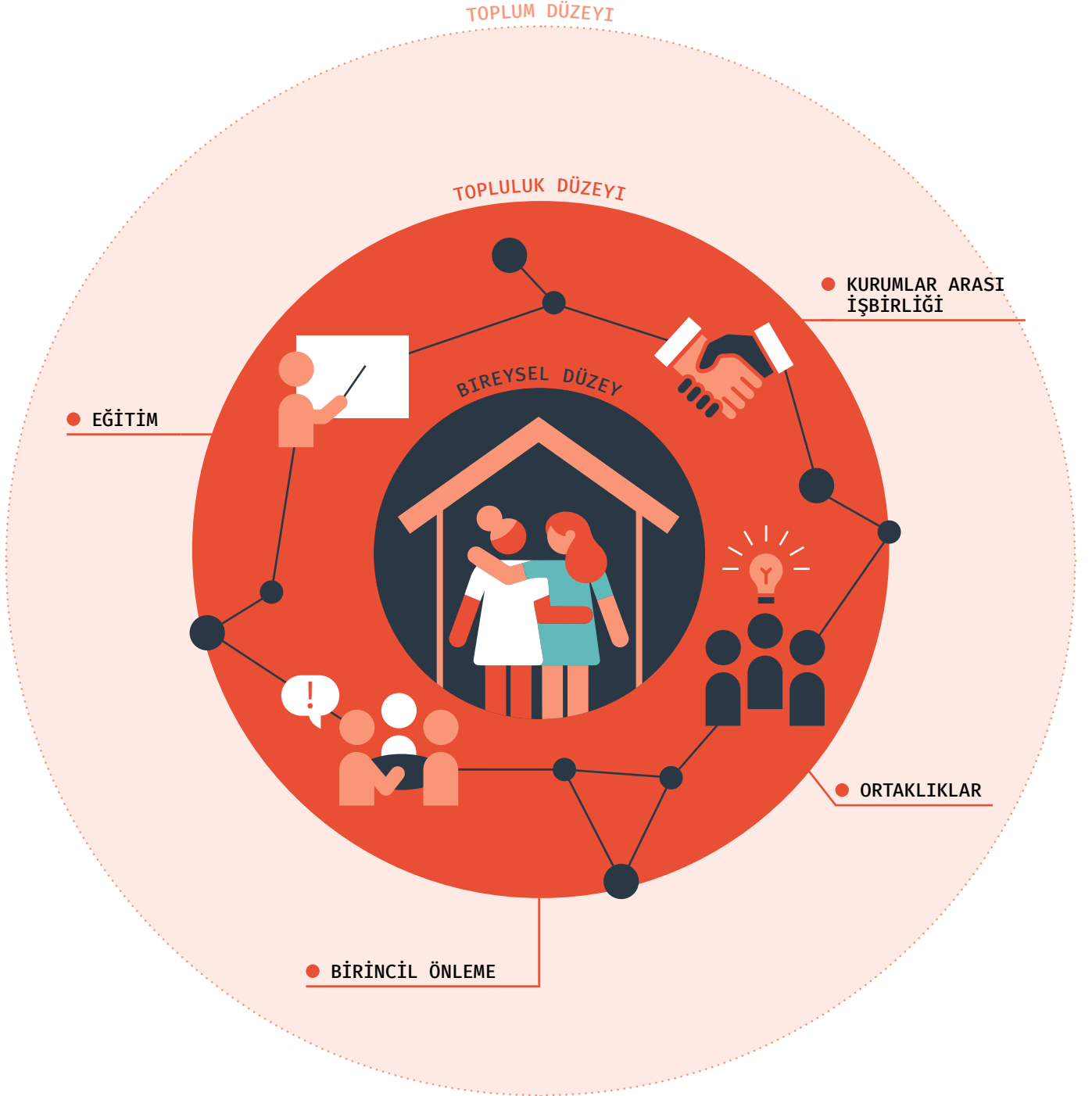
88 Araç kitine buradan erişebilirsiniz: <https://wave-network.org/wave-toolkit-on-feminist-self-care-for-young-activists-and-young-professionals/>.

kadınların yaşadıklarına doğrudan müdahale etmekten çok daha fazlasını yapar.

Feminist ve toplumsal cinsiyet odaklı bir yaklaşım, şiddetin nasıl yorumlandığını ve belgelendiğini şekillendirir, şiddete maruz kalanları merkeze alan bir uygulama, destek ilişkisini kadınların özerkliği, bilgisi ve güvenliği etrafında yeniden düzenler, ve güçlenme, dayanışma ve örgütsel özen, zaman içinde hem şiddete maruz kalanları hem de hizmet sunanları ayakta tutar. Bu unsurlar bir araya gelerek, özellikle uzman desteği sunmayan sistemlerin yetersiz kaldığı durumlarda, şiddete maruz kalanların daha duyarlı, güvenilir ve etkili buldukları destek biçimlerine katkıda bulunur.

Dolayısıyla bireysel düzeyde yürütülen çalışmalar, kurumların yol açtığı zararların açığa çıkarıldığı, şiddete maruz kalanların direnişlerinin görünür kılındığı ve kadınlarla çocukların seslerinin duyulur olduğu feminist bilgi üretiminin temel alanlarından biri olarak işlev görür. Ancak bu dinamikleri birbirinden bağımsız düşünmek mümkün değildir. Toplumsal cinsiyet odaklı analiz, kesişimsellik, karşı-kurumsal pratikler ve feminist çalışmaların sürdürülebilirliği etrafında şekillenen ilke ve gerilimler, topluluk ve kurumsal düzeylerde de kendini gösterir. Bu nedenle bir sonraki bölüm, topluluk düzeyindeki uygulamalara odaklanarak, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin bireysel düzeydeki bu taahhütleri nasıl daha geniş kapsamlı kamusal katılım, koalisyon kurma ve kolektif eylem biçimlerine dönüştürdüğünü, bunun karşılığında topluluk düzeyindeki örgütlenmenin de şiddet döngüsünü kırmaya yönelik bireysel desteği nasıl güçlendirdiğini ele alıyor.

Topluluk Düzeyinde Kadınlara Yönelik Uzman Destek Hizmetleri



Topluluk Düzeyinde Kadınlara Yönelik Uzman Destek Hizmetleri

Kadınlara ve Kız Çocuklarına Yönelik Şiddetin Temel Nedenleriyle Mücadelede Kurumsal İşbirlikleri, Etkili Ortaklıklar ve İttifak İnşası

Bu çalışma, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin topluluk düzeyinde kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadele eden farklı aktörlerle kurduğu işbirliklerini ve bu çalışmaların şiddete ilişkin daha geniş toplumsal tepkiyi ve algıyı nasıl şekillendirdiğini inceliyor. **Bu bölümde de görüldüğü üzere, kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, faaliyetlerini bireysel destek sunmanın ötesine taşıyarak topluluk içinde aktif katılımı güçlendiriyor,** kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete karşı yerel müdahaleleri güçlendirmek amacıyla okullar, sağlık çalışanları, mahalle girişimleri ve çeşitli kurumlarla işbirlikleri yapıyor. Kurumsal işbirlikleri ve topluluk düzeyinde geliştirilen ortaklıkların yanı sıra eğitim ve farkındalık artırma çalışmaları aracılığıyla kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, şiddete ilişkin ortak, toplumsal cinsiyet odaklı bir anlayışın geliştirilmesine katkıda bulunuyor, yönlendirme mekanizmalarını güçlendiriyor, şiddete maruz kalan kadınların ve kız çocuklarının seslerinin resmi aktörler tarafından duyulmasını sağlıyor ve etkili birincil önleme uygulamalarının geliştirilmesini teşvik ediyor.

Hükümetler ve Kilit Kurumlarla Etkili İşbirlikleri

Çeşitli kurumlarla işbirlikleri

Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle etkili bir biçimde mücadele edebilmek ve şiddeti önleyebilmek için, şiddete maruz kalanlara destek sunan farklı kurum ve kuruluşların çalışmalarını koordinasyon içinde

yürütmeleri gereklidir. 1990'lardan bu yana Avrupa genelinde çeşitli kurumsal işbirliği modelleri geliştirildi, kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri bu süreçte kilit bir rol üstlenmiş ve üstlenmeye devam ediyor. Özellikle Birleşik Krallık, Almanya ve Avusturya gibi ülkelerde, devlet yetkililerinden daha güçlü taahhütler talep eden ve hesap vermeleri için çalışan, lobicilik faaliyetleri yürüten temel aktör kadın hareketi oldu.⁸⁹ Kurumsal işbirliklerine dahil olan aktörler arasında, bunlarla sınırlı olmamak üzere, devlet kurumları ve yerel yönetimler, sağlık hizmetleri, gençlerle çalışan sosyal hizmet birimleri, çocuklara yönelik çalışmalar yürüten kurum ve kuruluşlar, kolluk kuvvetleri, adalet sistemi, mahkemeleri, sosyal hizmetler, barınma ve istihdam programları, failere yönelik programlar ve elbette kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri yer alıyor.

Kurumlar arası işbirliği, İstanbul Sözleşmesi'nin 18. maddesinde de geçen temel bir ilkedir. Bu madde, İstanbul Sözleşmesi kapsamındaki şiddet biçimlerine maruz kalan kişilerin korunmasında ilgili devlet kurumları ve diğer kuruluşlar arasında etkili işbirliğini sağlamak için uygun mekanizmaların kurulmasını gerektirir. "Mekanizma" terimi, meslek elemanlarının standart bir şekilde işbirliği yapmasını mümkün kılan, üzerinde anlaşmaya varılmış protokoller, yuvarlak masa toplantıları veya diğer mekanizmalar gibi her türlü resmi veya enformel yapıyı ifade eder.⁹⁰ Bu tür faaliyetlerin, deneyim paylaşımı, ortak eylemler, eğitimler ve diğer çalışmalar aracılığıyla işbirliğini güçlendirmek ve nihayetinde şiddete maruz kalanların yapılan müdahalenin merkezinde

⁸⁹ WAVE, 2006. Bridging Gaps – Models of Coordination between women's NGO's and state authorities, s. 12.

⁹⁰ Avrupa Konseyi, 2011. Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence, paragraf 113.

yer almasını sağlamak amacıyla yapısal düzeyde yürütülmesi yaygın bir uygulamadır.

Ayrıca, 14 Mayıs 2024 tarihinde kabul edilen **Kadınlara Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddet Hakkında AB Direktifi**, 40. ve 41. maddelerinde kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete müdahale edilmesi ve bu şiddetle mücadele edilmesinde kurumlar arası işbirliğinin önemine dikkat çeker. Bu maddeler, üye devletlerin şiddete maruz kalanlarla doğrudan çalışan sivil toplum örgütleri ve diğer sivil toplum aktörleriyle düzenli istişarelerde bulunmasını öngörür.⁹¹

Şiddete maruz kalan kadınları desteklemeye yönelik kurumsal işbirliğinin önemli kazanımlarından biri, ilk olarak 2000'lerin başında Birleşik Krallık'ta kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri tarafından geliştirilen Kurumlar Arası Risk Değerlendirme Konferansları'dır. Bu konferanslar, genellikle standartlaştırılmış risk değerlendirme araçlarından yararlanarak, yüksek riskli ev içi şiddet vakalarına yönelik müdahaleleri değerlendirmek ve koordine etmek üzere farklı kamu kurumları ve kuruluşlarının temsilcilerini bir araya getirir. Söz konusu araçlar, kurumlar arasında bilgi paylaşımını, yönlendirme süreçlerini ve hesap verebilirliği destekler, şiddete maruz kalan kadınlar ve çocukları için koordineli eylem planlarının oluşturulmasına katkıda bulunur.⁹² Bununla birlikte, kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, risk temelli yaklaşımların zorlayıcı kontrolü gözden kaçırabileceğine ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete ilişkin toplumsal cinsiyete duyarlı bir anlayıştan yoksun biçimde uygulandığında zarar verici sonuçlar doğurabileceğine ilişkin kaygılarını da dile getirmiştir.⁹³

Daha da önemlisi, kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, yüksek risk taşıyan

başvuruların tespit edilmesinde ve diğer ilgili kurumlarla işbirliğinin kurulmasında kilit bir rol üstleniyor ve birçok bağlamda risk değerlendirme araçlarının geliştirilmesine de önemli katkılar sunuyor. Bu çalışmaların merkezinde ise polisle kurulan etkili işbirliği yer alıyor. Kadın sığınakları ve danışma merkezlerinden oluşan ulusal bir ağı temsil eden ve Almanya'da faaliyet yürüten bir WAVE üyesi, bazı eyaletlerde özellikle yüksek riskli başvuruların yönetimi amacıyla ilgili aktörleri bir araya getiren yuvarlak masa toplantılarının düzenlendiğini, ancak bu tür mekanizmaların ülke genelinde yaygın olmadığını belirtiyor. Bu koordinasyon eksikliği, çoğu zaman hizmet sunan örgütlerle polis arasında bilgi paylaşımında aksaklıklar oluşmasına neden oluyor. Bununla birlikte, bu tür mekanizmaların bulunduğu yerlerde, yüksek riskli ev içi şiddet başvurularına müdahalede son derece etkili oldukları görülüyor: *"Gerçekten yerleşik olduğu yerlerde, bence çok iyi işliyor. Özellikle yüksek riskli başvurular için çok yararlı. Elbette geliştirilebilir, ancak şu anda durum böyle olmadığı için, Almanya'nın her bölgesinde mevcut olsaydı gerçekten çok daha iyi olurdu."* Çok kurumlu risk değerlendirme modelleri ülkeden ülkeye farklılık gösterse de, kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, şiddete maruz kalanların karşı karşıya olduğu risklere ve ev içi şiddetin hangi koşullarda tırmandığına ya da tırmanma ihtimaline dair önemli bir bilgi ve deneyime sahip oldukları için, bu tür yaklaşımların geliştirilmesinde çoğu zaman kilit bir rol üstleniyorlar.

Pratisyen hekimler ve diğer sağlık çalışanları da dahil olmak üzere sağlık hizmetleri, şiddete maruz kalan kadınlar açısından çoğu zaman ilk başvuru noktası ve kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerine açılan

91 Directive (EU) 2024/1385 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 on combating violence against women and domestic violence: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2024/1385/oj/eng>.

92 EIGE, 2019. A guide to risk assessment and risk management of intimate partner violence against women for police, s. 60; <https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/guide-risk-assessment-and-risk-management-intimate-partner-violence-against-women-police>; Richards L., Letchford S. ve Stratton S. (2013), Policing domestic violence, OXFORD University Press, s. 301; <https://safelives.org.uk/about-domestic-abuse/domestic-abuse-response-in-the-uk/what-is-a-marac/>.

93 Women's Aid, 2024. Funding safer futures: A government pathway for the quantity and quality of funding required to help women and children experiencing domestic abuse, <https://womensaid.org.uk/funding-safer-futures/>.

önemli bir kapı olduğu için çok kurumlu işbirliğinde merkezi bir rol üstlenirler. Avrupa genelinde sağlık çalışanları ile kadın örgütleri arasında oluşturulan yönlendirme mekanizmaları, şiddete maruz kalan kadınların uzman desteğe zamanında erişmesini mümkün kılarken, kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri de kamu hizmetlerindeki boşlukların giderilmesine ve kadınların hukuki ve sosyal açıdan daha iyi sonuçlara ulaşmasına önemli katkılar sunar. Örneğin, WAVE tarafından hazırlanan ve BM Kadın Birimi'nin 2022 tarihli *Kadın STÖ'leri ile Sağlık Çalışanları Arasındaki İşbirliği – Batı Balkanlar ve Türkiye'de Karşılaştırmalı Bir Çalışma* başlıklı raporu, COVID-19 pandemisi sırasında kamunun sunduğu ruh sağlığı hizmetlerinin kesintiye uğradığı durumlarda kadın örgütlerinin psikolojik destek sunduğunu veya bu desteğe erişimi sağladığını ortaya koyuyor. Rapora göre kadın örgütleri ayrıca bireysel terapi sunmak üzere klinik psikologlarla bağlantı kurmuş, yaşam kurtarıcı tıbbi tedavilere erişimi kolaylaştırmış ve cezai soruşturmaları ve kovuşturmaları destekleyecek adli belgeleme süreçlerine katkıda bulunmuştur. Tüm bunlar, kadınlara yönelik uzman destek hizmetleriyle kurulan işbirliğinin, şiddete maruz kalan kadınlar açısından sağlık, yasal haklar ve güvenlik konularında daha iyi sonuçlar doğurduğuna işaret ediyor.⁹⁴

Bu koordineli çalışmalar, sağlık sektörünün sınırlarını aşarak çok çeşitli yerel aktörleri de bir araya getirir. Birleşik Krallık'ta siyah ve azınlık kadınlara destek sunan WAVE üyesi bir örgütün temsilcisi, çok kurumlu yapıların yerel yönetimlerden kişileri, komisyon üyelerini, sağlık ve sosyal hizmet çalışanlarını, polisi ve uzman destek sunan örgütleri bir araya getirerek ev içi şiddet başvurularını birlikte değerlendirdiğini, hizmetlerdeki eksiklikleri tespit ettiğini ve yerel düzeyde müdahaleleri koordine ettiğini

aktardı. Görüşülen kişi bu durumu şu sözlerle ifade etti:

“Herkesin kendine özgü bir uzmanlık alanı var. Örneğin, yerel yönetimden birilerinin de dahil olduğu bir ev içi şiddet strateji grubumuz var [...] hepimiz bir masa etrafında toplanarak bölgemizdeki ev içi şiddet başvurularını inceliyoruz, rakamlara bakıyoruz, kimlerin destek istediğini, kimlerin istemediğini, hangi hizmetlerin mevcut olduğunu değerlendiriyoruz [...] Yerelde neler olup bittiğine dair bir tablo oluşturmak [...] ve herkesin bütüncül destek sağlamak için birlikte çalışması amacıyla [...] Hepsisi de ev içi şiddete maruz kalanlara destek olmamızda rol oynuyor.”

Yıllar içinde kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri ile çeşitli kurumlar arasında oldukça etkili işbirlikleri yapılmış olsa da bu işbirliklerinin sürdürülmesi, gelişimlerinin desteklenmesi ve yeterli finansmanla güçlendirilmesi için sürekli çaba gösterilmesi gerekiyor. Birçok WAVE üyesinin de belirttiği üzere, çok sayıda çok kurumlu girişim kısa vadeli taahhütlere dayandığından, hükümet değişiklikleri ve siyasi yönetimlerdeki dönüşümler karşısında kolaylıkla sonlandırılabilirler.

Asgari kalite standartlarının (ve diğer protokollerin) belirlenmesi

Avrupa genelinde, mevcut kaynaklara, ulusal bağlamlara ve devlet yükümlülüklerine bağlı olarak, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete maruz kalanlar için farklı hizmetler bulunuyor. Bu çalışmanın giriş bölümü, İstanbul Sözleşmesi ve diğer uluslararası yasal düzenlemeler tarafından tanımlanan kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin izlemesi ve temellendirilmesi gereken bir dizi amaç ve ilkeyi ana hatlarıyla özetliyor.⁹⁵ Asgari kalite standartlarının bulunmadığı durumlarda, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin her biri kendi

94 BM Kadın Birimi, 2022. Cooperation between women's NGOs and healthcare providers – A comparative study in the Western Balkans and Turkey; <https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/07/cooperation-between-womens-ngos-and-healthcare-providers-a-comparative-study-in-the-western-balkans-and-turkey>.

95 Bu çalışmanın giriş bölümündeki şu iki başlıkta asgari kalite standartları ele alınıyor: “Kurumsallaşma süreci: asgari standartlar ve siyasetleştirme riski” ve “Devletlerin, şiddete maruz kalan kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerini şiddeti toplumsal cinsiyeti merkeze alan bir anlayışla ve insan hakları temelli bir yaklaşımla sunma yükümlülüğü”.

çalışma süreçlerini ve prosedürlerini aşağı yukarı benzer bir şekilde geliştirmiştir.

Kadın ağlarının, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete maruz kalanlara hayati destek ve hizmetler sunan kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin yarattığı önemli etkiyi görünür kılan kalite standartları geliştirdiği İngiltere gibi ülkelerde bu tür standartlar oldukça yerleşiktir. Women's Aid Ulusal Kalite Standartları, Women's Aid Federasyonu bünyesinde hizmet sunan kuruluşların ihtiyaçlarına yanıt olarak 2015 yılında geliştirildi. Bu standartlar, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin yürütükleri çalışmaların niteliğini ve kalitesini ortaya koyabilmelerini sağlayan bir dizi ölçüt sunuyor. Nitekim Women's Aid Ulusal Kalite Standartları, İngiltere'de kadınlar tarafından yürütülen ev içi şiddet hizmetlerinin özgün değerini ve yüksek düzeydeki etkisini tanıyan ve temsil eden resmi olarak kabul edilmiş tek standarttır. Bu hizmetler, şiddete maruz kalanların uzun vadeli güvenliğini ve iyileşmesini merkeze almakla kalmıyor aynı zamanda daha fazla şiddet ve zararın önlenmesini amaçlıyor.⁹⁶ Women's Aid Ulusal Kalite Standartları, hükümetin yasal rehberinde (2021 Ev İçi Şiddet Yasası) iyi uygulama örneklerinden biri olarak da yer alıyor.

Görüşülen WAVE üyelerinden biri dışında tümü, ülkelerinde resmi ya da enformel olarak destek hizmetlerine yönelik asgari kalite standartlarının bulunduğunu belirtti. Bununla birlikte, bu standartların kapsamı ve ele aldığı şiddet biçimleri ülkeden ülkeye farklılık gösteriyor. Türkiye'de faaliyet gösteren danışma merkezi ve sığınak **Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı**, hizmetler kağıt üzerinde devlet tarafından belirlenen standartlara uygun görünse bile, uygulamada niteliklerinin ülkeler arasında ve aynı ülke içinde farklılık gösterebildiğine dikkat çekiyor. Bu durum, özellikle hizmetlerin federal ya da bölgesel düzeyde sunulduğu ve yerel yönetimlerin kendi standartlarını geliştirdiği

ülkelerde, ülke genelinde ortak asgari standartlar belirlemenin önemli bir sınırlılığına işaret ediyor. Almanya'da yukarıda sözü edilen ulusal kadın sığınakları ve danışma merkezleri ağı da, yeni Şiddet Mağdurlarına Destek Yasası'nın (Gewalthilfegesetz) yürürlüğe girmesiyle birlikte devletin ülke genelinde geçerli olacak ortak standartlar geliştirmeye yöneldiğini belirtiyor:

"Kalite standartları konusunda bir uzlaşma sağlamaya çalışırsanız, federal düzeyde her zaman bir 'aşağıya doğru yarış' riski vardır. Mesela, hepimizin üzerinde anlaşabileceği asgari şart nedir? Bu konu üzerinde çalışıyoruz ve süreci yakından takip ediyoruz, böylece yeni kalite standartları geliştirildiğinde ve yeni kadın sığınma evleri inşa edildiğinde, bunlar en azından halihazırda sahip olduğumuz standartlara sahip olacak. Ayrıca, üyelerimiz tarafından geliştirilen kalite standartlarını kendimiz de yayımladık."

Bu örnek, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin kendi çalışma standartlarını geliştirmesinin ne denli önemli olduğunu ortaya koyuyor. Çoğu durumda devletler, kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri tarafından daha önce geliştirilmiş standartlara başvuruyor çünkü bu standartlar, ulusal veya uluslararası mevzuatta öngörülen asgari koşulların ötesine geçiyor. Buna karşılık, mevcut asgari standartların şiddete maruz kalan kadınlara yeterli ve nitelikli destek sunmak için gereken düzeyin altında kaldığı durumlarda⁹⁷, kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri daha yüksek standartların benimsenmesi için savunuculuk faaliyetleri yürütebiliyor.

Buna Sırbistan'da, engelli kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri sunan ve yerel yönetimle birlikte çalışan kadın merkezi **IZ KRUGA – VOJVODINA** örnek gösterilebilir. Başka durumlarda ise bağışçı kuruluşlar, devlet tarafından belirlenen asgari standartların ötesine geçen kendi standartlarını uygulamaya koyabiliyor. Örneğin Slovakya'da

96 Women's Aid Federation of England, National Quality Standards: <https://www.womensaid.org.uk/what-we-do/national-quality-standards/> (Erişim Tarihi: 14 Kasım 2025).

97 Örneğin, 2008 yılında Avrupa Konseyi'nin destek hizmetleri için geliştirdiği ve kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri tarafından güncelliğini yitirmiş olarak değerlendirilen asgari standartlarına uyarak.

kadın merkezi olarak faaliyet gösteren bir WAVE üyesi, Norveçli bir vakıftan sağlanan finansman sayesinde kadına yönelik şiddet alanında bir koordinasyon ve metodoloji merkezinin kurulabildiğini aktardı. Kadın sivil toplum örgütleriyle işbirliği içinde çalışan bu merkez, sunulan hizmetlere ilişkin asgari standartlar geliştirmiş, hizmetlerin niteliğini izlemiş ve veri toplamıştır.

Slovakya’da, şiddete maruz kalanlar için feminist ve toplumsal cinsiyet odaklı bir yaklaşıma sahip kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri tarafından yönetilmeyen yeni aile danışma merkezleri açıldı. Bu merkezler çocuk velayetine odaklanıyor ve aile meselelerinde psikolojik ve hukuki danışmanlık sunduklarını iddia ediyor. Çocuk hakları örgütleri tarafından işletilen bazı merkezlerde kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet vakalarında tavsiye edilmeyen aile arabuluculuğu bile teşvik ediliyor.⁹⁸ Bu tür durumlarda, net standartların benimsenmesi, hizmet sağlayıcıdan bağımsız olarak şiddete maruz kalanların uygun destek almasını sağlamaya yardımcı olabilir. İdeal koşullarda bu standartların geliştirilme sürecine kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin de dahil edilmesi gerekir. Dolayısıyla, şiddete maruz kalanlara yönelik farklı hizmet türleri söz konusu olduğunda, standardizasyon sunulan hizmetlerin kalitesini korumada önemli bir rol oynayabilir.

Asgari kalite standartlarının belirlenmesi, bir yandan şiddete maruz kalan kadınların yeterli desteğe erişebilmesini sağlayabilirken, öte yandan kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin on yıllardır sürdürdüğü çalışmalara ket vurabilir. İsveç’te, 2024 yılında yapılan bir mevzuat değişikliği ile kadın sığınakları da dahil olmak üzere sığınaklar için bir ruhsatlandırma sistemi getirildi. Ruhsatlandırmadan sorumlu kurum Sağlık ve Sosyal Bakım Denetleme Kurumu (*IVO – Inspektionen för vård och omsorg*) ve bu sistem sığınakların hizmet sunabilmesi için uyması gereken belirli kriterleri belirliyor. Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri ve feminist

ağlar, kadın sığınaklarının kapasitelerini ve çalışma kalitesini artırmak ve ruhsatlandırma gerekliliklerini karşılamak amacıyla kalite güvence eğitimleri vererek bu değişikliklere hazırlanıyordu. Ancak, sığınak hizmetlerinin artan standardizasyonu nedeniyle, kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri tarafından işletilen bazı sığınakların geleceği belirsizleşti. Öte yandan, düzenlemeler, bir sığınak kurarken kârın için itici bir faktör olmamasını engelleyerek hizmet sunumunun iyileştirilmesine yardımcı olabilir. Bu ikilem, İsveçli bir kadın sığınakları çatı örgütü **Unizon** tarafından şöyle açıklanıyor:

“Bu lisanslama süreci kolay değil çünkü kırk yılı aşkın süredir faaliyet gösteren ve muazzam bir uzmanlık birikimi olan kadın sığınaklarının, daha dün faaliyete geçmiş özel sektör aktörleriyle aynı lisanslara başvurmasını istemek bize doğru gelmiyor. Ayrıca bu pahalı bir işlem ve biliyoruz ki kâr odaklı olan özel sektör aktörleri, fiyatı iki katına çıkan lisans başvurusu için çok fazla para ödeyebilecek durumda. Dolayısıyla, sığınaklarımız için bu, bir sığınanın varlığını tehlikeye atabilecek olumsuz sonuçları olabilecek, çok zor bir süreç. Öte yandan, eskiden nasıl olduğunu düşünürseniz, gerçekten ciddi olmayan ancak iyi para kazanmak isteyen bir aktör, herhangi bir düzenleme olmadığı için bunu yapabiliirdi, bu nedenle belirli bir standardın olması yine de iyi.”

Bu nedenle, asgari kalite standartlarının ve diğer resmi ya da enformel protokollerin oluşturulması yoluyla hizmetlerin standartlaştırılması sürecine, uzman destek hizmetlerinin önemini anlayan kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri sunan örgütler dahil edilmeli ve bu örgütlere danışılmalıdır. İsveç örneğinin de gösterdiği üzere düzenlemelerin artırılması, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete maruz kalanlara sunulan hizmetleri iyileştirebilir. Ancak bu standartların hizmet sunan örgütlerle istişare edilmeden geliştirilmesi kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri için zararlı sonuçlar doğurabilir. Kadınlara yönelik uzman destek

98 İstanbul Sözleşmesi’nin 48. maddesinde belirtildiği gibi.

hizmetleri sunan örgütlerin daha iyi mevzuat ve yasal standartlar için hükümet temsilcileri ve diğer paydaşlarla yürüttüğü savunuculuk çalışmalarına ve lobi faaliyetlerine bir sonraki bölümde daha kapsamlı yer veriliyor.

Söz konusu hizmetlerin bürokratikleşmesi ve düzenlenmesi olduğunda, ankete yanıt veren WAVE üyelerinin neredeyse yarısı örgütlerinin sundukları hizmetlerin (devlet, yerel yönetimler veya fon sağlayıcılar tarafından) giderek artan düzenlemelere tabi tutulduklarını bildirdi. Bu düzenlemeler arasında, genellikle bu düzenlemeleri karşılayacak finansman sağlanmaksızın artan bürokratik ve idari yükler yer alıyor. Bu durum, örgütlerin kaynaklarını kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin ön saflardaki destek faaliyetlerinden başka alanlara kaydırıyor. Belçika ve İspanya’da durum böyle. Bazı ülkelerde ise hayata geçirilen yeni düzenlemeler, özellikle şiddete maruz kalan kişilerin güvenliğini tehlikeye atan ya da göçmen kadınları dışlayan koşullar aracılığıyla, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin temel ilkelerini, gizlilik ve toplumsal cinsiyet odaklı yöntemler başta olmak üzere, tehdit ediyor. Örneğin İtalya’da bazı bölgesel düzenlemeler, göçmen kadınların özel verilerini (örneğin vergi numaraları) beyan etmelerini ve düzenli olarak belgeler sunmalarını zorunlu kılıyor. Örgütlerin bazıları ise standardizasyonun potansiyel faydalarını kabul ediyor. İrlanda’da faaliyet yürüten bir üyenin ankette belirttiği gibi, “Sektörün kendisi sürecin tam bir parçası olduğu ve bu süreç, ev içi şiddete ve toplumsal cinsiyete duyarlılık gözetilmeden ‘dayatılmadığı’ sürece, bu kötü bir şey olmayabilir.”

Gelecek Vaadeden Ortaklıklar ve Diğer İşbirliği Biçimleri

Topluluk düzeyinde işbirlikleri ve diğer (en)formel ağlar

Yerleşik çok kurumlu işbirliği modellerinin ötesinde, kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri bölgesel kurumlar ve diğer sivil

toplum örgütleriyle de ortaklıklar kurmuş ve enformel işbirlikleri yapmıştır. Avrupa genelinde kapsamlı işbirliği yapma kapasitesi ile muhtemel paydaş ve müttefikler konusunda farklılıklar olsa da kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri nadiren izole bir şekilde çalışır ve ortaklıklar yürüttükleri çalışmaların vazgeçilmez bir parçasıdır. Görüşmelerde WAVE üyeleri üyesi oldukları çeşitli resmi veya enformel ağlardan bahsetti. Bunlar arasında ulusal veya bölgesel kadın ağları ya da koalisyonları, ulusal kadın konseyleri, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle ilgili ulusal gözlem merkezleri ve diğer enformel kolektifler gibi yer alıyor. Bu ortaklıklar, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin birbirlerinden öğrenme fırsatları ve örgütler arası destek açısından önemli bir rol oynuyor.

Örneğin, **Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı**, özellikle Türkiye’de gibi kadın meselelerinin hükümet karşıtı olarak çerçevelendiği bağlamlarda, feminist örgütlerle ittifak kurmanın önemini şöyle açıkladı:

“Bence pek çok müttefik var, ancak biz her zaman farklı feminist örgütlerle birlikte hareket etmeyi tercih ediyoruz çünkü başka [türden] hiçbir örgütle yan yana olmamayı tercih ediyoruz. Bu bizim için açıkça siyasi bir tercih çünkü toplumun farklı kesimlerinden müttefiklerimiz var. Hükümette, muhalefet partilerinde ve bunların çevresindeki birçok örgütte genellikle bizi müttefik olarak algı-larlar [...] ancak açıklamalarımıza ve tutumu-muza verdikleri tepki farklıdır, ya bizi görmezden gelirler ya da itibarımızı sarsmaya çalışırlar; işte bu, toplumsal cinsiyet karşıtı hareketin stratejisidir.”

Yerel düzeyde, kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri şiddete maruz kalanların ihtiyaçlarını karşılayan hizmetlerin ortak tasarımı ve sunumunu için belediyelerle yakın işbirliği içinde çalışıyor. **Unizon**, kadınlara yönelik hizmetler için sürdürülebilir finansmana dayanan “kamu-özel sektör ortaklıkları” aracılığıyla, İsveç genelinde belediyeler ile yerel kadın sığınakları veya kadın kriz merkezleri arasında uzun vadeli işbirliğini nasıl teşvik ettiklerini anlattı. Bu ortaklıklar,

belediyede kadın haklarını ve güvenliğini güçlendirmiş ve hatta belediyelerin kadın hakları ve güvenliği konusundaki çalışmalarını değerlendirmek üzere bir kadın hakları barometresi geliştirilmiş.

Barınma da işbirliğinin bir başka alanı zira güvenli ve uygun fiyatlı konut sıkıntısı, sığınaklardan ayrılan şiddete maruz kalan kişiler için önemli engeller yaratabileceğinden, sürdürülebilir barınma çözümleri sunmak ve şiddete maruz kalanların uzun vadeli iyileşmelerini desteklemek için belediyelerle kurulan ortaklıklar hayati önem taşıyor. **Unizon**, şiddete maruz kalanlara uzun vadeli konut sözleşmeleri sunmak üzere şirketlerle ortaklık kurmaya başladıklarını belirtti. Bu sözleşmeler, kalıcı barınmayı garanti etmeyen alt kiracı konumuna kıyasla kadınlara daha fazla özerklik ve güvenlik sağlıyor. Güvenli ve emniyetli barınma, özellikle COVID-19 pandemisi sırasında kritik bir sorun olarak ortaya çıktı. 2021 tarihli WAVE Ülke Raporu'na göre, İzlanda, Danimarka, Portekiz, Finlandiya ve Belçika'nın da aralarında bulunduğu bazı ülkelerde, ek acil durum yatak kapasitesi oluşturmak amacıyla kamu ve özel sektör iş birlikleri geliştirildi. İrlanda'da ise bir şirket, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerine aynı destek kapsamında, kısa ve uzun süreli konaklamalar için otellerde ek iki bin gece konaklama imkânı sağladı.⁹⁹

Şiddet uygulayan partnerlerinden ayrılan kadınlara güvenli, sürdürülebilir ve etkili barınma çözümleri sunulmasında yerel ortaklıklar ve işbirlikleri hayati önem taşıyor. Londra'da kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, siyah kadınlar ve azınlık gruplarına mensup kadınlar da dahil olmak üzere, farklı ve kesişen kimliklere sahip şiddete maruz kalan kişilerin daha uygun barınma seçeneklerine erişebilmesini sağlamak amacıyla konut sektörüyle işbirliği yapıyor. Röportaj yapılan bir WAVE üyesi, bu çalışmaların, konut departmanlarının kadınlara yönelik uzman destek hizmetleriyle ortaklık kurarak şiddete maruz kalan kişilerin

ihtiyaçlarına uygun yeni veya yenilenmiş konutları birlikte geliştirmelerine olanak tanıyan bir belediye fon programıyla nasıl örtüştüğünü şu sözlerle açıklıyor: "Bu, bize bu yeni binaları birlikte tasarlama ve [...] engelli kadınları ve muhtemelen engelli çocukları olan kadınları barındırma fırsatı sunuyor." Bu örnek, belediyelerle kurulan işbirliklerinin yalnızca acil barınma ihtiyaçlarının karşılanmasına katkı sağlamakla kalmadığını, aynı zamanda kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin şiddete maruz kalan kişiler için uzun vadeli ve kapsayıcı barınma çözümlerinin geliştirilmesinde de kilit bir rol üstlendiğini gösteriyor.

Bu tür ortak girişimler, güvenliğin ve bağımsızlığın önündeki karmaşık engellerin aşılmasında yerel işbirliklerinin taşıdığı önemi ortaya koyuyor. Bu işbirlikleri, kaynakların ve hizmetlere erişimin daha sınırlı olabildiği kırsal bölgelerde özellikle büyük önem taşıyor. Bosna-Hersek'te aile içi şiddet ve çatışma kaynaklı cinsel şiddete maruz kalan kadın ve çocukları destekleyen bir kadın merkezi olan **Medica Zenica**, 80 kırsal köyde kadınlardan oluşan enformel bir ağ kurarak kadınları hem kadın sığınma evleri olarak hizmet veren güvenli evlerden yararlanmaya hem de kendi yerel etkinliklerini düzenlemeye teşvik etti. Bu enformel ağın kurulmasından bu yana geçen 12 yıl içinde, söz konusu köylerde kadınların ağa katılımı ve yerel düzeyde yürütülen lobi faaliyetlerine dahil olma düzeyleri önemli ölçüde arttı. Benzer şekilde, Fransa genelinde kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin çatı ağı olarak faaliyet gösteren **Ulusal Kadın Dayanışma Federasyonu (FNSF)**, ulusal kırsal belediye başkanları birliği ile ortaklık içinde bir kırsal kadınlar komisyonu yürütüyor. Bu proje, kırsal bölgelerde kadınlar için yerel temas noktaları oluşturmayı ve şiddete maruz kaldıklarında uzman destek hizmetlerine erişimde güçlük yaşayabilecek kadınlarla bu hizmetler arasında köprüler kurmayı amaçlıyor. Bir üyenin de ifade ettiği gibi:

99 WAVE Country Report 2021: Women's Specialist Support Services in Europe and the impact of COVID-19 on their provision, s. 117, https://wave-network.org/wp-content/uploads/WAVE_Country-Report.pdf.

“82 derneğimizin üçte biri kırsal bölgelerden. Ancak üye derneklerin yarısından fazlası kırsal bölgelerde faaliyet yürütüyor çünkü bazılarının [...] kamyonet gibi araçları var ve izole durumdaki kadınlara ulaşmak için kırsal bölgelere gidiyorlar. Bu nedenle bu konu, ağıımız için gerçekten önemliydi. Ayrıca, kadınları yerel derneklere yönlendirmek üzere ‘point repères’ [temas noktaları] görevini üstlenebilecek vatandaşları örgütlemek için bir program [...] geliştirmek isteyen birkaç dernekle bu çalışma grubunu kurduk.”

Ağ kapsamında yürütülen bu girişimin başarısının ardından üyelerden biri, kırsal bölgelerde kadına yönelik şiddet konulu ulusal bir etkinlik düzenledi. Ayrıca, kırsal toplulukların sunulan hizmetlerin dışında bırakılmamasını ve uzak bölgelerde yaşayan kadınların güvenlik ve destek hizmetlerine erişebilecekleri yolların bulunmasını sağlamak amacıyla kırsal kadınlar komisyonunun çalışmalarından elde edilen umut verici uygulamaları diğer kadınlara yönelik uzman destek hizmetleriyle paylaşmayı planlıyor.¹⁰⁰

Güçlü ortaklıklar, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete maruz kalan kişilerin yerel ve topluluk düzeyinde aldığı desteği önemli ölçüde güçlendirebilir. Bununla birlikte, kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri bu ilişkilerin kurulması ve sürdürülebilmesinin beraberinde getirdiği zorluklara da dikkat çekiyor. Bu zorluklar, özellikle işbirliklerinin büyük ölçüde bireysel ilişkilere veya kişisel bağlantılara dayanması durumunda daha belirgin hale geliyor. Slovakya gibi daha küçük ülkelerde, güçlü ve birbirine sıkı bağlı ağlar karar vericilerle bağlantı kurmayı kolaylaştırabiliyor. Ancak

bu ülkelerde potansiyel müttefiklerin sayısı sınırlı olduğundan, değişim yaratma kapasitesi de sınırlı yetkiye sahip birkaç destekleyici siyasi aktörün etkisine bağlı kalabiliyor. Gürcistan’da faaliyet yürüten bir kadın merkezi olan **Sapari** de kişisel ilişkilerin zaman zaman kritik bir rol oynadığını belirtiyor. Örneğin, yürütülen bir davada görev alan savcıyla önceden kurulmuş bir ilişkinin bulunması, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet vakalarının zamanında ele alınmasını kolaylaştırabiliyor. Ancak bireysel bağlantılara bu ölçüde dayanmak uzun vadede sürdürülebilir bir yaklaşım değil. Bu durum, daha resmi ve ülke genelinde uygulanabilecek işbirliği mekanizmalarının geliştirilmesinin önemini ortaya koyuyor.

Meslek elemanları ve yetkililere yönelik eğitimler ve kapasite geliştirme

Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, eğitim ve kapasite geliştirme yoluyla kadına yönelik şiddete karşı daha geniş kapsamlı kurumsal müdahalenin güçlendirilmesinde de hayati bir rol oynuyor.¹⁰¹ Avrupa genelinde, kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim kılavuzları ve yönergelerinin tasarlanmasında ve kamu kurumları ile diğer ilgili paydaşlara yönelik eğitim programlarının sunulmasında aktif olarak yer alıyor ve böylelikle müdahalelerin, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete ilişkin feminist bir anlayışa ve şiddete maruz kalanların yaşadıkları deneyimlere dayandırıldığından emin oluyor. Ayrıca, polis, sosyal çalışmacılar, sağlık çalışanları ve hukukçular gibi kit konumlarda bulunan kişiler için özel eğitimler geliştiriyorlar ve sıklıkla bu gruplara

100 Yerelde yaşayan kadınları desteklemek amacıyla FNSF’nin sunduğu kaynaklar için bkz.: <https://solidaritefemmes.org/wp-content/uploads/2025/10/livret-plaidoyer-ruralite-1.pdf> and Journée nationale Solidarité Femmes - Violences faites aux femmes en milieu rural : des actions adaptées à des spécificités.

101 Meslek elemanlarına yönelik eğitim ve farkındalık çalışmaları, kadına yönelik şiddeti önlemenin ve bu şiddetle mücadele etmenin, ikincil mağduriyeti ve yeniden travma yaratma riskini azaltmanın ve şiddete maruz kalanlara sunulan desteğin niteliğini ve kalitesini önemli ölçüde iyileştirmenin etkili yöntemleri olarak kabul ediliyor. Bkz. İstanbul Sözleşmesi ve Açıklayıcı Rapor, Madde 15, paragraf 98.; ayrıca bkz. CEDAW General Recommendation no. 35, paragraf. 30 (e). GREVIO, GREVIO Faaliyetlerine İlişkin 6. Genel Rapor’un 99. paragrafında meslek elemanlarına yönelik eğitim programlarının tasarlanması ve uygulanması sürecinde, uzun süredir faaliyet gösteren birçok kadın hakları örgütünün ve kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin birikmiş deneyimlerinden yararlanmanın önemini vurguluyor.

eğitimleri kendileri veriyorlar. İskoçya'daki bir WAVE üyesinin ankette belirttiği gibi: *"Çoğu kamu sektörü ortağı için birincil eğitim biziz. İnsanlar, İskoçya'da ev içi istismarı azaltmaya veya durdurmaya yardımcı olmanın kendi görevleri olduğunu anlıyorlar, bunu henüz nasıl uygun bir şekilde yapacaklarından emin olmasalar bile"*. Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri sundukları düzenli eğitim fırsatları ve pratik rehberlik sayesinde, meslek elemanlarının şiddete maruz kalan kadınlar ve çocuklarıyla nasıl uygun ve güvenli bir şekilde iletişim kuracaklarını anlamalarına destek oluyor ve böylece yeniden travma yaratma riskini önüyor ve şiddet döngüsünü kırmaya katkıda bulunuyorlar.

Kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin uzmanlık eğitimi verdiği kilit kurumlardan biri de kolluk kuvvetleri zira polis memurları, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete maruz kalanların bu şiddeti bildirdiklerinde genellikle ilk temas kurdukları meslek elemanları ve bu yüzden de ilk müdahalenin güvenli ve bilgili bir şekilde yapılmasında kritik bir öneme sahiptirler. Polisin şiddete maruz kalan kişilere müdahale etme ve onlarla iletişim kurma konusunda yeterli eğitime sahip olmaması, şiddetin bildirilmesinin ardından şiddete maruz kalanların utanç duymasına ve özellikle partner şiddeti vakalarında failin yanına geri dönmesine neden olarak daha fazla zarara yol açabilir. **Sapari**, görüşme sırasında, birkaç on yıl öncesine kadar Gürcistan'da kadınların ev içi şiddete maruz kaldıklarında polise nadiren başvurduğunu vurguladı. Bunun temelinde, şiddetin toplumda büyük ölçüde normalleştirilmiş olması ve şiddete maruz kalan kadınların ya aile üyeleri veya yakınları tarafından utandırılması ya da şiddeti bildirdiklerinde kendilerine inanılmaması yatıyordu. Bu durum, özellikle 2006 yılında ev içi şiddete ilişkin yasal düzenlemelerin yürürlüğe girmesi ve sivil toplum örgütleri ile uluslararası kuruluşlar tarafından meslek elemanlarına yönelik eğitimlerin yaygınlaştırılması sayesinde, yıllar içinde önemli ölçüde iyileşti:

"Çocukluğumdan hatırladıklarımla karşılaştırıldığında, durum gerçekten iyileşti. Polis de artık daha iyi. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalanlar polisi aradığında, artık [şiddete maruz kalanlarla] alay etmiyorlar [...] Biz de onlara yardım ediyoruz ve ayrıca polis memurlarına, savcılara ve soruşturmacılara, özellikle şiddete maruz kalan kadınlarla nasıl konuşacaklarını öğretmek amacıyla eğitimler veriyoruz. Bu bizim için önemli bir yaklaşım çünkü bunu uygulamada işlettiğinizde çevrenizdeki ev içi şiddet vakalarının azalmasına yol açar. Çünkü bugün artık çocukluğumdaki gibi [şiddete maruz kalanların şiddeti saklamak zorunda kaldığı] vakalara rastlamıyorum."

Bu örnek, farklı kolluk kuvvetleriyle sürdürülen eğitimlerin ve işbirliğinin zaman içinde tutum ve davranışları nasıl değiştirebileceğini ve şiddet maruz kalanları merkeze alan, saygılı bir müdahaleyi nasıl güvence altına alabileceğini gösteriyor. Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, polis, hakimler, savcılar ve mahkemelerin uygun, toplumsal cinsiyete duyarlı eğitim alması, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete yönelik ön saflardaki müdahalenin iyileştirilmesine de katkıda bulunur ve böylelikle şiddete karşı hoşgörü azalır ve şiddete maruz kalanların hissedebileceği utanç duygusu da azalır. Bazı ülkelerde, ev içi şiddet ve diğer kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet biçimlerine müdahale edebilen, eğitilmiş uzman polis memurlarından oluşan özel birimler kurulmuştur.

Ukrayna'da kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet konusunda uzmanlaşmış polis birimlerine eğitim vermiş ve ulusal yargıç okulu için ev içi şiddet vakalarının nasıl ele alınması gerektiğine dair özel kurslar tasarlamıştır. Ulusal bir kadın acil destek hattı ve araştırma kuruluşu olan **La Strada-Ukrayna**'nın bildirdiği üzere, saldırının başlamasıyla birlikte, savaştan etkilenen sivilillerle daha etkili ve duyarlı bir şekilde iletişim kurmak için daha iyi donanımlı eğitilmiş polis memurları işgal altındaki bölgelere gönderilmiş. Bu durum, bu tür eğitimlerin

kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete müdahalenin ötesine uzanan önemini altını çiziyor. Ayrıca, Sırbistan eyalet ombudsmanı tarafından düzenlenen bir konferansta **...İZ KRUGA – VOJVODINA**'ya şiddete maruz kalan engelli kişilere ilişkin ayrıştırmış verileri sağlayan tek polis karakolunun üyemizin eğitim verdiği karakol olduğu söylenmiş.

Bununla birlikte, eğitim ve kurumlar arası işbirliğinin ne ölçüde etkili olacağı, büyük ölçüde devletlerin bu alandaki süreklilik gösteren taahhüdüne ve uzun vadeli finansman sağlanmasına bağlıdır. Unizon, görüşme sırasında bu durumu Stockholm'de polis öncülüğünde yürütülen ve "DAWN" olarak bilinen eski bir girişim üzerinden açıkladı. Kadınlara yönelik ve özellikle erkeklerin uyguladığı şiddete odaklanan polis eğitimleri sayesinde girişim, özel eğitim almış polis memurları ile kadın örgütleri arasında güçlü bir işbirliğinin kurulmasını sağladı. Ancak girişimin başarılı olmasına rağmen uygulama sonlandırıldı: "Ne yazık ki, bunu iyi bir uygulama olarak ülke genelinde yaygınlaştırmak yerine, sadece sonlandırdılar. Ama yine de [eğitilmiş polis gücü] hâlâ orada [...] Dolayısıyla, bazı işlevler değişmiş olsa da insanlar koşullar elverdiği ölçüde bu işbirliğini mümkün olduğunca etkili biçimde sürdürmeye devam ediyor." Eğitilmiş polis memurları edindikleri bilgi ve deneyimleri enformel yollarla uygulamaya devam etse de sürdürülebilir siyasi iradenin ve yeterli finansmanın bulunmaması, güçlü işbirliklerinin kurulduğu durumlarda dahi etkili uygulamaların devamlılığına ket vurabiliyor.

Kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin üstlendiği meslek elemanlarını eğitime ve kapasitelerini geliştirme rolü kolluk kuvvetlerinin çok ötesine uzanır. Bu bölümde daha önce de belirtildiği gibi, sağlık çalışanları şiddete maruz kalanlar için hayati öneme sahip ve hayat kurtaran ön saf-lardaki müdahale ekipleridir. Ankette bir Arnavutluk'tan bir üye, sosyal çalışmacılar ve sağlık çalışanları dahil olmak üzere yerel sevk mekanizmalarıyla devam eden işbirliği sayesinde şiddete maruz kalanları merkeze alan yaklaşımın daha fazla benimsendiğini

ve bildirim oranlarında artış yaşandığını belirtti: "Bazı belediyelerde, eğitimlerin ve ortak vaka değerlendirmelerimizin ardından, ön saf-lardaki müdahale ekipleri eskiden standart bir uygulama olmayan risk değerlendirmesi ve güvenlik planlamasına öncelik vermeye başladı. Ayrıca, Tiran'daki bazı belediyelerdeki sağlık çalışanlarına kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet ve şiddete maruz kalanları merkeze alan yaklaşım konularında kapsamlı eğitimler verdik. Eğitimimizden önce sağlık çalışanları tarafından tespit edilen ve sevk edilen şiddet vakası sayısı sıfırdı. Bu sayı, eğitimimizden sonra önemli ölçüde arttı."

Eğitim çalışmaları, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete müdahale sürecinde kilit rol oynayan diğer sektörlerle de uzanır. Örneğin, birçok kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri sunan örgüt medya ile işbirlikleri yapıyor ve gazetecilere, sansasyonel haberlere başvurmak yerine, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet vakalarını sansasyonel bir biçimde değil de şiddete maruz kalanları merkeze alan duyarlı bir şekilde nasıl haberleştirecekleri konusunda eğitimler düzenliyor. **Medica Zenica**'nın da vurguladığı gibi, bu durum özellikle Bosna-Hersek'teki kadın cinayetleri vakalarında son derece belirgindir ve yerel gazetecilerle ve medya kuruluşlarıyla işbirliği yapmaktan büyük fayda sağlanabilir.

Ancak, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete yönelik devlet veya yerelde yapılan kurumsal müdahalelere toplumsal cinsiyet odaklı yaklaşımlar tam olarak entegre edilmediğinde zorluklar ortaya çıkar. Özellikle, hakimler ve adalet sistemindeki diğer aktörlerin yetersiz eğitimi, ev içi şiddet vakalarının yanlış ele alınmasına veya önemsizleştirilmesine yol açarak şiddete maruz kalanlar için adaletsiz sonuçlara neden olur. Doğru bir anlayış ve yeterli duyarlılık olmadan, meslek elemanları kadınlar ve çocuklarıyla etkileşimlerinde tekrar mağduriyet veya travma yaratabilirler. Ayrıca, olumlu değişimin uzmanlık eğitimi almış meslek elemanlarına bağlı olduğu durumlarda, bu kişiler görevlerinden ayrıldıklarında

kaydedilen ilerleme hızla gerileyebilir, bu durum da tüm ilgili sektörlerde kurumsallaşmış ve sürdürülebilir eğitim programlarına duyulan ihtiyaca işaret eder.

Şiddetle Mücadelede Birincil Önleme

Toplulukta farkındalık yaratma ve eğitim

Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin temel nedenleriyle mücadele etmek için şiddet yaşandıktan sonra müdahale etmekten daha fazlası yani şiddetin gerçekleşmesini önlemek için proaktif çaba gösterilmesi gerekir. Feminist bilgi ve deneyimlerine dayanan kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri topluluk temelli, dönüştürücü birincil önleme girişimlerinde yer alarak bu konuda hayati bir rol oynamış ve hâlâ da oynamaktadır. Birincil önleme, şiddetin süregitmesine neden olan altta yatan toplumsal normları, güç denge-sizliklerini ve toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ele alarak kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetten arınmış bir toplum inşa etmeyi amaçlar. Müdahale ve iyileşmeye odaklanan ikincil veya üçüncül önlemenin aksine, birincil önleme, kalıplaşmış düşüncelere meydan okuyarak, eşitliği teşvik ederek ve saygılı ilişkileri destekleyerek kalıcı bir toplumsal değişimi hedefler. Avrupa genelinde, kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, şiddeti önlemek amacıyla çeşitli faaliyetlere öncülük ediyorlar. Bunlar arasında okul temelli eğitimler, akran eğitimi programları, kadınlar ve kız çocukları için feminist öz savunma eğitimleri, güçlendirme faaliyetleri ve gençlerle çalışan meslek elemanlarına yönelik atölye çalışmaları yer alıyor.

WAVE'in 2023 tarihli *Şiddetten arınmış bir yaşam: Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti ortadan kaldırmanın anahtarı olarak birincil önleme* başlıklı yayını, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet alanında çalışan kadın hakları örgütlerinin, şiddete maruz kalanları desteklemeye devam ederken birincil önlemeyi nasıl savunabileceklerine

ışık tutuyor.¹⁰² Yayında vurgulandığı üzere, feminist uygulamada birincil önleme, özgürleşme ve güçlendirmeye odaklanır. Yalnızca bireysel deneyimleri değil, aynı zamanda ayrımcılık ve şiddeti üreten kültürel ve yapısal güçleri merkeze alır. Ezilen gruplardan gelen insanların hayatları, hakları, yaşam alanları ve kendilerine dair tanımları üzerindeki kontrollerini geri kazanmalarını sağlar, göz ardı edilmiş veya bastırılmış kaynakları ve kapasiteleri görünür kılar. Bu yaklaşım, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin yürüttüğü çalışmaların merkezinde yer alır. Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri sadece şiddete maruz kalanları desteklemekle kalmaz, birçok durumda kadınların ve kız çocuklarının şiddetsiz bir dünya hayal edebilmeleri için güçlendirilmesine zaman ve çaba harcar. **Medica Zenica**, Bosna-Hersek'teki yaptığımız görüşmede birincil önleme çalışmalarını aktarırken bu konuyu daha ayrıntılı olarak şöyle ele alıyor:

"Önleme programlarımızdan biri, ekonomik ve psikososyal güçlenme. Bu program, kadınların haklarını öğrenmelerini, özgüvenlerini kazanmaları ve aynı zamanda ekonomik olarak bağımsız hale gelmelerini sağlamak açısından çok önemli bir rol oynar, sonuçta tüm bunlar, şiddete maruz kalma riskini azaltır. Dolayısıyla, yapmaya çalıştığımız şey, [...] doğrudan destekten başlayıp politika veya mevzuatı etkileyebilecek karar alma pozisyonlarına kadar farklı konumlarda bulunan paydaşları da [kapsayan] kapsamlı bir önleme programı oluşturmak."

Farklı birincil önleme çalışmalarının temelinde, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin sona erdirilmesinin hem toplumsal yapıların hem de iktidar ve kontrolle ilişkili bireysel deneyimlerin dönüştürülmesini gerektirdiği yönündeki ortak feminist ilke yatıyor. Bu ilkenin en güçlü uygulamalarından biri, birincil önlemenin temel unsurlarından olan feminist öz savunmadır. Feminist öz savunma, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti ve gündelik yaşamda karşılaşılan sınır ihlallerini fark etme, bunlara direnme

102 WAVE (2023). A life free from violence, a.g.e.

ve karşı koyma konusunda fiziksel, sözlü ve psikolojik araçlar kazandırır. Araştırmalar, feminist öz savunma çalışmalarına katılımın korku ve savunmasızlık duygularını ve şiddete maruz kalma riskini azaltırken, patriyarkal kontrolün sınırlarını aşmaya yönelik daha kapsamlı bir güçlenme sürecini de desteklediğini gösteriyor.¹⁰³

Polonya'da faaliyet yürüten **Autonomia** ve **Juniper Foundation** ile Belçika'da faaliyet yürüten **Garance** gibi WAVE üyeleri, kadınlar, kızlar, ve LGBTİ+ kişilere yönelik feminist ve güçlenmeye dayalı feminist öz savunma atölyeleri düzenliyor ve bu sayede katılımcıların özgüven, özsaygı ve inisiyatif alma duygularını güçlendiriyor. Bu atölyeler, katılımcıların kamusal alanlarda, okulda, iş yerinde ve/veya evde karşılaştıkları sözlü ve fiziksel saldırılara karşı hissettikleri çaresizlik ve savunmasızlık duygusunu aşmalarına yardımcı oluyor ve onlara sınır ihlallerini ve şiddeti fark etmeyi ve bunlara karşı tepki vermeyi öğretiyor.

Görüşme yaptığımız WAVE üyeleri tarafından bahsedilen birincil önleme çabalarının bir diğer temel bileşenini, okulları ve gençleri hedef alan girişimler oluşturuyor zira bu çalışmalar, gelecekteki toplumsal normları şekillendirmek ve şiddetsiz bir toplumun temellerini atmak açısından hayati önem taşıyor. Bu çalışmalar, Sapari örgütünün aktardığı gibi sanat atölyeleri şeklinde olabileceği gibi, okullarda sağlıklı ilişkilendirme ve rızanın önemini tartışan şiddet önleme atölyeleri veya oturumları şeklinde de olabilir. Ayrıca, İzlanda'da cinsel şiddete maruz kalanları destekleyen bir danışmanlık ve bilgi merkezi olan **Stígamót**, gençler arasında sağlıklı ilişkileri teşvik etmeye ve şiddet önlemeye odaklanan *Hasta Aşk* (*Sjúkást*) adlı bir farkındalık ve önleme kampanyası düzenlemiştir.¹⁰⁴ Bu kampanya kapsamında geliştirilen materyaller arasında, ilişkilerdeki sağlıklı ve sağlıklı olmayan davranışları inceleyen bir tartışma oyunu, ilişkilerdeki

güç dinamiklerini etkileyebilecek faktörleri vurgulayan etkileşimli bir çevrimiçi alıştırtma ve gençler için anonim bir çevrimiçi sohbet platformu olan *Hasta Sohbet* (*Sjúk-tspjall*) yer alıyor. **Stígamót**, bu kampanya sayesinde, özellikle öğrencilerin yılda bir kez görüşmek zorunda oldukları okul danışmanları aracılığıyla, doğrudan veya dolaylı olarak İzlanda'daki tüm gençlere ulaştıklarını tahmin ediyor.

Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri öncülüğünde yürütülen diğer birincil önleme çalışmaları, toplumsal normları değiştirmeyi ve aktif tanık katılımını teşvik etmeyi amaçlayarak daha geniş bir topluluk düzeyine yayılmıştır. Bunun bir örneği, 2010 yılında Almanya'da geliştirilen ve daha sonra Avusturya'ya yayılan topluluk temelli bir birincil önleme modeli olan StoP Projesi'dir (*Stadtteile ohne Partnergewalt*). StoP, Almanya'da 12 bölgede başarıyla uygulanmış ve 2025 itibarıyla Avusturya genelinde 12'si Viyana'da olmak üzere toplam 46 StoP merkezi bulunuyor. Proje, **Avusturya Özerk Kadın Sığınma Evleri Birliği** (*Autonome Österreichische Frauenhäuser – AÖF*) ve yerel ortaklar tarafından yürütülüyor. StoP, Avusturya'nın en tanınmış birincil önleme girişimlerinden biri haline geldi ve yereldeki kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri tarafından yönetiliyor. Proje, mahallelerde ev içi şiddet önlemeye yönelik sekiz yapılandırılmış adımdan oluşuyor. Bu adımlar, güçlü ve kararlı bir yerel kurumun oluşturulması, sosyo-mekânsal ve ağ analizlerinin gerçekleştirilmesi, mahalle sakinlerinin öncülüğünde eylem gruplarının kurulması, geniş kapsamlı mahalle ağlarının inşa edilmesi, bireysel destek mekanizmalarının sunulması, sürdürülebilir yerel örgütlenmenin teşvik edilmesi ve son olarak sistemik değişimi mümkün kılacak siyasi ittifakların oluşturulmasını kapsıyor. Model, mahallelerde uzun vadeli toplumsal dönüşümün sağlanmasına ve ev içi şiddetin

103 Hollander JA, 2014. Does self-defense training prevent sexual violence against women? *Violence against women*, 20(3), 252-269.

104 Kampanyaya dair daha fazla bilgi için bkz.: <https://sjukast.is/>.

azaltılmasına katkıda bulunarak uluslararası düzeyde somut ve ölçülebilir bir etki ortaya koymuştur.¹⁰⁵

Koalisyonlar kurmak, kolektif ses çıkarmak

Kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin çalışmalarının önemli bir boyutunu, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin temel nedenlerine karşı mücadele etmek üzere koalisyonlar oluşturma ve güçlü bir kolektif ses geliştirme kapasitesi oluşturuyor. Bu hizmetler, ağlar, platformlar ve politika odaklı ortaklıklar gibi resmi ittifakların yanı sıra topluluk temelli enformel koalisyonlar da kurarak yapısal değişim için savunuculuk yapıyor, politika süreçlerinin yönünü etkiliyor ve uzun vadeli, dönüştürücü önleme stratejilerinin geliştirilmesini destekliyor.

Örneğin, birincil önlemeye özellikle odaklanan uluslararası mevzuattaki boşluklara rağmen, Avrupa genelindeki kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, birincil önlemenin ulusal politikalara ve ulusal eylem planlarına entegre edilmesini savunmak için giderek daha fazla harekete geçmiştir. Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadelede giderek daha fazla ülke ulusal eylem planlarını uygulamaya koymuş olsa da çoğu ülke bütüncül ve koordineli bir önleme yaklaşımı geliştirmek yerine, şiddet meydana geldikten sonra buna müdahale etmeye odaklanıyor.¹⁰⁶ Belçika’da bu konuda olumlu bir örnek mevcut. Bu ülkenin 2021-2025 Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı, farkındalık yaratma, bilgilendirme ve birincil önleme girişimlerine odaklanan birincil önlemeyle ilgili özel hükümler (Eksen III’te) içeriyor ve Dünya Sağlık Örgütü tarafından kullanılan tanıma uygun bir birincil önleme tanımı da sunuyor. Bu gelişme, kısmen Fransızca konuşulan

Belçika’da son yirmi yıldır feminist sivil toplum örgütü **Garance’in** yürüttüğü savunuculuk çabaları sayesinde gerçekleşmiştir. WAVE üyesi bu gelişmeyi şöyle açıklıyor:

“15 yılı aşkın bir süredir sürdürdüğümüz savunuculuk çalışmaları sonucunda birincil önlemenin Belçika genelindeki tüm feminist sivil toplum örgütleri için stratejik bir öncelik haline gelmesini sağladık. Bu, dil açısından bölünmüş ve politikaların şiddet yaşandıktan sonra önlem almaya odaklandığı bir ülkede büyük bir başarı. Ayrıca, kamu politikasını birincil önlemeye daha fazla yönlendirmeyi başardık, artık birincil önlemeden, ikincil ve üçüncül önleminin yanında bahsediliyor ve birincil önlemeye temel düzeyde fon veriliyor.”

Dahası, Garance, Belçika hükümetlerinin İstanbul Sözleşmesi’ni ne ölçüde uyguladığını değerlendiren gölge raporun hazırlanmasına aktif olarak katkıda bulundu ve Belçika’nın ilk GREVIO değerlendirmesi öncesinde önleme bölümünün koordinasyonunu üstlendi. **Garance’in** savunuculuk çalışmaları, 2010–2014 Eylem Planı’nda doğrudan değişiklikler yapılmasına katkı sağladı. Söz konusu plan, ilk kez farkındalık yaratma ve önlemeyi ayrı bölümler altında ele alırken, okullarda flört şiddetinin önlenmesi ve toplumsal cinsiyet analizinin cinsel eğitim programlarına entegre edilmesi gibi birincil önleme tedbirlerine de açıkça yer verdi. Bu ilerlemenin bir kısmı 2015–2019 Eylem Planı’nda geri plana düşmüş olsa da **Garance’in** çalışmaları, tutarlı ve feminist bir bakış açısıyla yürütülen uzun soluklu savunuculuğun ulusal politika ortamını nasıl dönüştürebileceğini ortaya koydu. Aynı zamanda bu çalışmalar, önlemenin resmî politika çerçevelerine daha güçlü biçimde yerleştirilmesine ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin henüz gerçekleşmeden önlenmesini sağlayan mekanizmaların

¹⁰⁵ Bkz. StoP Toolbox, Achievements of StoP (2023).

¹⁰⁶ The Equality Institute ve UN Women (2023). Together for Prevention: Handbook on Multisectoral National Action Plans to Prevent Violence against Women and Girls. New York: BM Kadın Birimi, <https://knowledge.unwomen.org/sites/default/files/2023-10/handbook-on-multisectoral-national-action-plans-to-prevent-violence-against-women-and-girls-en.pdf>, s.22

uzun vadede daha iyi anlaşılmasına katkıda bulundu.¹⁰⁷ Kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin Ulusal Eylem Planlarının geliştirilmesi ve uygulanmasına yaptığı daha geniş katkı, bir sonraki bölümde daha ayrıntılı olarak ele alınıyor.

Bu konudaki bir başka olumlu örnek ise İsveç. İsveç'te faaliyetlerini yürüten **Unizon**, toplumsal cinsiyet eşitliğini ilerletmeye, erkek şiddetiyle mücadele etmeye ve erkekliğin yeniden tanımlanmasına odaklanan MÄN örgütüyle işbirliği yapıyor. Onların da açıkladığı gibi: *"[MÄN ile yapılan işbirliği] karar vericiler tarafından önemli bir stratejik ortaklık olarak görülüyor. Örneğin, özellikle birincil önlemeyle ilgili belirli konulardan bahsederken, [MÄN ile] ortak mesajlar aracılığıyla bunu yaptığımızda, tek başımıza yapmamıza kıyasla çok daha fazla ağırlık kazanıyor".* İki örgüt, gençlerle ve özellikle genç erkeklerle erkeklik normları, şiddet içeren davranışlar ve bunların nasıl önlenebileceği üzerine çalışmak amacıyla *Maço Fabrikanı (Machofabriken)* adlı metodoloji ve araç setinin de aralarında bulunduğu çeşitli materyaller geliştirdi. Bunun yanı sıra, çocuklara rehberlik edecek mentorlar ve şiddet karşısında aktif tanıklar olarak hareket edecek okul çalışanlarına yönelik eğitimler düzenlediler. Bu yaklaşım, İsveç'in Erkeklerin Kadınlara Yönelik Şiddetiyle Mücadele ve Önlenmesine ilişkin Ulusal Stratejisi'nde özellikle vurgulanmış ve ulusal düzeyde etkili bir birincil önleme uygulaması olarak kabul edilmiştir.¹⁰⁸ Elbette, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin savunuculuk çalışmaları birincil önlemeyle sınırlı değil. Bu çalışmalar, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadele etmek için feminist kadın örgütlerinin yürüttüğü çok yönlü çabaların bir parçası. Bu yayının bir sonraki bölümü, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin toplumsal etkisine odaklanıyor

ve bu hizmetlerin savunuculuk ve lobi faaliyetlerini daha derinlemesine inceliyor.

Bu bölümde de görüldüğü üzere, topluluk düzeyinde faaliyet gösteren kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin ele alınması ve önlenmesinde önemli bir rol üstleniyor. Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri kurumlar arası işbirlikleri ve yerel ortaklıkların geliştirilmesi, taban hareketlerinin desteklenmesi, kilit meslek elemanlarına yönelik eğitim ve kapasite geliştirme çalışmaları, topluluk oluşturma faaliyetleri ve birincil önleme girişimleri aracılığıyla şiddete maruz kalan kadınlara doğrudan hizmet sunmanın ötesine geçiyor. Bu düzeydeki çalışmalar, yalnızca hizmet sunumuna odaklanmanın belirli bir noktaya kadar etkili olabileceğini, ancak kadına yönelik şiddetin nihai olarak ortadan kaldırılması için gereken kalıcı ve dönüştürücü değişimi tek başına sağlayamayacağını ortaya koyuyor. Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri daha geniş topluluk ağlarının bir parçası haline geldiğinde ve çok sektörlü işbirlikleri güçlendirildiğinde, etkileri bireysel müdahalelerin ötesine taşınarak daha geniş kapsamlı toplumsal değişimin önünü açıyor. Bir sonraki bölümde bu konu detaylıca ele alınıyor.

107 Garance'ın birincil önlemeye dair yürüttüğü savunuculuk çalışmaları için WAVE'in "A Life Free from Violence: Primary Prevention as the Key to Eliminating Violence Against Women and Girls" başlıklı yayınına bakabilirsiniz.

108 28 Ocak 2026 tarihinde, İsveç Başbakanı, sıfır tolerans vizyonu çerçevesinde erkeklerin kadınlara uyguladığı şiddeti önlemek ve bu şiddetle mücadele etmek amacıyla Kadınların Güvenliğini Koruma Konseyi'nin (*Rådet för kvinnofrid*) kurulmasına ilişkin hükümet kararını açıkladı. Bu gelişme, yıllardır bu yaklaşımı savunan Unizon ve İsveç'teki diğer kadın hakları örgütleri tarafından olumlu bir adım olarak değerlendiriliyor.

Toplumsal Düzeyde Kadınlara Yönelik Uzman Destek Hizmetleri



Toplumsal Düzeyde Kadınlara Yönelik Uzman Destek Hizmetleri

Değişimin ve toplumsal dönüşümün özneleri

Bu çalışma, toplumsal düzeyde kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin çalışmalarından kaynaklanan daha geniş kapsamlı toplumsal etkiye dikkat çekiyor. Kadın haklarını iyileştirme ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti sonlandırma misyonu ile faaliyetlerini yürüten kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, bu etkiyi uyandırmak için çok yönlü bir yaklaşımı benimsiyor. Bir yandan, önceki bölümlerde de belirtildiği üzere bu hizmetler şiddeti önlemeye ve şiddete maruz kalanlara destek sunmaya odaklanıyor. Öte yandan, **kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, toplumsal bakış açılarını değiştirmek, toplumsal cinsiyete dair kalıp yargıları kırmak, ayrımcılığı ve şiddeti azaltmak için farkındalığı arttırmak ve politika, mevzuat ve kurumsal çerçevelerin iyileştirilmesine katkıda bulunmak için çalışan değişimin aktif özneleri.** Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri giderek daha hasmani bir hale gelen bir siyasi bağlamda faaliyetlerini yürütüyorlar. Bu durum, ileri adım atılmasına ket vuruyor ve kadın haklarının iyileştirilmesinde gerilemelere neden oluyor. Bu bölüm, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin olumlu toplumsal değişimi yönlendirmedeki rollerini ortaya koyuyor ve bu hizmetlerin ekonomik faydalarının altını çiziyor.

Toplumsal Anlatıların Dönüşümü ve Farkındalığı Arttırmak

Geçtiğimiz altmış yıl içinde feminist aktivizm ve kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri kamuoyunda kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin nasıl anlaşıldığını yeniden şekillendirdi. Bir zamanlar özel alana sıkıştırılan ve özel bir mesele olarak ele alınan kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet, artık patriyarkal normlara, sistemik

eşitsizliğe ve toplumsal cinsiyete dair kalıp yargılara dayanan yapısal bir adaletsizlik olarak giderek daha fazla kabul görmektedir. Bu değişim, savunuculuk çalışmalarının, dilin yeniden yapılandırılmasının ve şiddeti ile toplumsal cinsiyete dayalı iktidar dinamiklerini normalleştiren anlatılara karşı çıkılmasının bir sonucudur. Bu değişim, Avrupa'da ve ötesinde feminist hareketlerin yürüttüğü mücadeleler sayesinde mümkün olmuştur. Bu süreçte, kadınlara yönelik uzmanlaşmış destek hizmetleri önemli bir rol üstlenmiş, şiddete maruz kalan kadınlara destek sunma konusundaki deneyimleri, siyasi mücadeleleriyle ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti kaçınılmaz bir gerçeklik olarak kabul etmek yerine, ortadan kaldırılması gereken yapısal bir sorun olarak ele alma yönündeki güçlü kararlılıklarıyla birleştirmişlerdir.

Şiddet hakkında konuşma ve yazma biçimlerimiz

Dil, eğitim ve toplumsal etki açısından güçlü bir araçtır. Dilin gücünü kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri ulusal ağı olarak faaliyet gösteren Fransa'daki WAVE üyesi **Ulusal Kadın Dayanışma Federasyonu - FNSF** da vurguluyor: *"Artık dövülmüş kadınlardan değil, şiddete maruz kalmış kadınlardan bahsediyoruz, çünkü ev içi şiddetin sadece fiziksel şiddetten ibaret olmadığını biliyoruz"*.

Benzer şekilde, dil kadınların güçlenmesi için de bir araç olabilir: "mağdur" yerine "şiddete maruz kalan" teriminin kullanılması, kadınların şiddete maruz kaldıktan sonra yaşamlarına devam ettiğini ve şiddetle tanımlanmadığını kabul eder. Doğru ifadelerin kullanılması, şiddete maruz kalanların ihtiyaçlarını görerek ve bu ihtiyaçları müdahalelerin merkezine yerleştirerek, şiddete maruz kalanlara sunulan desteğin

daha iyi uyarlanmasını da sağlayabilir. Bu durum, bireysel düzey bölümünde vurgulandığı gibi, sadece ev içi şiddetin tanıkları olarak değil, aynı zamanda ilgi ve özel desteğe ihtiyaç duyan kişiler olarak değerlendirilmesi gereken çocuklar için de geçerlidir.

Dilin kullanımı, medyanın etkisi ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete ilişkin anlatıyla yakından bağlantılıdır. Gazetecilerin sorumlu bir habercilik anlayışı benimsemesi, istismarın şiddete maruz kalanlar üzerindeki etkileri, mevcut destek hizmetleri, ev içi istismarın belirtilerinin nasıl fark edilebileceği ve tanıkların nasıl müdahale edebileceği konusunda toplumsal farkındalığın artırılmasında hayati bir rol oynar. Aynı zamanda, şiddete maruz kalan kişiyi suçlayan damgalayıcı tutumların ve yanlış algıların ortadan kaldırılmasına da katkıda bulunur. Bilgiye dayalı ve sorumlu bir habercilik anlayışı, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin çok boyutlu yapısına dikkat çekebilir ve münferit vakaları yalnızca bireysel şiddet suçları olarak değil, daha geniş bir yapısal sorunun parçası olarak ele alabilir. Bunun yanı sıra, şiddete maruz kalan kadınların seslerini duyurmaları için bir alan yaratabilir, yaşadıkları deneyimlerin kabul edildiğini ve ciddiye alındığını hissetmelerini sağlayarak şiddeti bildirme konusunda onları cesaretlendirebilir. Her ne kadar kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet konusunda medyanın ilgisi ve görünürlüğü son yıllarda artmış olsa da bu ilgi her zaman kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin altında yatan nedenlerin ortaya çıkarılmasına katkı sunmuyor. Aksine, bazı durumlarda toplumsal cinsiyete dayalı kalıp yargıların ve yanlış algıların yeniden üretilmesine ve pekiştirilmesine yol açabilmektedir. Nitekim, anket

kapsamında İtalya'daki kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin ulusal ağı tarafından da belirtildiği üzere:

“Kadına yönelik şiddetle ilgili toplumsal algılar ve bu şiddetin medyada kendine bulduğu yer son on yılda büyük ölçüde değişti, bu da önemli bir farkındalık ve ilgi yarattı. Aynı durum siyaset dünyasında da geçerli. Bu artan ilgi, bir yandan bu çok olumlu bir sonuç olsa da diğer yandan daha fazla para ve ilgi işin işine girdiği için pek çok sözde ‘uzman’ türedi ve bu konuda söz sahibi olmamız daha zorlaştı. Siyasetçiler bu konuyu ‘demagojik’ bir şekilde kullanıyor ve başka çıkarlar uğruna manipüle ediyor (örneğin, göçmenlere karşı, ‘tipik fail ve mağdur’ kalıp yargılarını pekiştirme vb.). Medya ise konuya profesyonel bir yaklaşım sergilemek yerine, okuyucuların ilgisini neyin çekeceğine odaklanarak haber yapıyor (kadınların yaşamlarına önyargılı bir bakış açısıyla odaklanarak).”

Bu nedenle, medyada kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete ilişkin artan ilginin, şiddetin önlenmesi ve şiddete maruz kalanlara yönelik uzman destek hizmetleri alanında çalışan feminist ve kadın hakları savunucularının bilgi ve deneyimlerinden yararlanan, toplumsal cinsiyete duyarlı bir habercilik anlayışıyla desteklenmesi şart. Bununla birlikte, Avrupa genelinde, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet ve ev içi şiddete dair medya haberlerinin niteliğini geliştirmeye yönelik çeşitli olumlu girişimler hayata geçirildi. Bunlardan biri, ev içi istismar ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet vakalarının daha duyarlı ve etkili bir biçimde haberleştirilmesine yönelik medya rehberleri hazırlayan **Kuzey İrlanda Kadınlara Destek Federasyonu**'nun çalışmalarıdır.¹⁰⁹ Bu tür kılavuzlar, kadınlara ve kız

109 “Responsible Reporting Matters” başlıklı kılavuzlara Kuzey İrlanda Kadınlara Yardım Federasyonu'nun web sitesinden ulaşabilirsiniz.: <https://www.womensaidni.org/resources/responsiblereportingmatters/>.

çocuklarına yönelik şiddet hakkındaki anlayışı dönüştürmek, kamuoyunun tutumunu şekillendirmek, farkındalığı artırmak ve hesap verebilirliği teşvik etmek amacıyla gazetecilere yönelik atölye çalışmaları aracılığıyla uygulanıyor. Kılavuzlar kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet ile ev içi şiddetin ve bu şiddet biçimlerinin kesişimsel etkilerinin anlaşılması, ev içi şiddete ilişkin haberlerde sıklıkla karşılaşılan sorunların ele alınması, görsel kullanımının önemi ve şiddete maruz kalanlarla nasıl iletişim kurulması gerektiği gibi çeşitli konuları kapsıyor.

Değişim için çok katmanlı bir yaklaşım

Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet konusunun yeniden çerçevelenmesi, toplumun çeşitli düzeylerinde yürütülen savunuculuk ve farkındalık artırma çabalarıyla güçlendiriliyor. Bosna-Hersek'te ev içi şiddet ve çatışmaya bağlı cinsel şiddete maruz kalan kadın ve çocukları destekleyen bir kadın merkezi olan **Medica Zenica**, bu durumu şöyle açıklıyor:

“Odak noktamız şiddete maruz kalanlar, ancak farkındalığı artırmak ve ardından politikaları, yasaları ve stratejileri etkilemek için aynı anda farklı çevrelerle (ailelerle, hükümetlerle, toplumun geneliyle) çalışmamız gerektiğini biliyoruz.”

Bu çok boyutlu katılım, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin (yalnızca birer hizmet sağlayıcı değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel dönüşümün özneleri olarak konumlandırıyor. Böylece kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, yalnızca şiddete maruz kalan kadınları ve onların yakın çevrelerini desteklemekle kalmayıp, toplumdaki tutum ve algıların değişmesine de katkıda bulunuyor. Görüşülen tüm katılımcılar, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet ve ev içi şiddetle mücadelede feminist bir bakış açısının taşıdığı önemi vurguladı, bu şiddet biçimlerinin sürdürülmesine zemin hazırlayan toplumsal yapıları ve toplumsal cinsiyete dayalı güç ilişkilerini anlamının gerekliliğine dikkat çekti. Bu yaklaşım doğrultusunda kadınlara yönelik uzman

destek hizmetleri farkındalık yaratma çalışmalarında önemli bir rol üstlendi ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet ile ev içi şiddete ilişkin toplumsal algının dönüştürülmesine katkı sağladı ve sağlamaya devam ediyor. Tarihsel olarak, birçok Avrupa ülkesinde devletlerin şiddete maruz kalan kadınlara yeterli desteği sunmadığı durumlarda kadın örgütleri önemli bir boşluğu dolduruyor. Bu örgütler, ev içi şiddeti yalnızca özel alana ait bireysel bir mesele olarak gören anlayışın sorgulanmasını sağlayarak, konuyu toplumsal sorumluluk ve kamusal müdahale gerektiren bir sorun olarak yeniden çerçevelemeyi başardı. Bu durum, Slovakya'da bir kadın merkezi olarak faaliyet gösteren bir WAVE üyesiyle gerçekleştirilen görüşmelerden birinde de özellikle vurgulanmıştır:

“Uzun vadede şunu görebiliyoruz: Son 25 yılda bir şey değiştiyse, o da kadına yönelik şiddete ilişkin kamuoyunun anlayışı ve farkındalığı. Bence bu durum, kadınlar dışında akrabalar, işverenler, iş arkadaşları, komşular gibi pek çok kişinin destek hattımızı aramasından da anlaşılıyor. Bu oranı görebiliyoruz ve biliyorsunuz, bunun sadece bizim çalışmalarımızın değil, diğer kadın sivil toplum örgütlerinin çalışmalarının da bir sonucu olduğunu söylemek doğru olur çünkü bu, devletin yapmadığı bir şey.”

Kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin sistemik değişime öncülük etmedeki rolünü ortaya koyan dönüm noktası niteliğindeki örneklerden biri, İzlanda'da cinsel şiddete maruz kalan kadınlara destek sunan danışma ve bilgilendirme merkezi **Stígamót**'un da vurguladığı üzere, 1975 İzlanda Kadın Grevi'dir. 24 Ekim 1975'te İzlandalı kadınların %90'ından fazlası, toplum açısından vazgeçilmez olmasına rağmen yeterince değer görmeyen emeklerinin önemine dikkat çekmek amacıyla hem ücretli hem de ücretsiz çalışmalarını bir günlüğüne durdurdu. Taban örgütlenmesi olan feminist kolektifler, sendikalar ve ulusal kadın örgütlerinden oluşan bir koalisyon tarafından örgütlenen grev, köklü toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine karşı mücadelede dayanışma ve kolektif

eylemin dönüştürücü gücünü ortaya koydu. Grevin ardından bu örgütler, politika yapım süreçlerini ve kamuoyundaki tutumları etkilemeye devam etti, taban örgütlenmesini, savunuculuğu ve toplumsal farkındalık çalışmalarını bir araya getirerek feminist aktivizmin yalnızca bireyleri desteklemekle kalmayıp aynı zamanda sistemik değişimi de tetikleyebileceğini gösterdi. 2025 yılında İzlandalı kadın örgütleri, grevin 50. yıldönümünü anarken, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle mücadele konusunda hükümetin daha güçlü adımlar atması ve şiddete maruz kalan kadınlara yeterli desteğin sağlanması yönündeki çağrılarını yineledi.¹¹⁰

Kadın örgütleri, çatışma dönemlerinde olduğu kadar çatışmaların ardından da hayati bir rol üstlendiklerini ortaya koymuştur. WAVE'in 2022 tarihli *Savaş Sırasında ve Savaş Sonrası Bağlamlarda Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddeti Önleme ve Bu Şiddete Müdahale*¹¹¹ başlıklı araç setinde belirtildiği üzere, çatışma durumlarında kadınları ve kız çocuklarını şiddetten korumak, resmi olarak devlet kurumlarının ve kamu otoritelerinin sorumluluğundadır. Bununla birlikte, Bosna-Hersek gibi ülkelerin deneyimleri, bu resmi mekanizmaların çoğu zaman yetersiz kaldığını ve savaş sırasında toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti bildiren kadınların ciddi engellerle karşı karşıya kaldığını gösteriyor. Söz konusu araç setinde öne çıkan önerilerden biri, çatışma sonrası dönemlerde kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti meşrulaştıran veya tolere eden toplumsal normlara karşı çıkılması ve çatışmaya bağlı cinsel şiddete maruz kalan kadınların karşılaştığı damgalama ile mücadele edilmesidir.

Kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin bu çabalara dahil olması, yalnızca barış dönemlerinde değil, özellikle çatışma, kriz ve acil durumların yaşandığı dönemlerde ve bunların sonrasında da büyük önem taşır. Bu tür çalışmalara örnek olarak, yukarıda bahsedilen Bosna-Hersek'teki WAVE

üyeleri **Medica Zenica** gösterilebilir. Kuruluş, 1993 yılında, savaş sırasında cinsel şiddete maruz kalan mülteci kadınlara destek olmak ve tecavüz ile ensest gibi suçların tabu olarak görüldüğü bir ortamda bu kadınların seslerini duyurmalarını teşvik etmek amacıyla kurulmuştur. Görüşme sırasında **Medica Zenica**, yakın zamanda yaşanan bir vakayı da paylaştı. Örgüt, savaş sırasında henüz genç bir kızken aynı etnik gruba mensup erkekler tarafından tecavüze uğrayan iki kadının, iç savaş mağduru statüsü elde etmek için yaptıkları başvurularda kendilerine destek olmuş. Ancak kadınların başvuruları, failerin aynı etnik gruba mensup olması gerekçe gösterilerek başlangıçta reddedilmiş. **Medica Zenica**'nın yürüttüğü savunuculuk ve destek çalışmaları sonucunda, 2025 yılında bu iki kadının mağdur olarak hakları nihayet tanınmış. Bu tür kazanımlar benzer deneyimler yaşayan diğer kadınların da haklarının ve maruz kaldıkları şiddetin tanınması için önemli bir zemin oluşturuyor.

Nesiller arası feminist aktivizm

Feminist aktivistler, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete yol açan patriyarkal toplumu yıkmak ve kendilerinden önce gelen feministlerin kazanımlarını korumak için yorulmadan çalışmaya devam ediyorlar. Önceki feministlerin bıraktığı mirasa sahip çıkmak ve bu feministlerden aldıkları ilhala kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti sonlandırmayı amaçlayan genç nesil aktivistlerin çalışmalarını desteklemek hayati önem taşıyor. Gençler sadece "gelecek" değil, aynı zamanda sistemik şiddete meydan okuyan ve kesişimsellik, kapsayıcılık ve yaratıcılığa dayalı yeni stratejiler tasarlayan feminist direnişin aktif özneleri. Bu nedenle, onların deneyimleri ve sesleri dikkate alınmalı ve farklı bakış açılarına değer veren ve bunları kapsayan nesiller arası feminist aktivizm teşvik edilmelidir.

2018 yılında hayata geçirilen WAVE

110 Hareket ve taleplerine dair daha fazla bilgi için bkz.: <https://kvennaar.is/english/>.

111 WAVE, (2022). Preventing and responding to gender-based violence during the war and in post-war settings. Bkz.: <https://wave-network.org/toolkit-prevention-response-gbv-war/>.

Gençlik Elçileri girişimi, bu yaklaşıma dair güçlü bir uygulama örneği. Girişim, Avrupa genelindeki genç aktivistleri bir araya getirerek kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet ve ayrımcılığa karşı mücadele ediyor, feminist hareketin sürekliliğine ve gelişimine katkıda bulunuyor. WAVE Gençlik Elçileri, gençlere yönelik içerik ve kaynaklar hazırlamanın yanı sıra, çevrimiçi ve yüz yüze ortamlarda genç aktivistler arasındaki işbirliğini teşvik ederek WAVE'in kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet ve ayrımcılıkla mücadele çalışmalarını destekliyor. Yerel topluluklardan uluslararası kurumlara kadar farklı düzeylerde farkındalık yaratmayı amaçlayan bu gençlik öncülüğündeki hareket, aynı zamanda değişim talep eden ve toplumsal cinsiyet eşitliğini savunan gençlere bir dayanışma ve destek ağı sunuyor.¹¹² Genç aktivistler ayrıca görüş, deneyim ve geri bildirimlerini paylaşarak WAVE'in çalışmalarının şekillenmesine doğrudan katkıda bulunuyorlar. Bu sayede gençlerin seslerinin stratejilere, savunuculuk faaliyetlerine ve politika önerilerine anlamlı bir biçimde yansıtılmasını sağlıyor ve WAVE'in çalışmalarının gençlerin yaşam deneyimlerine duyarlı, kapsayıcı ve gerçek ihtiyaçlara dayalı olma çabası güçlendiriliyor.

Bu girişimi tamamlayan WAVE'in *Genç Aktivistler için Kampanya ve Savunuculuk Araç Seti* ise kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin sosyal ve siyasi değişimin itici gücü olarak şekillendirdiği mirası daha da ileri taşıyor. Araç seti, etkili kampanya ve savunuculuk çalışmaları yürütebilmek için daha güçlü ve sürdürülebilir bir aktivizmi içsel ve dışsal boyutlarını ele alarak besliyor. Aynı zamanda dayanışmanın, sürdürülebilirliğin ve özbakımın feminist aktivizmin ayrılmaz unsurları olduğunun altını çiziyor.¹¹³ Bu çalışmayı tamamlayan *Genç Aktivistler ve Genç Profesyoneller için Feminist Özbakım WAVE Araç Seti* ise genç değişim öncülerinin

toplumsal cinsiyet eşitliği için yürüttükleri dönüştürücü çalışmaları sürdürebilmeleri ve bu süreçte fiziksel ve ruhsal iyilik hallerini koruyabilmeleri için ihtiyaç duydukları bilgi ve araçları sunmayı amaçlıyor.¹¹⁴

Politika ve Kurum Çerçevelerini Etkileme

Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete ilişkin toplumsal anlatıların ve algıların dönüştürülmesinin yanı sıra politika ve mevzuat değişikliklerinin şekillendirilmesinde de kilit bir rol oynar. Bu kapsamda kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri daha güçlü ve etkili yasaların oluşturulması için savunuculuk yaparak, bu yasaların uygulanmasını destekleyerek ve izleyerek, veri toplayarak ve araştırmalar yürüterek ve ayrıca sürdürülebilir ve kolektif savunuculuk faaliyetlerinde bulunarak kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin temelinde yer alan yapısal eşitsizliklerin ve güç dengesizliklerinin ele alınmasına ve uzun vadeli, kapsamlı bir toplumsal dönüşümün gerçekleştirilmesine katkıda bulunur.

Bu çalışmada görüşülen tüm örgütler, sahip oldukları kurumsal kapasite ve imkanlar doğrultusunda farklı düzeylerde olmakla birlikte, sistemik ve politika değişikliklerini desteklemek amacıyla savunuculuk faaliyetleri yürüttüklerini belirttiler. Bu faaliyetler arasında hükümet yetkilileriyle görüşmeler gerçekleştirmek, uzman görüş ve önerileri sunmak, yasal düzenlemelerin şekillendirilmesine katkıda bulunmak ve bunların yanı sıra çeşitli savunuculuk yöntemlerini kullanmak yer alıyor. Bazı WAVE üyeleri, ev içi şiddet, insan ticareti ve daha genel olarak kadın haklarına ilişkin mevzuatın şekillendirilmesinde önemli roller üstleniyorlar. Savunuculuk çalışmalarında elde ettikleri

¹¹² WAVE Gençlik Elçileri'ne dair daha fazla bilgi için bkz.: <https://wave-network.org/wave-youth-ambassadors/>.

¹¹³ WAVE. (2022). *WAVE campaigning and advocacy toolkit for young activists*. Bkz.: <https://wave-network.org/wave-campaigning-and-advocacy-toolkit-for-young-activists/>.

¹¹⁴ WAVE. (2024). *WAVE Toolkit on Feminist Self-Care for Young Activists and Young Professionals*. Bkz.: *WAVE Toolkit on Feminist Self-Care for Young Activists and Young Professionals - WOMEN AGAINST VIOLENCE EUROPE*

başarıların yanı sıra karşılaştıkları güçlükleri de aktaran katılımcılar, ilerlemenin sürdürülebilmesi için sivil toplum örgütlerinin arasındaki sürekli dayanışma ve işbirliğinin önemini özellikle vurguluyorlar. Topluluk düzeyine ilişkin bölümde de belirtildiği üzere, ortaklıklar kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin çalışmalarının temel unsurlarından biri. Bu işbirlikleri çoğunlukla kadın lobi grupları, kadın ağları, ulusal kadın konseyleri ve daha enformel kolektif yapılanmalar aracılığıyla yürütülüyor. Bu tür ortaklıklar, savunuculuk çabalarını güçlendirmek açısından da vazgeçilmez nitelikte. Örneğin, Türkiye’de bir kadın danışma merkezi ve sığınağı olarak faaliyetlerini yürüten **Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı** ülkedeki kadın haklarını iyileştirmeye yönelik yasaların uygulanmasında (kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete karşı çıkan ilk yasadan evlilik içi tecavüzün Ceza Kanunu’na dahil edilmesine kadar) kadın örgütlerinden oluşan koalisyonunun yürüttüğü çalışmaların hayati önem taşıdığını belirtiyor.

Yasal araçların uygulanması ve izlenmesi

Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadeleyle ilişkin Ulusal Eylem Planlarının (NAP) geliştirilmesi ve uygulanmasında önemli bir rol oynuyor. Bununla birlikte, bu süreç çoğu zaman yetersiz siyasi irade ve sınırlı finansman nedeniyle karmaşık siyasi güçlüklerin aşılmasını ve uygulamadaki tutarsızlıkların giderilmesini gerektiriyor. Örneğin, ulusal kadın destek hattı ve araştırma örgütü **La Strada-Ukrayna**, sivil toplum örgütlerinin siyasi aktörler olarak tanındığını ve Ulusal Eylem Planlarının hazırlanma süreçlerine resmi olarak dahil edildiğini belirtiyor. Buna, 2026-2030 döneminde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin 1325 sayılı *Kadınlar, Barış ve Güvenlik* kararının uygulanmasına yönelik Ulusal Eylem Planının hazırlanması da dahil. Kıbrıs’ta ise feminist bir araştırma ve savunuculuk örgütü, Adalet Bakanlığı tarafından 2023-2028 dönemi kapsayan *Kadına Yönelik Şiddet ve Ev*

İç Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadele Ulusal Stratejisi’nin hazırlanması sürecinin tamamını yürütmek üzere görevlendirildi. Bununla birlikte, daha önce de belirtildiği üzere, uygulamadaki eksiklikler Avrupa genelinde hâlâ önemli bir sorun olmaya devam ediyor. Bir Ulusal Eylem Planının kabul edilmesi, çoğu zaman etkili bir uygulamayı beraberinde getirmiyor. Dolayısıyla, yapılar ve mekanizmalar kağıt üzerinde mevcut olsa da, bunlar uygulamada çoğu zaman yeterince etkili işlemiyor.

Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri Avrupa Konseyi’nin kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet ve ev içi şiddeti önleme ve bunlarla mücadele etmeye yönelik temel sözleşmesi olan İstanbul Sözleşmesi’nin onaylanması ve uygulanması açısından birçok ülkede önemli bir rol oynuyor. Ukrayna’da sivil toplum örgütleri, savaşın getirdiği önemli engellere ve zorluklara rağmen 2016 yılından bu yana Sözleşme’nin kabulü için kapsamlı bir şekilde savunuculuk yaptı. İstanbul Sözleşmesi Ukrayna’da 2022’de onaylandı ve sivil toplumun çabaları, **La Strada-Ukrayna**’nın röportajda açıkladığı gibi, çatışmaya bağlı cinsel şiddetle ilgili yasalar da dahil olmak üzere daha geniş kapsamlı politika değişikliklerine de katkıda bulundu:

“Biz, sivil toplum olarak, 2016’dan beri çok uzun bir süredir İstanbul Sözleşmesi’ni ve çatışmaya bağlı cinsel şiddetle ilgili mevzuat değişikliklerini savunuyoruz. [...] Savaşın ardından amacımız, sadece 2022’de şiddete maruz kalanları değil, 2014’ten beri şiddete maruz kalanları da kapsama dahil etmekti ve bu sefer başarılı olduk. Bu mevzuatta, Rusya’nın Kırım’ı işgal ettiği 2014 yılındaki şiddete maruz kalan kişiler de [...] kapsama dahil edildi, yani sadece savaşın başladığı 2022’de çatışmaya bağlı cinsel şiddete maruz kalanlarla sınırlı değil.”

Kıbrıs’ta kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, ulusal mevzuatın Sözleşme standartlarıyla uyumlu hale getirilmesi için gerekli araştırmaları yürüterek ve yasal düzenlemeleri hazırlayarak, ülkenin İstanbul Sözleşmesi’ni onaylamasında kilit bir rol

üstlendi. Benzer şekilde, Litvanya'daki kadın örgütleri de 2023 yılında *İstanbul Sözleşmesi'ne Evet* projesini hayata geçirdi. Bu proje, Sözleşme'nin onaylanması konusunu yeniden parlamentonun gündemine taşıdı ve süreç, Mart 2024'te Anayasa Mahkemesi'nin İstanbul Sözleşmesi'nin ülke anayasasıyla uyumlu olduğunu teyit eden kararıyla sonuçlandı.

İstanbul Sözleşmesi ve diğer uluslararası hukuki araçların onaylanması için savunuculuk yapmanın yanı sıra kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri (WSS), Kadına Yönelik Şiddet ve Ev İçi Şiddete Karşı Uzman Eylem Grubu (GREVIO) gibi izleme mekanizmalarına sunulmak üzere gölge raporlar da hazırlıyorlar. Bosna-Hersek'teki **Medica Zenica**'dan görüşülen kişinin de belirttiği üzere, gölge raporlama, devam eden lobi ve savunuculuk faaliyetleri açısından güçlü bir araç niteliğinde. Örgütler bu raporlar aracılığıyla uygulamadaki eksiklikleri görünür kılıyor, resmi istatistiklere yansımaya bilecek şiddet deneyimlerini belgeliyor ve hükümetleri uluslararası yükümlülüklerini yerine getirme konusunda hesap verebilir tutuyorlar. Böylece gölge raporlar, devletlerin sunduğu resmi raporlar için önemli bir denetim mekanizması oluştururken, politika ve uygulamaların kanıta dayalı biçimde iyileştirilmesi için de güçlü bir savunuculuk aracı oluyor. Bu raporlar, uluslararası izleme mekanizmalarına alternatif anlatılar ve kanıtlar sağlayarak devletlerin resmi raporlarını tamamlamakla kalmayıp çoğu zaman bu raporlardaki eksikliklere de dikkat çekiyor. İtalya'daki ulusal kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri ağı da anket kapsamında bu tür süreçlere nasıl aktif biçimde katıldığını aktardı. Ağ, diğer sivil toplum kuruluşlarıyla koordinasyon içerisinde hareket ederek ortak raporlama girişimleri yürütüyor, parlamento tarafından gerçekleştirilen istişare süreçlerine katılıyor ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet vakalarında kurumlar arası müdahaleyi güçlendirmeyi amaçlayan protokollerin geliştirilmesine katkıda bulunuyor. Bununla birlikte ağ, yürüttükleri bu çalışmaların “ne yazık ki

uygulamada, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet konusunda yeterli eğitime sahip olmayan diğer aktörler tarafından sıklıkla göz ardı edildiğini” de belirtiyor.

Kanıta dayalı araştırma ve savunuculuk

Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri hem bir izleme aracı olarak hem de kadınların deneyimlerini görünür kılmak ve politika değişikliğini teşvik etmeye yönelik bir strateji olarak kapsamlı veri toplama ve araştırma faaliyetleri yürütür. Örgütler, hizmet alanlar hakkında demografik bilgiler toplar, yönlendirme ve sığınak talepleri dahil olmak üzere hizmetlerin kullanılma biçimleri takip eder, şiddetin niteliğini belgeler ve şiddete maruz kalanların deneyimlerine dair nitel araştırmalar yapar. Türkiye'den **Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı**'nın açıkladığı gibi, bu çalışma daha kapsamlı bir amaca hizmet eder:

“Veri toplama ve araştırmayı her zaman bir siyasi araç olarak görüyoruz çünkü asıl görevimizin, kadınların deneyimlerinden öğrendikçe bu deneyimleri görünür kılmak yollarını bulmak olduğuna inanıyoruz. Bu aynı zamanda bilginin nasıl algılanacağına dair feminist bir soru zira kadınların deneyimleri genellikle [yeterince bilimsel olmadığı, güvenilir olmadığı ya da çok istisnai olduğu söylenerek] küçümsenir [...] Dolayısıyla bu argümanların üstesinden gelmek için, kadınların ifadelerini çalışmalarımızın merkezine alıyoruz ve ardından bunları veriler, izleme çalışmaları ve araştırmalarla destekleyerek, kadınlara gerçekte neler olduğunu, şiddeti nasıl yaşadıklarını, şiddetten kaçmak istediklerinde başlarına neler geldiğini ve devletin onları şiddetten korumada nasıl başarısız olduğunu kamuoyu ve karar vericilerle paylaşıyoruz.”

Bireysel düzeye ilişkin bölümde de belirtildiği üzere, birçok kadın örgütü “kadınlar tarafından ve kadınlar için” anlayışını benimser. Bu modelde, hizmet sunan kişiler de hizmetlerden yararlananlarla aynı gruba mensuptur (örneğin, engelli kadınlar veya göçmen kadınlar) ve bu kişilerin deneyimleri yürütülen çalışmaların merkezine alınır.

Bu yaklaşım, söz konusu örgütlerin yürüttüğü araştırmalara da yansıyor; örgütler, sahip oldukları özgün uzmanlık sayesinde marjinalleştirilmiş grupların bakış açılarını ve ihtiyaçlarını görünür kılıyor. Örneğin, İspanya'daki WAVE üyesi **Asociación Por Ti Mujer**, göçmen kadınlara yönelik özel destek sunan bir kadın merkezi olarak, bakım ve temizlik sektörlerinde çalışan kadınların maruz kaldığı cinsel şiddet gibi belirli konulara odaklanan araştırmalar yürütüyor. Örgütün kendi ifadesiyle:

“Ulusal verilerdeki boşlukları doldurmak için sıklıkla araştırma yapıyoruz. Özellikle daha yüksek risk altında olan göçmen kadınlara odaklanıyoruz. Bu veriler, genellikle istatistiklerde orantısız bir şekilde temsil edilen göçmen kadınlar arasında toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin yaygınlığını ve oranlarını ve göçmen kadınların çeşitli süreçlerde maruz kaldıkları kurumsal şiddeti içeriyor [...] Araştırmalarımız, toplumsal cinsiyete dayalı şiddeti etkileyen karmaşıklıkları ve çok sayıda faktörü daha iyi anlamayı ve kanıta dayalı politika önerilerine temel oluşturmayı amaçlıyor. Dolayısıyla bu araştırmalar devletin dayattığı bir zorunluluk olmamakla birlikte sistematik değişiklikleri hayata geçirmek amacıyla yürüttüğümüz savunuculuk çalışmaları için, resmi verilerde yer almayan bir gerçekliğin varlığını ortaya koyabilmemiz için ve ulusal verilerin tüm şiddete maruz kalanların, özellikle de çok katmanlı ayrımcılığa maruz kalanların deneyimlerini daha iyi yansıtabilmemiz için hayati bir önem taşıyor.”

Veri toplama, araştırma ve gölge raporlama alanındaki bu çalışmalar, yerel, ulusal ve uluslararası düzeylerde kanıta dayalı savunuculuk faaliyetlerinin desteklenmesi açısından hayati önem taşıyor. Kadın örgütleri, elde ettikleri bilgi ve verileri politika talepleri geliştirmek, kampanyalar yürütmek, parlamento oturumlarına katılmak, politika önerileri sunmak ve yeni ittifaklar oluşturmak amacıyla kullanıyor. Bu savunuculuk faaliyetleri, Avrupa genelinde çok sayıda önemli yasal düzenlemenin hayata geçirilmesine katkı sunuyor. Örneğin Almanya'da kadın örgütlerinin onlarca yıldır sürdürdüğü savunuculuk

çalışmaları, 2025 yılında Şiddet Mağdurlarına Destek Yasası'nın (*Gewalthilfegesetz*) yürürlüğe girmesinde önemli rol oynadı. Yasa, şiddete maruz kalan kadınlar ve çocukları için ülke genelinde koruma ve danışmanlık hizmetlerinden yararlanma hakkını ilk kez yasal güvence altına aldı. Böylece kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle daha etkin mücadele edilmesi ve şiddete maruz kalanların destek hizmetlerine kapsamlı biçimde erişebilmesi yönünde tarihi bir adım atıldı.

Ayrıca Arnavutluk'ta kadın örgütleri, dijital şiddeti ele alan ülkenin ilk yasasının hazırlanması ve sunulmasında öncü rol üstlendi ve Cinsel Suçlular Ulusal Kayıt Sistemi'nin oluşturulmasına ve ev içi şiddetle mücadeleye yönelik ilk yasanın hazırlanmasına da önemli katkı sundular. Ermenistan'da ise savunuculuk çalışmaları, medikal kurtaja ilişkin yasa tasarısının güncellenmesine ve bu hizmete erişimin artırılmasına, ayrıca işyerinde cinsel şiddetle mücadeleye yönelik bir yasanın çıkarılmasına katkıda bulundu. Belçika'da, birincil önleme alanında faaliyet gösteren kadın örgütlerinin yürüttüğü savunuculuk çalışmaları sayesinde, toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin sürekliliği kavramı kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadeleye ilişkin Ulusal Eylem Planları ve diğer politika belgelerinde giderek daha fazla yer alıyor. Bosna-Hersek'te ise kadın örgütleri, şiddet şiddete maruz kalanları ayrı bir toplumsal kategori olarak tanıyan ve sığınaklardan ayrıldıktan sonra ücretsiz sağlık sigortası, hukuki destek ve maddi yardım almalarını sağlayan mevzuatın şekillendirilmesinde önemli bir rol oynadı. Bu çabalar ve kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin şiddeti önlemeye yönelik büyük etkisi, yaptığımız görüşme esnasında **Medica Zenica** tarafından örnek olarak gösterildi:

“Çalışmalarımız birçok kişinin şiddeti anlama biçimlerini etkilemekle kalmadı, aynı zamanda şiddetle mücadele ve şiddeti önleme konusundaki kararlılıklarını da etkiledi. Ayrıca, karar alma konumlarındaki bakanların kadın sivil toplum örgütlerini dinlemeye kararlı olduklarını gösteren

olumlu örnekler de mevcut [. . .] Bu kişiler çok önemli, ancak daha bu pozisyonlardaki daha fazla kişinin böyle olması ve görevlerini yerine getirmesi gerekiyor. Şiddetin önlenme çabası kendi işlerinin ve gündemlerinin bir parçası olmalı ve sadece sivil toplum örgütlerinin ittirdiği bir çaba olarak kalmamalı. [...] Evet, kadına yönelik şiddet konusunda sadece zihniyeti değil, genel kamunun bakış açısını da değiştirebilmek için çok çaba sarfetmemiz gerekti.”

Kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin savunuculuk çalışmaları sayesinde kadın hakları alanında sayısız kazanım elde edildi ve adımlar atıldı. Bununla birlikte, giderek güçlenen toplumsal cinsiyet karşıtı hareketler, finansman belirsizlikleri ve otoriter yönetimler, savunuculuk çalışmalarının yürütüldüğü ortamı giderek daha karmaşık bir hale getiriyor. Bu durum da sivil topluma yönelik baskılara ve kadınlar ile LGBTİ+ kişiler tarafından binbir güçlük kazanılmış hakların geri alınmasına yol açıyor. Yine de kadın örgütleri, kurdukları işbirlikleri ve ittifaklar ile hükümetleri hesap verebilir kılmak ve anlamlı politika değişikliklerini teşvik etmek amacıyla uluslararası çerçeveleri ve izleme mekanizmaları stratejik kullanarak direnç göstermeye devam ediyor.

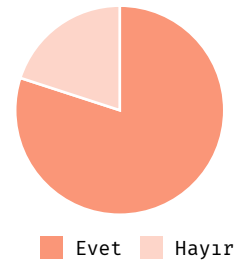
Ger i Tepme Karş ısında Kadınlara Yönelik Uzman Destek Hizmetleri

Bu çalışmanın giriş bölümünde de vurgulandığı üzere Avrupa genelinde kadın haklarına yönelik saldırılar artıyor ve bu durum kadınların güçlenmesi yönündeki ilerlemeyi yavaşlatıyor. Küresel ölçekte, BM Kadın

Birimi’nin bulgularına göre her dört ülkeden birinde kadın haklarına karşı bir geri tepme olduğu gözleniyor.¹¹⁵ Belirtildiği üzere, popülist ve otoriter siyasi rejimlerin yükselişi, kadın hakları örgütleri için giderek daha düşmanca bir ortam yaratıyor, bu durum da kamu finansmanının azalmasına ve feminist sivil alanların daralmasına yol açıyor.¹¹⁶ Günümüz koşullarında kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin sürdürülebilirliği risk altında: örgütler bağışçıların sağladığı fonlara daha fazla bağımlı hale geliyor ve şiddet maruz kalanlara kadınlara etkili bir şekilde destek sunma kapasiteleri kısıtlanıyor.

Buna ek olarak, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti ele alırken toplumsal cinsiyet ayrımı gözetmeyen politikalara yönelme eğilimi, yapısal eşitsizlik ve toplumsal cinsiyete dayalı güç dengesizliklerinden kaynaklanan bu tür şiddetin toplumsal cinsiyet temelli doğasını gölgeliyor. Bu politikalar kaynakları, kadınları merkeze alan bir yaklaşıma ve şiddete maruz kalanları destekleme konusunda uzmanlığa sahip olmayan genel hizmet sağlayıcılara yönlendirdiği için, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin çalışmalarını doğrudan ve ciddi bir şekilde etkiliyor.¹¹⁷

ÜLKENİZDE TOPLUMSAL CINSİYETE YÖNELİK BİR GERİ TEPME YA DA TOPLUMSAL CINSİYETİ AYRIMI GÖZETMEYEN YAKLAŞIMLAR KAYNAKLI ZORLUKLAR SÖZ KONUSU MU?



115 BM Kadın Birimi. (2025). Women's Rights in Review 30 Years After Beijing. <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2025/03/womens-rights-in-review-30-years-after-beijing>.

116 Birleşmiş Milletler, Avrupa Ekonomik Komisyonu (2024). Breaking the cycle: Ending violence against women and girls in the Economic Commission for Europe region, ECE/AC.28/2024/6, https://unece.org/sites/default/files/2024-09/ECE_AC.28_2024_6e.pdf; UNRISD, 2025, Understanding backlash against gender equality: Evidence, trends and policy responses: <https://knowledge.unwomen.org/en/digital-library/publications/2025/09/understanding-backlash-against-gender-equality-evidence-trends-and-policy-responses>.

117 WAVE (2020). WAVE El Kitabı. How Gender Neutral Policy and Practice Is Dismantling Women's Specialist Support Services and Ways to Counteract It.

Kadın haklarına karşı saldırıların ve toplumsal cinsiyet ayrımı gözetmeyen eğilimin yaygın etkisi kapsamlı bir şekilde belgelenmiştir. Ancak bu çalışma, Avrupa genelinde kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadele eden örgütlerin nasıl etkilendiğine daha fazla ışık tutuyor. 18 ülkedeki WAVE üyelerinin anket yanıtlarına göre, katılımcıların %80'i (20 kişi) toplumsal cinsiyet karşıtı bir tepkiyle ve/veya toplumsal cinsiyet ayrımı gözetmeyen yaklaşımlarla ilgili zorluklarla karşılaşmış. Ülkelerinin bu zorluklarla karşılaşmadığını belirten beş WAVE üyesinden biri, yine de yerel yönetimlerinin kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerine mali destekte bulunulmadığını belirtirken, başka bir örgüt ise toplumsal cinsiyete dayalı şiddet ve kadın hakları konusundaki toplumsal algılar nedeniyle kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin hâlâ önemli engellerle karşılaştığını ekledi.

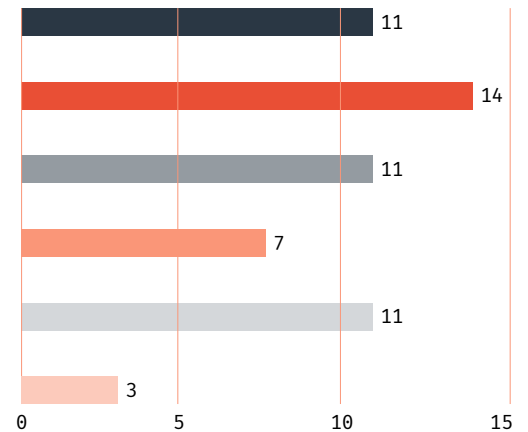
Bu geri tepmenin kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin çalışmalarına etkisi açısından ankette verilen yanıtlar **yoğunluklu olarak ekonomik gelişmelere** odaklanıyor; bunları siyasi ve toplumsal gelişmeler ve

kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerini doğrudan etkileyen gelişmeler izliyor. Bu gelişmeler arasında fon kesintileri ve istikrarsızlık, artan hukuki ve idari engeller ("yabancı ajan" yasaları ve kara para aklamayla mücadele yasaları dahil), feminist ve kadın sivil toplum örgütlerine yönelik artan düşmanlığın yanı sıra çalışanlara yönelik karalama kampanyaları ve çevrimiçi taciz de yer alıyor.

Toplumsal cinsiyet ayrımı gözetmeyen politika değişiklikleri, toplumsal cinsiyet odaklı çerçevelerin kurumsal yapısının ortadan kaldırılmasına ("kadın danışma merkezleri"nin "kadın ve erkek danışma merkezleri" veya "mağdur danışma merkezleri" olarak yeniden adlandırılması gibi), jenerik hizmetlere olan bağımlılığın artmasına ve kaynakların kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete maruz kalanlara yönelik uzman hizmetlerin sunumundan başka alanlara yönlendirilmesine yol açıyor. Aynı zamanda, aşırı sağcı ve kadın düşmanı kamusal söylemler toplumsal tutumları etkiliyor ve şiddete maruz kalanlarla onlara destek verenler için daha hasmani bir ortamın oluşmasına katkıda bulunuyor.

15. BU DURUM ŞİDDETE MARUZ KALAN KADINLARA DESTEK SUNAN KADINLARA YÖNELİK UZMAN DESTEK HİZMETLERİNİN ÇALIŞMALARINI NASIL ETKİLEDİ?

- Siyasi gelişmeler (örn. Aşırı sağın yükselmesi, siyasi baskı, vb.)
- Ekonomik gelişmeler (örn. Fon kesintileri, fon için artan rekabet, vb.)
- Destek hizmetlerine dair gelişmeler (örn. Herkese yönelik genel destek hizmetlerinin artması, vb.)
- Yasal gelişmeler (örn. Yasalar ve mevzuatlarda değişimler, yabancı ajan yasaları, vb.)
- Toplumsal gelişmeler (örn. Toplumsal cinsiyete dair kalıp yargıların güçlenmesi, vb.)
- Diğer



Ekonomik gelişmeler: zorluklar

Toplumsal cinsiyeti dikkate almayan yaklaşımlar ve bu yaklaşımlarla bağlantılı neoliberal politikalar, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadeleyi, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin genel hizmetlerle rekabet etmek zorunda kaldığı bir pazara dönüştürme riskini barındırıyor. Bu yaklaşımlar, kemer sıkma dönemlerinde maliyet tasarrufu önlemleri olarak sunuluyor ve hükümetlerin hizmetleri birleştirmesine ve harcamaları azaltmasına imkan tanıyor. Bu bağlamda, kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri giderek daha fazla gözden çıkarılabilir hale geliyor ve rekabetçi bir pazarda katma değerlerini kanıtlamaları talep ediliyor.¹¹⁸

Avrupa genelinde kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, küresel ve Avrupa düzeyindeki fon kesintileri nedeniyle giderek artan bir mali baskıyla karşı karşıyalar. Küresel Gag Kuralı'nın yeniden yürürlüğe konulması, USAID fonlarının dondurulması ve ABD'nin Birleşmiş Milletler kuruluşlarına sağladığı finansmanda yaptığı kesintiler, kadın hakları alanında faaliyet gösteren örgütleri ciddi biçimde etkiliyor. 2024 yılında WAVE üyeleriyle gerçekleştirilen bir üyelik değerlendirme anketine göre, üyelerin yaklaşık üçte biri (%37), son beş yıl içinde fon kesintileriyle karşılaştığını ve/veya gelecekte benzer kesintilerin yaşanmasından endişe duyduğunu belirtti. Fon kesintilerinin boyutuna ilişkin olarak ise katılımcıların %33'ü, bütçelerinde %50'nin üzerinde azalma yaşandığını bildirdi. Bu durum, örgütlerin faaliyetlerini sürdürebilmek için toparlanmalarına dahi yeterli imkân tanımayan, uzun süreli bütçe açıklarıyla karşı karşıya kalmalarına neden oluyor. Bu zorlu tablo, kadın haklarına ve toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı çıkan aktörlere yönelik finansal desteğin giderek artmasıyla daha

da ağırlaşıyor. 2019–2023 yılları arasında, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadın hakları alanında elde edilen kazanımları geri letmeyi amaçlayan lobi faaliyetlerine 339,6 milyon avro yatırım yapıldı. Toplumsal cinsiyet eşitliğine karşı faaliyet gösteren bu örgütler, nihai olarak Avrupa Birliği'nin temel haklar, demokrasi ve hukukun üstünlüğü ilkelerine dayanan değerlerini zayıflatmayı hedefliyor.¹¹⁹

BM Kadın Birimi'nin 2025 tarihli *Artan Risk ve Azalan Fonlar: Fon Kesintileri, Kadınlara ve Kız Çocuklarına Yönelik Şiddeti Sonlandırma Çabalarını Nasıl Tehdit Ediyor?* başlıklı raporu¹²⁰, küresel ölçekteki kapsamlı fon kesintilerinin ve değişen siyasi önceliklerin, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti sona erdirmek için çalışan kadın hakları örgütleri ile sivil toplum örgütleri üzerindeki yıkıcı etkisini ortaya koyuyor. Avrupa hükümetleri de dahil olmak üzere çok sayıda bağışçı, toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik kaynakları savunma, ekonomik toparlanma ve ulusal güvenlik gibi önceliklere kaydırıyor. Avrupa ve Orta Asya'da faaliyet gösteren örgütler ayrıca, uluslararası fonlara erişimi giderek zorlaştıran yasal kısıtlamalar ve bağımsız sivil toplum örgütlerinin hibelere ulaşmasını engelleyen bürokratik süreçlerle karşı karşıya kalıyor. Özellikle Ukrayna'da, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadele eden örgütlerin %60'tan fazlası programlarını küçültmek veya tamamen askıya almak zorunda kaldı. Küresel ölçekte ise ankete katılan kadın hakları örgütlerinin %34,5'i kadınlar ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadele programlarını askıya aldığını veya sonlandırdığını bildirdi. Bu fon kesintilerinden en fazla etkilenen faaliyet alanları arasında güçlenme (%35), eğitim (%33,8), savunuculuk (%32,9) ve psikososyal destek (%28,5) bulunuyor.

118 WAVE, 2020. *WAVE El kitabı. How Gender Neutral Policy, a.g.e.; Women's Aid (2018), The Women's Aid National Quality Standards.*

119 Neil Datta, 2025. *The Next Wave: How Religious Extremism Is Regaining Power.* European Parliamentary Forum on Sexual and Reproductive Rights (EPF).

120 BM Kadın Birimi, 2025. *At Risk and Under-Funded: How Funding Cuts are Threatening Efforts to End Violence Against Women and Girls,* <https://knowledge.unwomen.org/en/digital-library/publications/2025/10/at-risk-and-underfunded-how-funding-cuts-are-threatening-efforts-to-end-violence-against-women-and-girls>.

Kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin karşı karşıya olduğu finansman tablosunun vahametini ortaya koyan bir diğer önemli kaynak, Kalkınmada Kadın Hakları Derneği'nin (AWID) "Feminist Örgütlenme İçin Para Nerede?" başlıklı son raporu.¹²¹ Rapor, 128 ülkeden feminist örgütler, kadın hakları örgütleri, LGBTİ+ örgütleri ve müttefik kuruluşlardan alınan 1.174 anket yanıtını analiz ederek bu örgütlerin 2021-2023 dönemindeki finansman deneyimlerini ele alıyor. Küresel ölçekte feminist ve kadın örgütlerine sağlanan finansmanın büyük bölümü hâlâ kısa vadede, proje bazlı ve çeşitli kısıtlamalara tabi. Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'daki katılımcılar, yıllık bütçelerinin medyanının 81.000 ABD doları (68.600 avro) olduğunu belirtmiştir. Mali belirsizlik de örgütlerin önemli bir bölümünü etkiliyor: Ankete katılan örgütlerin %28'i 2025 yılı için, %46'sı ise 2026 ve sonrasına ilişkin güvence altına alınmış bir bütçeye sahip olmadığını bildirmiştir. Raporun en çarpıcı bulgularından biri ise, küresel ölçekte hak karşıtı faaliyetler yürüten yalnızca üç örgütün (*Christian Broadcasting Network*, *Focus on the Family* ve *Alliance Defending Freedom*) toplam gelirinin, ankete katılan tüm feminist ve kadın hakları örgütlerinin aldığı toplam fonun iki katından fazla olması. Bu üç örgütün toplam geliri 500 milyon ABD dolarını (423,6 milyon avro) aşıyor.

Bu çalışmanın anket sonuçları, fon kesintilerinin Avrupa genelinde kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri üzerindeki ciddi ve çok boyutlu etkilerini bir kez daha ortaya koyuyor. Arnavutluk'ta bir WAVE üyesi örgüt, ABD, İsviçre, İsveç ve Norveç hükümetlerinden sağlanan mali desteğin kesilmesiyle karşı karşıya kalırken, aynı zamanda koordineli bir karalama kampanyasının da hedefi oldu. Kadın hakları savunucularını isim vererek hedef alan bu kampanyada, kadın örgütlerinin Arnavut aile değerlerini zayıflatmak amacıyla USAID ve Açık Toplum Vakfı'ndan fon aldığı yönünde asılsız iddialar ortaya atıldı. İtalya'da ise sağcı hükümetler döneminde giderek yoğunlaşan ve kurumlar

içinde on yılı aşkın süredir devam eden toplumsal cinsiyet karşıtı saldırılar, kaynakların kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet ve diğer "sosyal sorunlarla" mücadele için jenerik hizmetlere kaymasını ve sunulan hizmetlerin toplumsal cinsiyet gözetilmeksizin finanse edilmesini teşvik ediyor. Bu sistematik fon kaybı, kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri sunan örgütleri savunuculuk ve siyasi faaliyetlerini büyük ölçüde gönüllü emeğe dayandırmak zorunda bırakırken, devam eden ve artan ihtiyaçlara rağmen hizmetlerini genişletme ya da geliştirme kapasitelerini de ciddi biçimde sınırlıyor.

Finansman krizi, örgütlerin uluslararası kaynaklara erişimini zorlaştıran bürokratik ve yasal engeller nedeniyle daha da derinleşiyor. Kıbrıs'ta sivil toplum örgütleri, kara para aklamayla mücadele düzenlemeleri kapsamında giderek artan kısıtlamalarla karşı karşıya kalıyor. Bu durum, AB kurumları, BM kuruluşları ve feminist fonlardan kaynak aktarılması veya bu kaynaklara erişilmesinde ciddi gecikmelere yol açıyor. Bankaların da kadın hakları alanında savunuculuk yapan örgütlere yönelik işlemleri gerçekleştirme konusunda giderek daha temkinli davrandığı ve bu örgütleri siyasi açıdan hassas kuruluşlar olarak değerlendirdiği görülüyor. Bu yaklaşım, örgütlerin günlük faaliyetlerini doğrudan etkileyen somut sorunlara neden olmaktadır. Örneğin, bir ev içi şiddet sığınağı, bankanın gelen bağışlara ilişkin uzun doğrulama süreçleri uygulaması nedeniyle kirasını ödemekte zorlanmış. Benzer şekilde, yasal olarak kayıtlı bir sivil toplum örgütü olan bir kadın araştırma örgütü, yürüttüğü faaliyetlerin "savunuculuk" kapsamında değerlendirilmesi nedeniyle bankacılık işlemlerinde kısıtlamalarla karşılaşmış. Tüm bu finansman ve erişim engelleri, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin sürdürülebilirliğini ciddi biçimde tehdit ediyor ve onları barınma, hukuki yardım, psikososyal destek ve savunuculuk gibi temel faaliyetlerini azaltmak zorunda bırakıyor.

121 AWID, 2025. *Where is the Money for Feminist Organising?*, <https://www.awid.org/witm>.

Bu tür kısıtlamalar, yurt dışından fon alan sivil toplum örgütlerini doğrudan hedef alan ve bu kuruluşlara “yabancı ajan” olarak kayıt olma zorunluluğu getiren yasaları kabul eden veya bu yönde adımlar atan Avrupa ülkelerinde giderek yaygınlaşıyor. Bu durum yani hükümetlerin sivil toplum örgütlerine getirdiği ve kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerini doğrudan etkileyen ek yükümlülükler, Bosna-Hersek, Gürcistan ve Slovakya’daki WAVE üyeleriyle yapılan görüşmelerde de gündeme geldi. Bosna-Hersek’te **Medica Zenica**, bağışçıların belirlediği koşulların sahadaki gerçek ihtiyaçlarla ne ölçüde örtüşmeyebileceğine dikkat çekti. Örneğin, bir proje teklifi, Sırp Cumhuriyeti’ndeki kadın sivil toplum örgütleriyle işbirliğini içermediği gerekçesiyle reddedilmiş. Oysa bu bölgede kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadeleyle ilişkin yasal çerçeveler farklılık gösteriyor. Bu durum, mevcut ihtiyaçlar ve yerel koşullardan ziyade fon kriterlerini karşılamak amacıyla yeni ağ ve ortaklıkların oluşturulmasına yol açabiliyor. Slovakya’da ise yurt dışından 5.000 avronun üzerinde mali destek alan sivil toplum örgütlerinin, bu destekleri internet sitelerinde kamuoyuna açıklamasını zorunlu kılan bir yasa tasarısı gündemde. Ayrıca, siyasetçilerle iletişim ve etkileşim içinde olan sivil toplum örgütlerinin “lobici” olarak tanımlanması ve siyasi faaliyetlerine ilişkin bilgi sunmamaları durumunda İçişleri Bakanlığı’na mahkeme kararı olmaksızın bu örgütleri kapatma yetkisi verilmesi öngörülüyor. Bu tür düzenlemeler, kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri sunan örgütlerin bağımsızlığını ciddi biçimde sınırlandırma ve savunuculuk faaliyetlerindeki rollerini zayıflatma riski taşıyor.

Ekonomik gelişmeler: Kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin katma değeri

Özellikle Birleşik Krallık’tan yapılan bazı çalışmalar, yukarıda vurgulanan zorlukları ele almaya çalışmıştır. **Women’s Aid**’in 2023 tarihli *Investing to save: The economic case for funding specialist domestic abuse support* başlıklı raporu, ev içi şiddet konusundaki uzman destek hizmetlere daha fazla yatırım yapılmasının ekonomik gerekçelerini ortaya koyuyor.¹²² Rapor, şiddete maruz kalanların zamanında uzman desteğe erişebildiklerinde polis ve sağlık hizmetleri gibi kamu hizmetlerinde dikkate değer bir tasarruf yapılabildiğini vurguluyor. Diğer raporlar ise kadınlara yönelik hizmetlerin sosyal değerine dikkat çekiyor. Örneğin, **Women’s Resource Centre**, kadınlara yönelik hizmetlerin yarattığı toplumsal değer, bu hizmetlere yatırılan paranın beş ila on bir katı olduğunu öne sürüyor.¹²³ İtalya’da yapılan bir araştırma ise kadınlara yönelik uzman hizmetlere yatırılan her bir euro için 7,15 euro’luk bir sosyal getirinin söz konusu olduğunu iddia ediyor.¹²⁴

Başka bir bakış açısıyla da olsa, aile içi şiddetten uzaklaşmaya çalışan şiddete maruz kalan kişilerin maliyet/destek açığını tahmin eden araştırmalar da kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin değerini ortaya koymaya yardımcı olabilir.¹²⁵ **Women’s Aid**’in 2024 tarihli bir raporuna göre, şiddetten uzaklaşmanın ve yeni bir hayat kurmanın doğrudan maliyeti dikkate alındığında, şiddete maruz kalan bir kişi için şiddet faili kişiden ayrılmasının maliyeti yaklaşık 50.000 sterlin (57.900 avro). En iyi senaryoda bile, şiddete maruz kalan biri devletin sağladığı desteğin tamamını alsa da 10.000 sterlin (11.600 avro) tutarında bir

122 Women’s Aid, 2023. *Investing to save: The economic case for funding specialist domestic abuse support*, Bristol; Women’s Aid, 2024. *Nowhere To Turn, 2024: Findings from the eighth year of the No Woman Turned Away project*, Bristol.

123 Women’s Budget Group ve Women’s Resource Centre, 2018, *Life-Changing and Life-Saving. Funding for the Women’s Sector*, London; Women’s Resource Centre, 2011, *Hidden value: Demonstrating the extraordinary impact of women’s voluntary and community organisations*; WAVE, 2020, *WAVE El Kitabı. How Gender Neutral Policy*, a.g.e.

124 WeWorld, 2017, *Violenza sulle Donne. Non c’è più tempo. Quanto vale investire in prevenzione e contrasto. Analisi SROI delle politiche d’intervento*.

125 Women’s Aid, 2024, *The Price of Safety: The cost of leaving a perpetrator and rebuilding a safe, independent life*, Bristol.

açıkla karşı karşıya kalabilir. Kayıtsız kadınlar gibi kamu fonlarına erişimi olmayan şiddete maruz kalan kişiler için bu açık çok daha büyük olabilir, yani yaklaşık 20.000 sterlini (23.200 avro) bulabilir.

Avrupa genelindeki kadın sivil toplum örgütleri, toplumsal cinsiyeti dikkate almayan ve giderek değişen kamu finansmanı ortamında sürdürülebilir kaynaklara erişebilmek için yaratıcı ve çeşitlendirilmiş stratejiler geliştiriyorlar. İzlanda'daki WAVE üyesi **Stígamót**, devlet ve belediye kaynaklarında yeterli artış olmamasını, bireysel bağışçıları ve proje bazlı finansman olanaklarını başarıyla harekete geçirerek telafi ettiğini belirtiyor. Bu sayede örgüt, kamu kaynaklarının sınırlı olduğu bir ortamda çalışmalarını sürdürmeyi başarabiliyor. Benzer şekilde, İsveç'teki kadın sığınaklarını bir araya getiren çatı kuruluş Unizon, önceki yıllara kıyasla daha fazla uzun vadeli kamu fonuna erişmesine rağmen, finansman kaynaklarını proaktif biçimde çeşitlendiriyor. Örgüt, hem toplumsal farkındalığı artırmak hem de gelecekte yaşanabilecek siyasi veya mali belirsizlikler karşısında finansal bağımsızlığını korumak amacıyla, büyük markalarla yapılan ortaklıklar da dahil olmak üzere özel sektörle yeni işbirlikleri geliştiriyor.

Bu nedenle, **kadınlara yönelik uzmanlaşmış destek hizmetlerinin ekonomik ve toplumsal değeri göz ardı edilmemelidir**. Bu hizmetler, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin toplum, sağlık sistemi ve adalet mekanizması üzerindeki uzun vadeli etkilerini azaltarak, işletme maliyetlerinin çok ötesine geçen önemli ekonomik ve sosyal faydalar sağlıyor. Kadın haklarına yönelik artan saldırıların ve tepkilerin yanı sıra, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin jenerik hizmetlerle ikame edilmeye çalışıldığı mevcut ortamda, hükümetler ve AB kurumları bu hizmetlerin yalnızca şiddete maruz kalan kadın ve çocukların korunmasında değil, aynı zamanda toplumun genel olarak şiddetten korunmasındaki hayatini önemini teslim etmelidir.

Bu bölümde, kadınlara yönelik uzmanlaşmış destek hizmetlerinin çok boyutlu müdahaleler aracılığıyla toplumsal değişimin aktif öznelere olarak nasıl işlev gördüğü ele alınıyor. Bu hizmetler, medya çalışanlarına sorumlu habercilik konusunda eğitim vermek gibi stratejiler kullanarak toplumsal anlatıların dönüşmesine ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet konusunda farkındalığın artırılmasına katkıda bulunuyorlar. Bunun yanı sıra, politika ve mevzuatın geliştirilmesi için savunuculuk yapmakta ve sürdürülebilir savunuculuk faaliyetleri aracılığıyla kurumsal mekanizmaların güçlendirilmesine katkı sağlıyorlar. Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti sona erdirmeye yönelik temel amaçlarından taviz vermeyen kadın hakları savunucuları, bugün giderek daha hasmani bir siyasi ortamla karşı karşıya karşıyalar. Bu bölümün girişinde ve sonuç kısmında da ele alındığı üzere, **toplumsal cinsiyet karşıtı hareketlerin güçlenmesi ve toplumsal cinsiyete duyarlı olmayan yaklaşımların yaygınlaşması, Avrupa genelinde kadın hakları alanında elde edilen kazanımları tehdit ediyor**. Bu dönüşümün bir sonucu olarak, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerine yapılan yatırımların kanıtlanmış ekonomik ve toplumsal getirilerine rağmen, bu hizmetlere ayrılan finansman giderek azalıyor.

Sonuç

Bu çalışmanın da vurguladığı üzere, kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri yalnızca kadınları ve kız çocuklarını güçlendirmek ve desteklemekle kalma,; aynı zamanda kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete karşı toplumsal tepkilerin şekillenmesine katkıda bulunur ve toplumsal değişimin özneleri olarak önemli bir rol üstlenir. **Bu çalışma, sosyolojik modelin birbiriyle bağlantılı çok sayıda düzeyinde kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin müdahalelerini inceleyerek, şiddete maruz kalanları destekleyen, toplumsal tepkileri güçlendiren ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete zemin hazırlayan normlara, inançlara ve sosyal sistemlere meydan okuyan** feminist ve toplumsal cinsiyet odaklı yaklaşımların üçlü etkisini ortaya koyuyor.

Bireysel düzeyde kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti, patriyarkal yapısal eşitsizliklerin hem bir nedeni hem de sonucu olarak ele alan feminist yaklaşımlara dayanarak, şiddeti maruz kalanları merkeze alan bir destek sunar. Toplumsal cinsiyete dayalı analizler ve kesişimsel yaklaşımlar doğrultusunda bu hizmetler, kadınların ve çocukların deneyimlerine inanıldığı, gösterdikleri direnişin meşruiyetinin kabul edildiği ve özerkliklerine saygı gösterildiği güvenli alanlar yaratır. Bu müdahale düzeyi, sadece acil güvenlik ihtiyaçlarını karşılamakla kalmaz, aynı zamanda, şiddete maruz kalanların seslerinin şiddeti sürdüren egemen anlatılara meydan okuduğu, feminist bilgi üretiminin kritik bir mekanı olarak da işlev görür. Kadınların ihtiyaçlarını merkeze almak, şiddetin toplumsal cinsiyete dayalı doğasını tanımak ve kesişen ayrımcılık biçimlerini ele almak gibi bu çalışmanın temelini oluşturan ilkeler, diğer tüm kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin müdahalelerinin dayandığı temeli oluşturur.

Topluluk düzeyinde kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri kurumlar arası işbirliklerinin güçlendirilmesi, yerel ortaklıkların geliştirilmesi, kilit meslek elemanlarının eğitilmesi ve birincil önleme çalışmalarının yürütülmesinde önemli bir rol oynar. Sağık

çalışanları, kolluk kuvvetleri, okullarda görev yapan meslek elemanları ve mahalle temelli girişimler gibi çeşitli paydaşlarla işbirliği yapan bu hizmetler, yönlendirme mekanizmalarının güçlendirilmesine katkıda bulunur. Böylece şiddete maruz kalanların seslerinin ilgili ve yetkili aktörlere ulaşması sağlanırken, tekrar mağdur etme riski de azaltılır. Topluluk düzeyindeki bu çalışmalar, birbirinden kopuk bireysel müdahaleleri farklı paydaşların sorumluluk aldığı, hesap verebilirliğin güçlendirildiği ve şiddete maruz kalanların karmaşık adli ve bürokratik süreçlerde yol almalarının desteklendiği koordineli müdahalelere dönüştürür. Bunun yanı sıra, tabandan örgütlenme ve topluluk oluşturma çalışmaları, birincil önleme çabalarının kapsamını genişleterek şiddet ortaya çıkmadan önce, şiddete zemin hazırlayan tutum ve davranışların ele alınmasına katkıda bulunur.

Toplumsal düzeyde ise kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin geliştirdiği bilgi birikimi, yürüttüğü savunuculuk faaliyetleri ve örgütlenme faaliyetleri politika reformlarının, yasama süreçlerinin ve kültürel dönüşümün şekillenmesinde önemli bir rol oynar. Stratejik medya çalışmaları, kamuoyunu bilinçlendirme kampanyaları ve politika yapımcılarla yürütülen savunuculuk faaliyetleri aracılığıyla bu hizmetler, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin süregitmesine zemin hazırlayan yapısal eşitsizliklere ve patriyarkal iktidar ilişkilerine meydan okur. Aynı zamanda mevzuattaki boşlukları görünür kılar, uluslararası hukuki standartların hayata geçirilmesini savunur ve politika müdahalelerinin toplumsal cinsiyet odaklı yaklaşımlar temelinde şekillenmesine katkıda bulunur. Araştırmaların da ortaya koyduğu üzere, kadınlara ve kız çocuklarına yapılan yatırımlar yalnızca şiddetin önlenmesiyle elde edilen maliyet tasarrufları açısından değil, kadınların ekonomik olarak güçlenmesinin desteklenmesi ve şiddet döngüsü boyunca kadınlara ve kız çocuklarına destek sunan kurumların güçlendirilmesi bakımından da önemli toplumsal kazanımlar sağlar.

Kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin yarattığı katma değer, müdahalenin

tüm düzeylerine yayılarak bireyler, topluluklar ve toplum üzerinde etkiler yaratır. Bu etkilerin, **genel veya jenerik hizmetler, toplumsal cinsiyeti dikkate almayan yaklaşımlar ya da birbirinden kopuk ve parçalı müdahaleler aracılığıyla aynı şekilde ortaya konulması mümkün değildir.**

Kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin dönüştürücü gücü, belki de en iyi, bu hizmetlerin etkisini her gün deneyimleyen kadınların kendi seslerinde karşılığını bulur. WAVE üyeleriyle yapılan görüşmelerde de vurgulandığı üzere, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin etkisi küçük ve büyük ölçekte pek çok farklı biçimde ortaya çıkar. Örneğin, çocuğunun velayetini kaybeden bir anne, yaşadığı acıyı siyasi bir mücadeleye dönüştürerek, aileleri korumakta yetersiz kalan yasaların değiştirilmesi için çalışan bir örgüt kurmuştur. Benzer şekilde, yirmi yıl boyunca istismara maruz kalan bir başka kadın, eğitimini tamamlamış, iş bulmuş ve “Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddete Karşı 16 Günlük Eylem” kampanyası kapsamında kendi hikâyesini kamuoyuyla paylaşmıştır. WAVE üyelerinin gözlemlerine göre, kadınlar şiddet ortamından uzaklaştıklarında “farklı görünmeye başlarlar; fiziksel görünüşleri değişir. Daha dinlenmiş, daha sağlıklı görünürler [...] kendilerine geri dönerler.” Bu “kendine dönüş”, yalnızca bireysel bir iyileşme sürecini ifade etmez; aynı zamanda daha geniş kapsamlı bir değişimin de başlangıç noktası olabilir. Kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinden yararlanan şiddete maruz kalmış kadınlar, zaman içinde “güçlenmeye ilişkin güçlü bir mesaj taşıyan, şiddete direnen ve erkek şiddetine dair bilgi ve deneyimlerini çevreleriyle paylaşan” aktivistlere dönüşebilmektedir. Bu yönüyle kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, toplumsal dönüşümün önemli özneleridir. Bireysel olarak sunulan destek, kadın sığınakları, danışma merkezleri ve feminist, toplumsal cinsiyet odaklı hizmetlerin ötesine yayılarak, çok daha geniş ve kalıcı etkiler yaratır.

Kısacası, **kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle mücadelede vazgeçilmezdir.** Ancak tam da bu kritik dönemde, Avrupa genelindeki kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri benzeri görülmemiş tehditlerle karşı karşıya kalıyor. Kadın haklarına yönelik artan geri tepme, giderek daha hasmanileşen siyasi atmosfer, uzman destek hizmetlerinin toplumsal cinsiyet ayrımı gözetmemesi ve feminist sivil toplumun hareket alanının daralması, onlarca yıllık mücadelenin sonucunda güçlükle elde edilen kazanımların kaybedilmesi riskini beraberinde getiriyor. Kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerinin zayıflamasına veya ortadan kalkmasına izin verilmesinin sonuçları, yalnızca bu hizmetlerden mahrum kalacak şiddete maruz kalan kişilerle sınırlı değildir. Böyle bir gerileme, toplulukların şiddete etkili biçimde müdahale etme kapasitesinin zayıflamasına, hukuki ve politik koruma mekanizmalarının aşınmasına ve kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti daha görünür ve toplumsal açıdan daha az kabul edilebilir hale getiren tutum ve davranışlardaki dönüşümlerin tersine dönmesine yol açabilir.

Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri ve feminist hareket içindeki müttefikleri için, **bu çalışma, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete karşı feminist, kesişimsel, şiddete maruz kalanları merkeze alan ve insan haklarında temellenen bir yaklaşımın dönüştürücü gücünü teyit ediyor.** Her düzeydeki politika yapıcılar, fon sağlayıcılar ve karar vericiler, kadınlara yönelik uzman destek hizmetlerine doğrudan ve hızlı erişimin sadece pratik bir mesele olmadığını, aynı zamanda kadın haklarını savunmak ve şiddete maruz kalanların güvenliğini temin etmek için temel bir etik yükümlülük olduğunu kabul etmelidir.

Atılması gereken adımlar çok net: Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti etkili bir şekilde ele almak ve sonlandırmak için kadınlara yönelik uzman hizmetlerine yatırım yapılmalı, bu hizmetler korunmalı ve güçlendirilmelidir.

Sözlük

Kadınlar tarafından ve kadınlar için

Kadınlar tarafından ve kadınlar için diye nitelendirilen örgütler, kesişen kimliklerden kadınlar tarafından yönetilen ve yine kesişen kimliklerden kadınlar için çalışan örgütlerdir. Bu örgütlerin çalışmaları, çoklu ve kesişen kimliklerden ve şiddet ile istismar deneyimleri bu birbiriyle iç içe geçmiş faktörler tarafından şekillendirilen kadınların yaşam deneyimlerine dayanır. Bu geniş tanım kapsamında, “kadınlar tarafından ve kadınlar için” hizmet sunumunun çeşitli uzmanlık alanları bulunur; bunların her biri, siyah ve azınlık kadınlar, engelli kadınlar ve diğer koruma altındaki gruptan kadınlar gibi belirli kadın gruplarının yaşam deneyimlerine ve kültürel bilgilerine dayanır.

Ev içi şiddet

Ev içi şiddet, failin şiddete maruz kalan kişiyle aynı hanede yaşayıp yaşamadığına bakılmaksızın, aile veya hane içinde ya da mevcut veya eski eşler ve partnerler arasında gerçekleşen fiziksel, cinsel, zorlayıcı, psikolojik veya ekonomik nitelikteki tüm şiddet eylemlerini kapsar.¹²⁶

Toplumsal cinsiyete karşı geri tepme

Toplumsal cinsiyete karşı geri tepme, toplumsal cinsiyet eşitliğini, kadın hakları ve kadınların güçlenmesi alanlarındaki mevcut taahhütleri, hakları ve kazanımları geriye döndürmeye yönelik kasıtlı ve organize girişimler olarak anlaşılabilir. Geri tepme, genellikle kadınların, kız çocuklarının ve çeşitli cinsel yönelimlere ve cinsiyet kimliklerine sahip kişilerin haklarına ve bu hakları savunan aktörlere karşı, planlı ve çoğu zaman şiddet içeren bir siyasi muhalefet biçimini alır. Geri tepme, döngüsel bir şekilde işler. Birçok durumda, önceki feminist aktivizm

dalgalarına ve/veya kazanımlara tepki olarak ortaya çıkar. Toplumsal cinsiyet eşitliğini ilerletmeye yönelik resmi taahhütleri veya politikaları ortadan kaldıran bir politika gerilemesine yol açabilir. Ayrıca, taahhütlerin uygulanmasını baltalayan daha kademe süreçleri de içerebilir.¹²⁷ Bu tepki, aşırı sağcı marjinal siyasetin ötesine geçerek ana akım söyleme sirayet eden toplumsal cinsiyeti göz önüne almayan politika çerçeveleri aracılığıyla giderek daha fazla alanda kendini gösteriyor. Bu çerçeveler, şiddetin toplumsal cinsiyet temelli doğasını gizler ve toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik önlemleri ya gereksiz harcamalar ya da erkekler ve toplum açısından potansiyel olarak zararlı bir unsur olarak sunarlar.

Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet

Kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, bir kadına sırf kadın olduğu için yöneltilen ya da kadınları orantısız bir şekilde etkileyen şiddet anlamına gelir.¹²⁸ Toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, bir ayrımcılık biçimi ve şiddete maruz kalan kişinin temel özgürlüklerinin ihlali olarak anlaşılır ve yakın ilişkilerdeki şiddet, cinsel şiddet (tecavüz, cinsel saldırı ve taciz dahil), insan ticareti, kölelik ve zorla evlilik, kadın sünneti ve sözde “namus cinayetleri” gibi çeşitli zararlı uygulamaları içerir. Toplumsal cinsiyete dayalı şiddete maruz kalan kadınlar ve çocukları genellikle özel desteklere ve korumaya ihtiyaç duyar.¹²⁹

Toplumsal cinsiyet odaklı yaklaşım

İstanbul Sözleşmesi’nin 18. maddesinin 3. fıkrası, kadına yönelik şiddeti toplumsal cinsiyete dayalı şiddet olarak tanımlar. Bu nedenle, kadına yönelik şiddeti ortadan kaldırmaya yönelik tüm tedbirler, toplumsal cinsiyet odaklı bir yaklaşım kullanılarak

¹²⁶ İstanbul Sözleşmesi, Madde 3(b).

¹²⁷ UNRISD, 2025, *Understanding backlash against gender equality: Evidence, trends and policy responses*: <https://knowledge.unwomen.org/en/digital-library/publications/2025/09/understanding-backlash-against-gender-equality-evidence-trends-and-policy-responses>.

¹²⁸ İstanbul Sözleşmesi, Madde 3(d).

¹²⁹ Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi’nin 25 Ekim 2012 tarihli ve 2012/29/AB sayılı, suç mağdurlarının hakları, desteklenmesi ve korunmasına ilişkin asgari standartları belirleyen ve 2001/220/JHA sayılı Konsey Çerçeve Kararı’nın yerine geçen Direktifi, Gerekçe 17.

uygulanmalıdır yani kadınların maruz kaldığı şiddet, bu şiddetin kendine özgü dinamikleri ve sonuçlarını toplumsal cinsiyet perspektifinden kavranmalı ve şiddete maruz kalanların güçlendirilmesine odaklanılmalıdır.

Genel destek hizmetleri

Genel destek hizmetleri, kamu kurumları tarafından sunulan ve uzun vadeli destek sağlamayı amaçlayan, ancak özellikle şiddete maruz kalan kişilerin ihtiyaçları gözetilerek tasarlanmamış, genel kamuya yönelik hizmetlerdir. Bu kapsamda, barınma, istihdam ve işsizlik, kamu eğitim ve öğretim hizmetleri ile psikolojik ve hukuki danışmanlık gibi çeşitli sosyal refah hizmetlerinin yanı sıra, farklı şiddet biçimlerine maruz kalan kişilerin özel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik mali destekler de yer alır.¹³⁰

Jenerik destek hizmetleri

Genel destek hizmetleri, kâr amacı gütsün ya da gütmesin, kadına yönelik şiddete özel olarak odaklanmaksızın her türlü suça maruz kalanlara hizmet sunan mağdur destek kuruluşlarını ifade eder. Bu hizmetler şiddetin toplumsal cinsiyet odaklı bir perspektifle ele almaz ve belirli bir cinsiyete özgü olarak tasarlanmamışlardır. Bunun yerine, aile birliğini merkeze alan yaklaşımları benimserler.¹³¹ Bu hizmetler genellikle refah, halk sağlığı ve aile gibi daha geniş politika ve hizmet alanları çerçevesinde yapılandırılır ve faaliyetlerini bu alanlara odaklanır.

Kesişimsellik

Kesişimsellik, farklı eşitsizlik ve baskı biçimlerinin birbirleriyle kesişerek aynı anda var olabileceğini kabul eden bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımın merkezinde, siyah kadınlar ve diğer azınlık gruplarına mensup kadınların ırkçılık deneyimleri yer alır. Kesişimselliğin ırkçılığa özel olarak odaklanmasının temelinde, ırkçılığın cinsiyetçilik, patriyarka, beyaz üstüncülüğü, sınıfçılık, engellilere

yönelik ayrımcılık, transfobi ve diğer eşitsizlik biçimleriyle iç içe geçmiş temel bir baskı sistemi olduğu kabulü bulunur. Kesişimselliği anlamak için onu, yapısal eşitsizliklere dayanan bir baskı biçimi olarak ele almak ve kurumların ve toplumsal yapıların farklı kimlikleri kadınların eşitliğini engellemek amacıyla nasıl kullanabildiğini ortaya koymak önemlidir. Kesişimsel bir çerçeve, kadınların farklı ve çoğu zaman birbiriyle kesişen deneyimlerinin tanınmasını ve ihtiyaçlarının daha kapsayıcı hizmetler ve politikalar aracılığıyla karşılanmasını mümkün kılar. Böylece tek bir eşitsizlik alanına odaklanan yaklaşımların ötesine geçerek, toplumsal eşitsizliklerin birbiriyle nasıl bağlantılı olduğunu ve kesişen kimliklere sahip kişilerin karşılaştığı özgül güçlükleri ele alır.

Ulusal kadın acil destek hattı

Ulusal kadın acil destek hattı, sadece ya da ağırlıklı olarak şiddete maruz kalan kadınlara hizmet veren, kadınlara yönelik özel bir hizmettir. Bu hat 7/24 çalışmalı, ücretsiz olmalı ve kadına yönelik şiddetin herhangi bir türüne maruz kalanlara destek sağlamalıdır. Erişilebilirliği sağlamak için destek hattı, çok dilli destek sunmalı ve ülke genelindeki kadınlara ulaşabilmelidir. Bu hatta hizmet sunacak çalışanlar iyi eğitilmiş, iletişim becerisi yüksek ve bölgesel bağlamlarla ilgili hizmetler konusunda bilgili olmalıdır. Kadın acil destek hatları, kriz danışmanlığı sunar, pratik destek verir ve kadınlara yönelik uzman hizmetler gibi diğer hizmetlere yönlendirme yapar.

Birincil önleme

Birincil önleme, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve toplumsal cinsiyet kalıp yargıları gibi şiddetin temel nedenlerini ele alarak, şiddet ortaya çıkmadan önce önlenmesini amaçlayan tüm yaklaşım ve çalışmaları kapsar. Bu kapsamda toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleyen ve kadına yönelik şiddete karşı

130 Avrupa Konseyi (2011), Açıklayıcı Rapor, a.g.e., paragraf 125-126.

131 GREVIO Baseline Evaluation Report on Montenegro, paragraf 6 ve 124, Sweden, Portugal, North Macedonia paragraf 48 ve 54; Croatia, paragraf 30 ve 138; Serbia, paragraf 131; Romania, s. 187.

topluluk temelli örgütlenme çalışmaları, çocuk istismarı veya flört şiddetini önlemeye yönelik okul temelli programlar, feminist öz savunma eğitimleri ile zararlı erkeklik norm ve davranışlarına meydan okuyan programlar yer alabilir.

Tecavüz kriz merkezleri

Tecavüz kriz merkezleri, tecavüz, cinsel saldırı ve her türlü cinsel şiddete maruz kalan kişiler için sunulan uzmanlaşmış hizmetlerdir. Şiddete maruz kalanların güçlenmesine odaklanan acil, orta ve uzun vadeli desteğin yanı sıra danışmanlık, savunuculuk, bilgilendirme ve refakat hizmetleri sunarlar. Şiddete maruz kalanlara karakollarda, mahkemelerde ve tüm hukuki süreçler boyunca da destek sunarlar. Birçok merkez ayrıca şiddete maruz kalanlara uzman danışmanlık hizmetleri veren, haklarını açıklayan ve onları diğer destek hizmetleriyle buluşturan destek hatlarına sahiptir. Sunulan doğrudan hizmetlere ek olarak, tecavüz kriz merkezleri genellikle topluluklar ve ortak kuruluşlarla işbirliği yaparak cinsel şiddete yönelik müdahaleleri güçlendirir ve önleme çalışmalarını ilerletir.

Cinsel şiddet yönlendirme merkezleri

Cinsel şiddet yönlendirme merkezleri, acil tıbbi bakım, adli tıp uygulamaları, delillerin korunması ve kriz müdahalesi konusunda uzmanlaşır. Yakın zamanda cinsel şiddete maruz kalan kişilere destek sağlamak amacıyla hastanelerde hizmet verebilirler. Ayrıca tıbbi destek sunmanın yanı sıra, şiddete maruz kalan kişileri diğer uzman destek hizmetlerinden yararlanabilmeleri için toplum temelli merkezlere yönlendirebilirler.

Cinsel şiddete maruz kalanlar için destek hizmetleri

Cinsel şiddete maruz kalanlar için destek hizmetleri arasında tecavüz kriz merkezleri, cinsel şiddet yönlendirme merkezleri ve kriz/tıbbi hizmetler ile cinsel şiddete yönelik özel yardım hatları gibi diğer uzmanlaşmış hizmetler yer alır. Birçok kadın merkezi de, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti sona erdirmeye yönelik bütüncül yaklaşımları kapsamında cinsel şiddete maruz kalanlara çeşitli destek hizmetleri sunar.

Uzman destek hizmetleri

Uzman destek hizmetleri, kadına yönelik belirli şiddet biçimlerine veya ev içi şiddete maruz kalan kişilerin çoğu zaman acil ve özgül ihtiyaçlarına göre uyarlanmış destek ve hizmetler sunmaya odaklanır; bu nedenle genel kamuya yönelik değildir. Bu hizmetler devlet kurumları tarafından sunulup finanse edilebilse de, uzman destek hizmetlerinin büyük çoğunluğu sivil toplum kuruluşları tarafından sunulur.¹³²

Şiddete maruz kalan

Bu çalışmada, kadınların şiddetten kurtulabilecekleri ve kimliklerinin şiddet deneyimiyle tanımlanmadığı kabulünden hareketle, güçlendirici bir yaklaşım benimsenerek “şiddete maruz kalan” ifadesi tercih edilmiştir. “Mağdur” ise uluslararası hukukta kullanılan bir terim olup, bir suç eyleminin doğrudan neden olduğu zarara (fiziksel, zihinsel veya duygusal zarar ya da ekonomik kayıp dahil) maruz kalan gerçek kişiyi ifade eder.¹³³

132 Avrupa Konseyi (2011), Açıklayıcı Rapor, a.g.e., paragraf 125.

133 Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi’nin 25 Ekim 2012 tarihli ve 2012/29/AB sayılı, suç mağdurlarının hakları, desteklenmesi ve korunmasına ilişkin asgari standartları belirleyen ve 2001/220/JHA sayılı Konsey Çerçeve Kararı’nın yerine geçen Direktifi.

Şiddete maruz kalanları merkeze alan yaklaşım

Şiddete maruz kalanları merkeze alan yaklaşım, onların haklarını, ihtiyaçlarını ve taleplerini önceliklendirir. Bu yaklaşım, tüm müdahale ve uygulamaların şiddete maruz kalan kişilerin güvenliğini ve gizliliğini gözetmesini, onurlarına saygı göstermesini ve ayrımcılığa karşı koruma sağlamasını esas alır. Aynı zamanda, şiddetten kurtulan kişilerin kendi yaşamları hakkında bilinçli ve özgür kararlar alabilmeleri için güçlendirilmesini amaçlar.

Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet

Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet, bir insan hakları ihlali ve kadınlara yönelik ayrımcılığın bir biçimi olarak kabul edilir. Bu kavram, kamusal veya özel yaşamda meydana gelen ve kadınlara fiziksel, cinsel, psikolojik ya da ekonomik zarar veya acı veren ya da verme ihtimali bulunan tüm toplumsal cinsiyete dayalı şiddet eylemlerini kapsar. Bunun yanı sıra, bu tür eylemlerde bulunma tehdidi, zorlama ve özgürlükten keyfi biçimde yoksun bırakma da kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet kapsamında değerlendirilir.¹³⁴

Kadın merkezleri

Kadın merkezleri, şiddete maruz kalan kadınlara ve çocuklarına konaklama imkanı sunmaksızın uzman destek sağlayan hizmetlerdir. Feminist, toplumsal cinsiyet odaklı ve insan hakları temelli bir yaklaşıma dayanan bu merkezler, kadınların güvenliğini ve özerkliğini önceliklendirirken kısa ve uzun vadeli, güçlendirici destek sunar. Bu kapsamda kadın danışma ve kriz merkezleri, siyah kadınlar ve diğer azınlık gruplarına mensup kadınlar, göçmenler ve mülteciler için sunulan uzman hizmetler, insan ticaretine maruz kalan kadınlara yönelik uzman hizmetler ve diğer sosyal destek hizmetleri yer alır. Tipik destekler arasında bilgi ve danışmanlık sağlama, savunuculuk,

psikolojik danışmanlık, pratik destek ve kadınlara mahkemelerde, polisle veya sosyal hizmetlerle iletişimlerinde eşlik etme yer alır. Bunun yanı sıra, ihtiyaç sahibi kadınlara ulaşmaya yönelik proaktif ve saha temelli destek çalışmaları da bu hizmetlerin önemli bir parçasıdır.

Kadınlara yönelik uzman hizmetler

Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri, toplumsal cinsiyet temelli şiddete maruz kalan kadınları ve çocuklarını destekleyen feminist hizmetlerdir. Bu hizmetler arasında, bunlarla sınırlı olmamak üzere, kadın merkezleri, kadın sığınakları, destek hatları, tecavüz kriz merkezleri ve cinsel şiddet yönlendirme merkezlerinin yanı sıra birincil önleme hizmetleri yer alır. Kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri kadınların ve kız çocuklarının ihtiyaçlarını tüm müdahalelerin merkezine alarak, kesişimsel bir yaklaşım benimseyerek ve onların özerkliğine saygı göstererek şiddet döngüsünün her aşamasında güçlenmelerini ve desteklenmelerini sağlar. Bu hizmetler çoğunlukla, kadınların ve kız çocuklarının her türlü şiddetten uzak bir yaşam sürme hakkını hayata geçirmeyi ve güçlendirmeyi amaçlayan feminist sivil toplum kuruluşları tarafından sunulur.

Kadın sığınakları

Kadın sığınakları, şiddete maruz kalan kadınlara ve çocuklarına acil ve güvenli barınma sağlayan uzmanlaşmış hizmetlerdir. Feminist, toplumsal cinsiyet odaklı ve insan hakları temelli bir yaklaşıma dayanan bu sığınaklar, yalnızca acil barınma ihtiyacını karşılamakla kalmaz aynı zamanda kadınların güçlenmesini desteklemeyi, güvenliklerini önceliklendirmeyi ve uzun vadeli destek sunmayı amaçlar. Sunulan hizmetler arasında genellikle danışmanlık, hukuki destek, istihdama erişimin desteklenmesi ve kalıcı ve güvenli bir konuta erişim konusunda yardım yer alır.

¹³⁴ İstanbul Sözleşmesi, Madde 3(a).

Kaynakça

Arango, D.J., Morton, M., Gennari, F., Kiplesund, S. ve Ellsberg, M., 2014. *Interventions to prevent or reduce violence against women and girls: a systematic review of reviews*. Washington, DC: Dünya Bankası.

Avrupa Konseyi, 2011. *Explanatory Report to the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence*. Bkz.: <https://rm.coe.int/1680a48903> [Erişim Tarihi: 12 Eylül 2025].

Avrupa Konseyi, 2021. *Quality Guidelines for Shelters for Victims of Violence Against Women and Domestic Violence*. Bkz.: <https://rm.coe.int/shelter-guideline-eng/1680a24ced>. [Erişim Tarihi: 4 Ekim 2025].

AWID, 2025. *Where is the money for feminist organising?* Bkz.: <https://www.awid.org/witm> [Erişim Tarihi: 18 Aralık 2025].

Bergstrom-Lynch, C.A., 2018. Empowerment in a bureaucracy? Survivors' perceptions of domestic violence shelter policies and practices. *Affilia: Journal of Women and Social Work*, ss. 112–125.

BM Avrupa Ekonomik Komisyonu, 2024a. *Beijing+30 Regional Review Meeting, Regional review of progress: regional synthesis 2024*. ECE/AC.28/2024/. Bkz.: https://unece.org/sites/default/files/2024-09/ECE_AC.28_2024_3e.pdf [Erişim Tarihi: 21 Kasım 2025].

BM Avrupa Ekonomik Komisyonu, 2024b. *Breaking the Cycle: Ending Violence against Women and Girls in the Economic Commission for Europe Region*, ECE/AC.28/2024/6. Bkz.: https://unece.org/sites/default/files/2024-09/ECE_AC.28_2024_6e.pdf. [Erişim Tarihi: 21 Kasım 2025].

BM Kadın Birimi, 2012. *Standards and Regulations*. Bkz.: <http://www.endvawnow.org/en/articles/1391-standards-and-regulations.html> [Erişim Tarihi: 16 Ekim 2025].

BM Kadın Birimi, 2022. *Cooperation between women's NGOs and healthcare providers – A comparative study in the Western Balkans and Turkey*. Bkz.: <https://eca.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/07/cooperation-between-womens-ngos-and-healthcare-providers-a-comparative-study-in-the-western-balkans-and-turkey> [Erişim Tarihi: 21 Kasım 2025].

BM Kadın Birimi, 2023. *Overcoming Crises. Remaining Essential Services for Women Survivors of Violence in the Western Balkans after the COVID-19 Pandemic*. Bkz.: https://eca.unwomen.org/sites/default/files/2023-12/report_follow-up-assessment-overcoming-crises_2023-online.pdf [Erişim Tarihi: 21 Kasım 2025].

BM Kadın Birimi, 2025a. *At Risk and Under-Funded: How Funding Cuts are Threatening Efforts to End Violence Against Women and Girls*. Bkz.: <https://knowledge.unwomen.org/en/digital-library/publications/2025/10/at-risk-and-underfunded-how-funding-cuts-are-threatening-efforts-to-end-violence-against-women-and-girls> [Erişim Tarihi: 21 Kasım 2025].

BM Kadın Birimi, 2025b. *Women's Rights in Review 30 Years After Beijing*. Bkz.: <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2025/03/womens-rights-in-review-30-years-after-beijing> [Erişim Tarihi: 21 Kasım 2025].

Bradbury-Jones, C. v.d., 2025. The scope, range and use of voluntary sector specialist sexual violence services in England: findings and recommendations from a national study. *Health and Social Care in the Community*.

Bronfenbrenner, U., 1977. Toward an experimental ecology of human development. *American Psychologist*, 32(7), ss. 513–531.

Cattaneo, L.B. v.d., 2020. Survivor-centered practice and survivor empowerment: evidence from a research–practitioner partnership. *Violence Against Women*, 27(9), ss. 1252–1272.

CEDAW Committee, 2010. *General recommendation no. 28 on the core obligations of States parties under article 2 of the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*. CEDAW/C/GC/28.

Corradi, C. ve Stöckl, H., 2016. The lessons of history: the role of the nation-states and the EU in fighting violence against women in 10 European countries. *Current Sociology*, 64(4), ss. 671–688.

Datta, N., 2025. *The next wave: how religious extremism is regaining power*. Brüksel: European Parliamentary Forum on Sexual and Reproductive Rights.

De Vido, S. ve Frulli, M. ed., 2023. *Preventing and combating violence against women and domestic violence: a commentary on the Istanbul Convention*. Cheltenham, Birleşik Krallık ve Northampton, MA: Edward Elgar.

Demurtas, P. ve Misiti, M., 2021. *Violenza contro le donne in Italia: ricerche, orientamenti e buone pratiche*. Milano: Guerini Scientifica.

Dünya Sağlık Örgütü, 2010. *Preventing Intimate Partner and Sexual Violence against Women: Taking Action and Generating Evidence*. Bkz.: https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/44350/9789241564007_eng.pdf?sequence=1 [Erişim Tarihi: 4 Şubat 2026].

EIGE, 2019. A guide to risk assessment and risk management of intimate partner violence against women for police. Bkz.: <https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/guide-risk-assessment-and-risk-management-intimate-partner-violence-against-women-police> [Erişim Tarihi 7 Ekim 2026].

Fisher, E.M. ve Stylianou, A.M., 2016. To stay or to leave: factors influencing victims' decisions to stay or leave a domestic violence emergency shelter. *Journal of Interpersonal Violence*, 34(4), ss. 785–811.

FRA, EIGE ve Eurostat, 2024. *EU gender-based violence survey – key results: experiences of women in the EU-27*. Lüksemburg: Avrupa Birliği Yayınlar Ofisi. Bkz.: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/eu-gender_based_violence_survey_key_results.pdf [Erişim Tarihi: 4 Aralık 2026].

- Goodman, L.A. v.d., 2014. Survivor-defined practice in domestic violence work: measure development and preliminary evidence of link to empowerment. *Journal of Interpersonal Violence*, 31(1), ss. 163–185.
- Goodman, L.A. ve Epstein, D., 2008. *Listening to battered women: a survivor-centered approach to advocacy, mental health, and justice*. Washington, DC: American Psychological Association.
- GREVIO, 2018. *Baseline Evaluation Report on Montenegro*. Bkz.: <https://rm.coe.int/grevio-report-montenegro/16808e5614>. [Erişim Tarihi: 18 Eylül 2025].
- GREVIO, 2019a. *Baseline Evaluation Report on Finland*. Bkz.: <https://rm.coe.int/grevio-report-on-finland/168097129d>. [Erişim Tarihi: 11 Ekim 2025].
- GREVIO, 2019b. *Baseline Evaluation Report on Portugal*. Bkz.: <https://rm.coe.int/grevio-reprt-on-portugal/168091f16f>. [Erişim Tarihi: 11 Ekim 2025].
- GREVIO, 2019c. *Baseline Evaluation Report on Sweden*. Bkz.: https://www.ecoi.net/en/file/local/2002634/GREVIO-Inf-2018-15_eng_final.pdf.pdf. [Erişim Tarihi: 11 Ekim 2025].
- GREVIO, 2020. *Baseline Evaluation Report on the Netherland*. Bkz.: <https://rm.coe.int/grevio-report-on-netherlands/1680997253>. [Erişim Tarihi: 11 Ekim 2025].
- GREVIO, 2023a. *Baseline Evaluation Report on Croatia*. Bkz.: <https://rm.coe.int/baseline-evaluation-report-on-croatia/1680ac76c9>. [Erişim Tarihi: 11 Ekim 2025].
- GREVIO, 2023b. *Baseline Evaluation Report on North Macedonia*. Bkz.: <https://rm.coe.int/baseline-evaluation-report-on-north-macedonia/1680ac76ab> [Erişim Tarihi: 11 Ekim 2025].
- Hague, G., 2021. *History and memories of the domestic violence movement: we've come further than you think*. Bristol: Bristol University Press.
- Heise, L., 1998. Violence against women: an integrated, ecological framework. *Violence Against Women*, 4(3), ss. 262–290.
- Hester, M. ve Lilley, S.J., 2017. More than support to court: rape victims and specialist sexual violence services. *International Review of Victimology*, 24(3), ss. 1–16.
- Hollander, J.A., 2014. Does self-defense training prevent sexual violence against women? *Violence Against Women*, 20(3), ss. 252–269.
- Htun, M. ve Weldon, S.L., 2012. The civic origins of progressive policy change: combating violence against women in global perspective, 1975–2005. *American Political Science Review*, 106(3), ss. 548–569.
- Imkaan, 2018. From survival to sustainability: critical issues for the Black and 'minority ethnic' ending violence against women and girls sector in the UK. Londra: Imkaan.

Kelly, L., 2008. *Combating violence against women: minimum standards for support services*. Strazburg: Avrupa Konseyi. Bkz.: <https://rm.coe.int/1680096e49> [Erişim Tarihi: 18 Ekim 2025].

Kelly, L., 2018. *Mapping support services for victims of violence against women in line with the Istanbul Convention standards: methodology and tools*. Strazburg: Avrupa Konseyi. Bkz.: <https://rm.coe.int/mapping-support-services-vaw/16808ec66b> [Erişim Tarihi: 11 Ekim 2025].

Koyama, E., 2006. Disloyal to feminism: abuse of survivors within the domestic violence shelter system. In: INCITE! Women of Color Against Violence, ed. *Color of violence: the INCITE! anthology*. Cambridge, MA: South End Press.

Kulkarni, S.J., Bell, H. ve Rhodes, D.M., 2012. Back to basics: essential qualities of services for survivors of intimate partner violence. *Violence Against Women*, 18, ss. 85–101.

Kulkarni, S.J., Herman-Smith, R. ve Ross, T.C., 2015. Measuring intimate partner violence (IPV) service providers' attitudes: the development of the survivor-defined advocacy scale (SDAS). *Journal of Family Violence*, 30(7), ss. 911–921.

Lauri, M. ve Lauri, J., 2024. In the business of gendered violence: the private shelter discourse in Sweden. *Critical and Radical Social Work*, 12(3), ss. 398–413.

Lauri, M., Lauri, J. ve Linande, I., 2023. Women's shelters and private shelters' discursive struggle: separatism, security and social change. *Nordic Social Work Research*, 15(3), ss. 438–450.

Lehrner, A. ve Allen, N.E., 2009. Still a movement after all these years? Current tensions in the domestic violence movement. *Violence Against Women*, 15(6), ss. 656–677.

McDonald, J., 2005. Neo-liberalism and the pathologising of public issues: the displacement of feminist service models in domestic violence support services. *Australian Social Work*, 58(3), ss. 275–284.

Merry, S.E., 2006. *Human rights and gender violence: translating international law into local justice*. Chicago: University of Chicago Press.

Messing, J.T., Ward-Lasher, A., Thaller, J. ve Bagwell-Gray, M.E., 2015. The state of intimate partner violence intervention: progress and continuing challenges. *Social Work*, 60(4), ss. 305–313.

Nichols, A.J., 2011. Gendered organizations: challenges for domestic violence victim advocates. *Feminist Criminology*, 6(2), ss. 111–131.

Nichols, A.J., 2013. Survivor-defined practices to mitigate revictimization of battered women. *Journal of Interpersonal Violence*, 28, ss. 1403–1423.

OHCHR, 2024. *Gender equality and gender backlash: guidance document of the Working*

Group on Discrimination against Women and Girls. A/HRC/WG.11/41/2. Bkz.: <https://www.ohchr.org/en/documents/tools-and-resources/ahrcwg11412-gender-equality-and-gender-backlash-guidance-document> [Erişim Tarihi: 11 Ekim 2025].

OSCE, 2009. *Bringing security home: combating violence against women in the OSCE region. A compilation of good practices.* Bkz.: <https://www.ose.org/files/f/documents/d/b/37438.pdf> [Erişim Tarihi: 18 Ekim 2025].

Richards, L., Letchford, S. ve Stratton, S., 2013. *Policing domestic violence.* Oxford: Oxford University Press.

The Equality Institute ve UN Women, 2023. *Together for prevention: handbook on multisectoral national action plans to prevent violence against women and girls.* New York: BM Kadın Birimi. Bkz.: <https://knowledge.unwomen.org/sites/default/files/2023-10/handbook-on-multisectoral-national-action-plans-to-prevent-violence-against-women-and-girls-en.pdf> [Erişim Tarihi: 11 Ekim 2025].

Thompson, M.E., 2014. Empowering self-defense training. *Violence Against Women*, 20(3), ss. 351-359.

UN Research Institute for Social Development, 2025. *Understanding Backlash against Gender Equality: Evidence, Trends and Policy Responses.* Bkz.: <https://knowledge.unwomen.org/en/digital-library/publications/2025/09/understanding-backlash-against-gender-equality-evidence-trends-and-policy-responses> [Erişim Tarihi: 21 Kasım 2025].

Verloo, M., ed., 2018. *Varieties of Opposition to Gender Equality in Europe.* New York: Routledge.

WAVE, 2021. *Country Report 2021: Women's Specialist Support Services in Europe and the Impact of COVID-19 on their Provision.* Bkz.: https://wave-network.org/wp-content/uploads/WAVE_Country-Report.pdf, [Erişim Tarihi: 15 Ekim 2025].

WAVE, 2022. *WAVE campaigning and advocacy toolkit for young activists.* Bkz.: <https://wave-network.org/wave-campaigning-and-advocacy-toolkit-for-young-activists/>, [Erişim Tarihi: 16 Kasım 2026].

WAVE-CSSP, 2021. *Promising Practices of Establishing and Providing Specialist Support Services for Women Experiencing Sexual Violence.* Bkz.: https://wave-network.org/wp-content/uploads/WAVE_CSSP_ExecSummary210917_web.pdf [Erişim Tarihi: 5 Kasım 2025].

WAVE, 2002. *More Than a Roof Over your Head. A Survey of Quality Standards in European Women's Refuges.* Vienna: Women Against Violence Europe. Bkz.: <https://wave-network.org/more-than-a-roof-over-your-head-2002/> [Erişim Tarihi: 4 Şubat 2026].

WAVE, 2004. *Away from Violence: Guidelines for Setting up and Running a Women's Refuge.* Bkz.: https://wave-network.org/wp-content/uploads/Away_from_Violence_2004_English.pdf [Erişim Tarihi: 4 Şubat 2026].

WAVE, 2006. *Bridging Gaps – Models of Coordination between Women's NGO's and State*

Authorities.

WAVE, 2015a. *Supporting the Sustainability and Autonomy of Women's Organizations Providing Services in Eastern Europe for Women and Children Survivors of Domestic Violence*. Bkz.: <https://wave-network.org/supporting-the-sustainability-and-autonomy-of-womens-organizations-providing-services-in-eastern-europe-for-women-and-children-survivors-of-domestic-violence-2015/> [Erişim Tarihi: 4 Şubat 2026].

WAVE, 2015b. *Wave Report 2015 on the Role of Specialist Women's Support Services in Europe*. Bkz.: https://wave-network.org/wp-content/uploads/WAVE-Report-2015-final-version-June_16.pdf [Erişim Tarihi: 12 Ekim 2025].

WAVE, 2019. *Thematic Paper - The Importance of Women's Specialist Support Services in Europe*. Bkz.: <https://wave-network.org/new-wave-publication-thematic-paper-on-the-importance-of-womens-specialist-support-services-in-europe/> [Erişim Tarihi: 16 Ekim 2025].

WAVE, 2020. *WAVE El Kitabı. How Gender Neutral Policy and Practice Is Dismantling Women's Specialist Support Services and Ways to Counteract It*.

WAVE, 2023. *Country Report 2023. The Status and Value of Women's Specialist Services in Preventing and Tackling Gender-based Violence against Women*. Bkz.: https://wave-network.org/wp-content/uploads/WAVE_CountryReport2023.pdf, [Erişim Tarihi: 21 Ekim 2026].

WAVE, 2023. *Paper - Developing Intersectional Practice at WAVE: Stage 1 Paper on Intersectional Theory and Key Literature*.

WAVE, 2024. *Toolkit on Feminist Self-Care for Young Activists and Young Professionals*. Bkz.: <https://wave-network.org/wave-toolkit-on-feminist-self-care-for-young-activists-and-young-professionals/> [Erişim Tarihi: 13 Kasım 2025].

Weldon, S.L. 2002. *Protest, Policy, and the Problem of Violence against Women: A Cross-National Comparison*, Pittsburg, PA: University of Pittsburgh Press.

WeWorld, 2017. *Violenza sulle Donne. Non c'è più tempo. Quanto vale investire in prevenzione e contrasto. Analisi SROI delle politiche d'intervento*. Bkz.: https://back.weworld.it/uploads/2021/07/Analisi-Sroi_2017.pdf. [Erişim Tarihi: 5 Şubat 2026].

Women's Aid, 2018. *The Women's Aid National Quality Standards*.

Women's Aid, 2023. *Investing to Save: The Economic Case for Funding Specialist Domestic Abuse Support*, Bristol. Bkz.: https://www.womensaid.org.uk/wp-content/uploads/2023/02/Respublica_web.pdf [Erişim Tarihi: 12 Aralık 2025].

Women's Aid, 2024. *Funding Safer Futures: A Government Pathway for the Quantity and Quality of Funding Required to Help Women and Children Experiencing Domestic Abuse*. Bkz.: <https://womensaid.org.uk/funding-safer-futures/> [Erişim Tarihi: 4 Şubat 2026].

Women's Aid, 2024. *Nowhere To Turn, 2024: Findings from the eighth year of the No Woman Turned Away project*, Bristol. Bkz.: <https://www.womensaid.org.uk/wp-content/uploads/2024/07/Nowhere-to-Turn-2024-Report-PDF.pdf> [Erişim Tarihi: 4 Aralık 2025].

Women's Aid, 2024. *The Price of Safety: The cost of leaving a perpetrator and rebuilding a safe, independent life*, Bristol. Bkz.: <https://www.womensaid.org.uk/wp-content/uploads/2024/09/Price-of-Safety-Report-2024-Final-Version.pdf> [Erişim Tarihi: 4 Aralık 2025].

Women's Budget Group ve Women's Resource Centre, 2018. *Life-Changing and Life-Saving. Funding for the Women's Sector*, Londra. Bkz.: <https://www.wrc.org.uk/Handlers/Download.ashx?IDMF=a7564bea-87f3-40c1-8028-93955767f3bc> [Erişim Tarihi: 4 Aralık 2025].

Women's Resource Centre , 2017. *Why Women Only? The Value and Benefits of by Women for Women Services*. Bkz.: <https://www.wrc.org.uk/Handlers/Download.ashx?IDMF=fcc6bbc0-e18d-4b66-ad35-3e679fc9b549> [Erişim Tarihi: 4 Aralık 2025].

Women's Resource Centre (2011). *Hidden Value: Demonstrating the Extraordinary Impact of Women's Voluntary and Community Organisations*. Bkz.: <https://www.wrc.org.uk/Handlers/Download.ashx?IDMF=4222e0eb-c528-48c8-a56c-d10db4fd3fb0> [Erişim Tarihi: 4 Aralık 2025].

Wood L., Cook Heffron L., Voyles M., Kulkarni S., 2020. "Playing by the Rules: Agency Policy and Procedure in Service Experience of IPV Survivors", *Journal of Interpersonal Violence*, 35(21-22), ss. 4640–4665 [Erişim Tarihi: 5 Aralık 2025].

Zweig J. M., Burt M. R., 2007. "Predicting Women's Perceptions of Domestic Violence and Sexual Assault Agency Helpfulness: What Matters to Program Clients?", *Violence Against Women*, 13(11), ss. 1149–1178.

The Women Against Violence Europe (WAVE) Ağı, 46 Avrupa ülkesindeki 190'dan fazla üye örgütten (kadın STÖ'leri, STÖ ağları ve bireysel üyeler dahil) oluşan, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti önlemeye ve bu şiddetle mücadele etmeye kendini adanmış Avrupa çapında bir ağıdır. WAVE, kurulduğu 1994 yılından bu yana, kadınlara yönelik uzman destek hizmetleri sunan örgütler, uzmanlar ve şiddete maruz kalan kadınlardan oluşan Avrupa çapında güçlü bir kurmak ve bu ağı sürdürmek için çalışmalar yürütmektedir. WAVE, bu çalışmalar aracılığıyla kadınların ve kız çocuklarının insan haklarını desteklemek ve güçlendirmek ve kadınlar ile çocuklarının şiddetten uzak, güvenli bir yaşam sürdürebilmelerini sağlamayı amaçlamaktadır.

WAVE Ağı ve Şiddete Karşı Avrupa Danışma Merkezi
Bacherplatz 10/6
1050 Viyana, Avusturya

ZVR:	601608559
WAVE Danışma Merkezi:	Monday-Thursday, 9:00-17:00
Telefon:	+43 1 548 27 20
E-posta:	office@wave-network.org
Web sitesi:	www.wave-network.org
Facebook:	facebook.com/womenagainstviolenceeurope
Instagram:	instagram.com/womenagainstviolenceeurope
LinkedIn:	linkedin.com/company/women-against-violence-europe
Bluesky:	bsky.app/profile/wave-network.bsky.social